

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

ΕΛΕΥΣΙΝΙΑΚΑΙ ΚΕΡΑΜΟΓΡΑΦΙΑΙ¹

(Πίν. 1-2)

Οι νῦν δημοσιευόμενοι δύο πήλيني πίνακες εὑρέθησαν συντετριμμένοι εἰς πολλὰ τεμάχια ἀμφοτέροι ταυτοχρόνως τὸ ἔαρ τοῦ ἔτους 1895 κατὰ τὴν ἐν τῇ νοτιά ἀϋλῇ τοῦ ἐν Ἐλευσίνι ἱεροῦ ἀνασκαφῆν πλησιέστατα τοῦ τοίχου Γ-Γ', ἤτοι τοῦ θεμελίου τῆς σχεδιασθείσης μὲν ἀλλὰ μὴ ἀνοικοδομηθείσης νοτίας στοᾶς τοῦ Τελεστηρίου, καὶ παρὰ τὰ αὐτόθι σωζόμενα θεμέλια μεταγενεστέρου βάρου, περίπου δὲ ὑπεράνω τοῦ βαθύτερου ὑπάρχοντος προϊστορικοῦ τοιχαρίου α⁴ (Ἴδε Πρακτικά τῆς Ἀρχ. Ἐτ. 1895 πίν. 1 καὶ σελ. 171). Ἀμφοτέροι οἱ πίνακες ἔκειντο αὐτόθι εἰς μικρὸν βάθος ὑπὸ τὸ σημερινὸν ἔδαφος τῆς νοτίας ἀϋλῆς ὁμοῦ μετὰ πλῆθος συντριμμάτων παναθηναϊκῶν ἀμφορέων, ἐξ ὧν ἔπειτα κατωρθώθη ἡ συγκολληθῆσαι καὶ τινεὶ ἀπώσαν πληρεῖς ἀμφορεῖς². Νῦν ὁ μὲν πρῶτος ἀπόκειται ἐν τῷ Ἀθήνησιν Ἐθνικῷ Μουσείῳ ὑπ' ἀριθ. 11,036, ὁ δ' ἕτερος ἐν τῷ ἐν Ἐλευσίνι μουσεῖῳ. Τὴν εὑρεσιν τοῦ πρώτου ἐξ αὐτῶν ἀνήγγ-

γειλαν τότε αἱ πολιτικαὶ ἐφημερίδες, μία δ' ἐξ αὐτῶν, τὸ Ἄστυ τῆς 13 Μαΐου 1895 (ἀριθ. 1607) ἐδημοσίευσε καὶ αὐτοσχέδιον ἀπεικόνισιν αὐτοῦ, ἐξ ἧς ὁρμώμενοι ὁ Kern καὶ ὁ Winter ὠμίλησαν περὶ αὐτοῦ ἐν συνεδρίᾳ τῆς ἐν Βερολίῳ ἀρχαιολογικῆς ἐταιρείας¹. Πρὸς. προσέτι καὶ Mittheil. d. d. arch. Inst. Athen 1896 σελ. 448. Τὰ συντρίμματα ταῦτα τῶν δύο πινάκων καὶ τῶν παναθηναϊκῶν ἀμφορέων ἦσαν, ὡς μοι φαίνεται, κατακεχωσμένα ἐν χρόνοις ῥωμαϊκοῖς, ὅτε ἐξωρύχθησαν οἱ κατακεχωσμένοι δόμοι τῶν λίθων τοῦ ἤδη ἀχρηστοῦ καταστάντος μέρους τοῦ τοίχου τῶν κατὰ τὸν Περικλέα χρόνων, τὸ δ' ἐκ τῆς ἀφαιρέσεως τῶν λίθων σχηματισθὲν κενὸν ἐπληρώθη δι' ἄμμου καὶ γυμμάτων ἀλλοθεν μετακομισθέντων³. Ἐπειδὴ δὲ τὰ ἐν τῷ πρώτῳ πίνακι μεταγενέστερα γράμματα, περὶ ὧν κατωτέρω, δὲν φαίνονται πολὺ παλαιὰ, πιθανὸν φαίνεται ὅτι οἱ πίνακες καὶ οἱ παναθηναϊκοὶ ἀμφορεῖς συνετρίβησαν καὶ κατεχώσθησαν ἐν τῇ μεγάλῃ κατὰ τὸν Β' μ. Χ. αἰῶνα ἐπελθούσῃ εἰς τὸ ἱερόν καταστροφῇ, μεθ' ἣν ἅπαντα τὰ ἐν αὐτῷ οἰκοδομήματα ἀνεκαινίσθησαν τῇ χορηγίᾳ τῶν Ῥωμαίων αὐτοκρατόρων.

Πῆνξ πρῶτος.

Ὁ πρῶτος τῶν δύο πινάκων (πίν. 1) ἔχει ὕψος μέχρι μὲν τοῦ γείσου 0,27, μέχρι δὲ τοῦ ἄκρου τοῦ ἐν τῇ κορυφῇ τοῦ ἀετώματος ἀνθεμίου 0,44, πλάτος δὲ 0,32. Τὸ γεῖσον τοῦ ἀετώματος καὶ αἱ ἐκατέρωθεν παραστάδες προέχουσι τῆς προσθίας ἐπιφανείας τοῦ πίνακος κατὰ 0,015-0,02. Εἶνε τεθραυσμένος εἰς ἐννέα τεμάχια συναρμύζοντα

¹ Berliner philol. Wochenschr. 1895 σελ. 1216.

² Πρακτικά τῆς Ἀρχ. Ἐτ. 1895 σελ. 169.

¹ Χάριν τῶν περὶ τὰ μνημεῖα τοῦ Ἐλευσινιακοῦ κύκλου ἀσχολουμένων νομίζω ὅτι δύναται νὰ ἀνακοινωθῇ ἐνταῦθα ἡ ὑπαρξὶς ἀξιολογωτάτης ἐρυθροκόκκου ὑδρίας ἐν τῷ μουσεῖῳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, εὑρεθείσης ἐν Ῥόδῳ, γνωσθείσης δ' ἐμοὶ ἐξ ἀνακοινώσεως τοῦ κ. Μυλωνᾶ, ἧς ὁμοῦ δὲν ἠδυνήθην νὰ πορισθῶ ἀπεικόνισιν τινα. Ἐν αὐτῇ, ὡς νομίζεται, παρίσταται ἡ γέννησις τοῦ Πλούτου, ὃν ἐν κέρατι Ἀμαλθείας ἐναποτεθειμένον προσφέρει τῇ Δήμητρὶ ἡ Γῆ ἐνώπιον ἑπτὰ ἄλλων προσώπων, ἐξ ὧν εὐδιάγνωστα εἶνε ὁ Τριπτόλεμος (ὑπὸ τὸ σύνθημα σχῆμα παριστάμενος) καὶ ἡ Κόρη δαδουχοῦσα. Ἐκ τῶν λοιπῶν προσώπων γυνὴ τις ἐρμηνεύεται ὡς Ἀφροδίτη, ἑτέρα μορφή ὡς Ἐρμῆς καὶ ἄλλη ὡς Ἰακχος, ὁμοῖος ὧν τῷ καὶ ἐν τῷ πρώτῳ τῶν ἡμετέρων πινάκων παρισταμένῳ δαδοφοροῦντι νεανίσκῳ. Ἐτεροι δύο γυναικεῖαι μορφαὶ εἶνε ἄδηλοι.

² Ἐτερα δύο μνημεῖα ὄχι πρὸ πολλοῦ ὡς ἐλευσινιακὰ ἀναγγελθέντα δὲν εἶνε τοιαῦτα ἤτοι τὸ ὑπὸ Scalfidi ἐν Rivista Calabro-Sicula di storia e letteratura I, 1 ἐκδομένον ὄστρακον (una rappresentazione relativa al culto e ai misteri di Demetra su un frammento di vaso arcaicissimo), ὃπερ προφανῶς παριστᾷ τὴν γνωστὴν σκηνὴν τοῦ φόνου τοῦ Τρωίλου, καὶ τὸ ἐν Revue des études Grecques 1895 σελ. 444 ἀναγραφόμενον ἀργυροῦν ἔλασμα τῆς συλλογῆς Tyskiewicz, ὃπερ ἐξετάσας κατ' ἐμὴν παράκλησιν ὁ P. Hartwig ἀποφαίνεται ὅτι εἶνε κίβδηλον.

³ Πρακτικά τῆς Ἀρχ. Ἐτ. 1897 σελ. 91.

πάντα πρὸς ἄλληλα, ἐλλείπει δὲ μόνον ἡ ἄνω γωνία τῆς πρὸς δεξιάν πλευρᾶς καὶ μικρὰ τεμάχια ἐκ τοῦ κατωτέρου μέρους αὐτῆς, προσέτι δὲ καὶ τὰ δύο κατὰ τὰς γωνίας τοῦ ἀετώματος ἀκρωτήρια. Κατὰ τὰς τέσσαρας ἄκρας τοῦ τετραγώνου μέρους τοῦ πίνακος ὑπάρχουσιν ὀπαί, δι' ὧν ἦτο προσηλωμένος πρὸς τινὰ τοῖχον. Φαίνεται ὅμως ὅτι ἀποσπασθεὶς ἐκ τῆς θέσεως αὐτοῦ (πιθανῶς ὅτε συνεπίβη) ἔμεινεν ἐπὶ τινὰ χρόνον ἐκτεθειμένος εἰς ἐπηρείας ματαιοσχόλων ἀνθρώπων, ὑφ' ὧν ἐχαράχθησαν ἐπ' αὐτοῦ γράμματά τινὰ ἀπεικονισμένα ἐν εἰκ. 1 (1-3). Ἐκ τούτων τὸ μὲν γράμμα Δ ὑπάρχει κεχαραγμένον ἐν τῷ σώματι τοῦ ἐν τῇ κάτω σειρᾷ τῶν μορφῶν νεανίσκου τοῦ φέροντος

τὰς δᾶδας, τὸ ὑπ' ἀριθ. 2 χάραγμα ἐν τῇ πρὸς ἀριστερὰν παραστάδι ἐκ τῶν ἄνω πρὸς τὰ κάτω, τὸ δὲ ὑπ' ἀριθ. 3 ἐν τῇ ὀπισθίᾳ ἐπιφανείᾳ τοῦ πίνακος μεταξύ δύο σχεδὸν παραλλήλων ὀριζοντίων γραμμῶν ἐγκεχαραγμένων ἐπὶ νωποῦ ἔτι τοῦ πηλοῦ· ἀλλ' αἱ γραμμαὶ αὗται ἀναμφιβόλως προῆλθον κατὰ τὴν πρὸς ἐξομάλυνσιν τῆς ὀπισθίας ἐπιφανείας τοῦ πίνακος ἐργασίαν μετὰ τὴν ἀποτομὴν αὐτοῦ ἀπὸ τῆς πλίνθου· ὥστε οὐδαμῶς ἦσαν ἐξ ἀρχῆς χάριν τοῦ ἔπειτα προστεθέντος μεταξύ αὐτῶν ἐπιχάραγματος πεπονημένα. Τοιαῦται ἐκ τῆς αὐτῆς αἰτίας παρηγμένα γραμμαὶ ὑπάρχουσι καὶ ἄλλαι ἐν τῇ ὀπισθίᾳ ἐπιφανείᾳ. Τοῦ ὑπ' ἀριθ. 3 χάραγματος τὰ γράμματα εἶνε ἀνεστραμμένα. Πῶς

Εἰκ. 1.

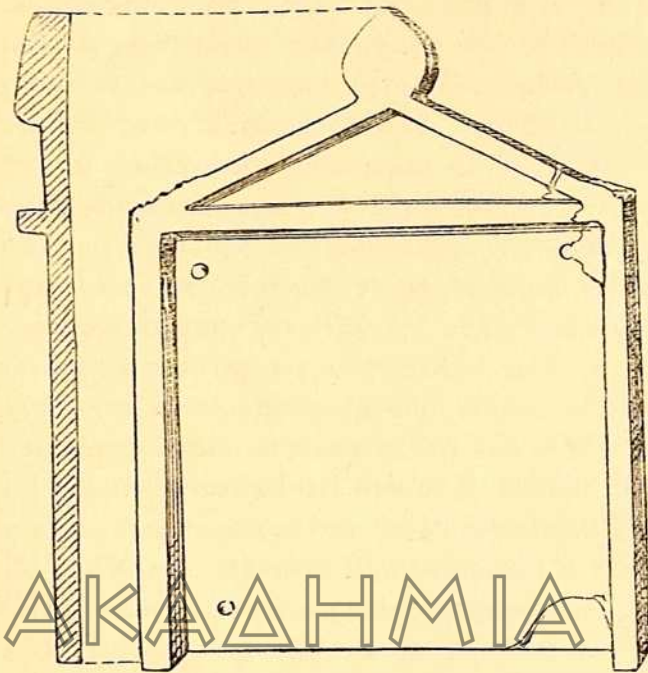
πρέπει νὰ ἀναγνωσθῶσιν αἱ παράδοξοι αὗται αὐτοσχέδιοι ἐπιγραφαί, δὲν δύναμαι νὰ εἶπω. Σαφὲς μόνον εἶνε τοῦτο μόνον ὅτι τὸ ὑπ' ἀριθ. 2 χάραγμα εἶνε ἐπανάληψις τοῦ ὑπ' ἀριθ. 3, κατελείφθη δὲ ἡμιτελὲς ἴσως διότι πλημμελῶς ἀνεστράφη ἢ τὰξις τῶν δύο γραμμάτων ΜΠ¹. Πλὴν τούτων ὑπάρχουσιν ἐπὶ τοῦ πίνακος καὶ ἄλλα τινὰ χάραγματα, ἧτοι ἐν μὲν τῷ ἀετώματι τρεῖς γραμμαὶ διερχόμεναι διαγωνίως τὸ σῶμα τῆς ἐν τῷ μέσῳ αὐτοῦ γυναικείας μορφῆς, ἕτεραι γραμμαὶ ἐπὶ τοῦ προσώπου καὶ τοῦ σώματος τῆς δεξιόθεν αὐτῆς ἀνδρικής

μορφῆς, ὧν μία διήκει μέχρι τοῦ προσώπου τῆς ἐν τῇ πρὸς δεξιάν γωνία τοῦ ἀετώματος κεφαλῆς, ἔτι δὲ καὶ ξέσματα πολλὰ ἐπὶ τῆς ἀριστερόθεν γυναικείας μορφῆς, ἐξ ὧν ἠφανίσθη σχεδὸν τελείως τὸ πρόσωπον αὐτῆς, ἐβλάβη δὲ ἰκανῶς καὶ ὁ θώραξ· κάτωθι δὲ τοῦ ἀετώματος ὑπάρχουσι προσέτι χάραγματα ἐπὶ τοῦ σώματος τῆς δαδουχούσης γυναικείας μορφῆς. Πάντα ταῦτα τὰ χάραγματα δὲν ἐδηλώθησαν ἐν τῇ ἀπεικονίσει πρὸς ἀποφυγὴν συγχύσεως. Ὡσαύτως δι' ὀξέος ὄργάνου ἐπὶ ἀπεσκληρυμμένου τοῦ πηλοῦ κεχαραγμένα εἶνε καὶ τὰ γράμματα τῆς κάτωθι ἀναθηματικῆς ἐπιγραφῆς

¹ Τὸ τρίτον σκέλος τοῦ Π δὲν φαίνεται δηλοῦν ὅτι τοῦτο εἶνε ἀριθμητικὸν σημεῖον, ἧτοι Π, ἀφοῦ τὰ ἄλλα σημεῖα δὲν φαίνονται δυνάμενα νὰ ἀναγνωσθῶσιν ὡς ἀριθμητικά.

ἦτοι Νι(ι)ντίον τοῖν θε[οῖ]ν ἀ[ρέθηκεν. Ἡ χάραξις τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης δὲν εἶνε μετὰ πολλῆς ἐπιμελείας πεποιημένη, ὅθεν καὶ ἡ ἐπιδερμὶς τοῦ κεράμου ὑπέστη βλάβην τινὰ κατὰ τὴν χάραξιν καὶ τὸ γράμμα Ι τῆς πρώτης συλλαβῆς τοῦ ὀνόματος τῆς ἀναθείσης ἐπανελήφθη δις κατὰ παραδρομὴν.

Ἡ ἀρχιτεκτονικὴ κατασκευὴ τοῦ ἡμετέρου πίνακος, ἦν σαφέστερον παριστᾶ ἢ ἐν εἰκ. 2 κατακό-

Εἰκ. 2.

ρυφος τομὴ αὐτοῦ, εἶνε ὁμοιοτάτη πρὸς τὸν πίνακα (μᾶλλον τεμάχιον πίνακος) τοῦ Brönstedt (Wiener Vorlegebl. III, 2, 3, Jahreshfte des oesterr. arch. Inst. I σελ. 80 fig. 38). Ἡ φέρουσα τὴν κυρίαν παράστασιν τετράγωνος πρόσοψις τοῦ πίνακος περιβάλλεται πανταχόθεν κατὰ τὰ ἄκρα ὑπὸ αὐλάκων ἐγκεχαραγμένων εἰς ἰκανὸν βάθος ἐν εἰσέτι νωπῶ τῶ πηλῶ, ὡσαύτως δὲ καὶ τὸ τύμπανον τοῦ ἀετώματος· ὁμοίᾳ δὲ αὐλαξ διατέμνει καθέτως καὶ τὴν κορυφὴν τοῦ ἀετώματος μετὰ τοῦ ἄνωθεν ἀνθεμίου.

Πλὴν τῶν ἀπάσαις ταῖς ἐρυθρομόρφοις λεγομέναις ἀρχαίαις κεραμογραφίαις κοινῶν χρωμάτων, ἦτοι τοῦ κατὰ φύσιν ἐρυθροῦ χρώματος τοῦ κεράμου καὶ τοῦ μέλανος γανώματος, ὑπάρχει ἐν τῶ ἡμετέρῳ πίνακι καὶ τὸ παχὺ λευκὸν χρῶμα, ἐφ' οὗ εἶνε ἐπιτεθειμένοι διάφοροι γραμμαὶ διά

χρώματος μέλανος ὄντος πιθανῶς τὸ κατ' ἀρχάς, ἀλλὰ νῦν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὑποξανθίζοντος. Μόνον αἱ φλόγες τῶν δάδων φαίνεται ὅτι εἶχον καὶ πρόσθετον ἐρυθρὸν χρῶμα, ὡς δηλοῦσι τὰ σφζόμενα ἴχνη¹. Τὸ παχὺ λευκὸν χρῶμα, ὅπως συνήθως ἐν ταῖς ἀρχαίαις κεραμογραφίαις εἶνε πολλοῦ ἀποτετριμμένον, ὅθεν καὶ πλεῖστοι τῶν ἐπιτεθειμένων ἐπ' αὐτοῦ μελάνων γραμμῶν κατέστησαν λίαν ἀμυδραὶ καὶ ἐνίοτε εἰς ἄκρον δυσδιάκριτοι, ἀναμφιβόλως δὲ καὶ ὀλοσχερῶς ἔχουσιν ἀραμισθῆ ὄχι ὀλίγαι, ὥστε τὰ φέροντα τὸ λευκὸν χρῶμα μέρη τῆς παραστάσεως δὲν δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ὡς μεταγεγραμμένα ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ὑπὸ Gillieron ἐκπεπονημένη ἀπεικονίσει ἀκριβῶς ὡς ἦσαν τὸ πάλαι. Ἐπιχρυσώσεως ἴχνος οὐδὲν ὑπάρχει, οὐδὲ δύνανται νὰ ἦσαν ἐπιεχρυσωμένα μέρη τῆς παραστάσεως εἰμὴ ἴσως ὀλίγιστά τινα καὶ λίαν μικρά, οἷον τὸ ἐν τῇ ἀριστερᾷ χειρὶ τῆς ἄνω καθημένης γυναικείας μορφῆς ψέλλιον καὶ εἴ τι ἄλλο τοιοῦτον.

Ἡ ἐπιγραφικὴν ἔποψιν ὁ ἡμέτερος πίναξ δὲν δύναται νὰ θεωρηθῆ ὡς τῆς ἀρίστης τέχνης, διότι ὄχι μόνον τὴν προοπτικὴν ἀγνοεῖ τελείως ὁ ἀγγειογράφος, ἀλλὰ καὶ ἰχνογραφικὰ σφάλματα ἀπαντᾶσιν οὐ σπανίως (πρὸβλ. ἰδίως τὸ στήθος καὶ τὴν κορυφὴν τῆς ἀρούχουσης, τὴν ἀριστερὰν χεῖρα τοῦ τῆν αἰνιχὴν φέροντος παιδὸς καὶ τὴν δεξιὰν χεῖρα τῆς ἀνωθεν αὐτοῦ γυναικείας μορφῆς, τὴν χεῖρα καὶ τὸν ὄλκον παρὰ φύσιν προτεταμένον μηρὸν τῆς ἐν τῶ μέσῳ τοῦ ἀετώματος γυναικείας μορφῆς καὶ ἄλλα τοιαῦτα), πολὺ συχνότερον δὲ δευτὰ πλημμελήματα ὡς ἐκ τῆς ἀμελείας μεθ' ἧς ἐπετέθη τὸ μέλαν χρῶμα τοῦ ἐδάφους τοῦ πίνακος περίξ τῶν μορφῶν (πρὸβλ. ἰδίως τὰς ἐν τῶ ἀετώματι μορφὰς τὰ σκέλη τῶν πρὸς ἀριστερὰν πωγωνοφόρων ἀνδρῶν, τοὺς πόδας τῆς καθημένης γυναικείας μορφῆς τῆς ἄνω σειρᾶς κ. ἄλ. τ.). Κατὰ τὴν αὐτὴν περὶ τὴν ἐπίθεσιν τοῦ μέλανος χρώματος ἐργασίαν προσετέθησαν κάκιστα καὶ αἱ πλατεῖαι μελαναὶ παρυφαὶ τῶν ἱματίων πασῶν τῶν γυναικείων μορφῶν καὶ τοῦ δαδουχοῦντος νεανίσκου, αἵτινες ὡς ἐπὶ

¹ Καὶ ἐν τοῖς σανδαλίοις τῆς ἐν τῇ πρὸς δεξιὰν κάτω γωνίᾳ γυναικείας μορφῆς, ὡς καὶ ἐπὶ τῶν σφαιρίων τῶν ἄνωθεν κρεμαμένων στεφανωμάτων φαίνονται ἐρυθρὰ ἴχνη, ἀλλ' ὁ χρωματισμὸς δὲν εἶνε βέβαιος.

τὸ πλεῖστον δὲν συμφωνοῦσι πρὸς τὰς πτυχὰς τῶν ἱματίων. Ὡς ἐκ τῆς ἀμελείας ταύτης ἐπῆλθον ἐνιαχοῦ καὶ ἀσάφειαί τινες, ὧν δὲν εἶνε εὐχερῆς ἢ ἐξηγησις· οὕτω τὸ κράσπεδον τοῦ ἱματίου τῆς καθημένης γυναικείας μορφῆς τῆς ἄνω σειρᾶς ὑπὸ τὸ ἔδρανον αὐτῆς εὐρισκόμενον δύναται εὐκόλως νὰ ἐκληφθῆ ὡς ἄλλο τι, ὃ πρὸς ἀριστερὰν τῆς κάτω σειρᾶς ἀνὴρ φαίνεται ὡς ἐξηγητὴν τι ἔχων ἀπὸ τοῦ ὤμου, οἷον ἀσκὸν ἢ πήραν, ἐνῶ οὐδὲν ἄλλο φέρει εἰμὴ λαγωβόλον· ὡσαύτως καὶ τὸ ἄκρον τοῦ πέπλου τῆς παρ' αὐτὸν γυναικείας μορφῆς ἀνεμιζόμενον ὅπισθεν αὐτῆς φαίνεται ὡς ὁμοίον τι ἐξάρτημα, τῆς δ' ἐτέρας γυναικείας μορφῆς ἐν τῇ ἄνω σειρᾷ τῆς παρὰ τὴν δαδουχοῦσαν ἢ ἀριστερὰ χεῖρ παρίσταται ὡς ἄμορφος ὄγκος, ἐνῶ ὁ τεχνίτης προφανῶς ἤθελε νὰ παραστήσῃ αὐτὴν φέρουσαν τι, οἷον φιάλην ἢ ἄλλο τι τοιοῦτον. Τὸ δὲ ὑπὸ τῆς χειρὸς ταύτης κρατούμενον κρύπτεται ὅπισθεν τοῦ σώματος τῆς δαδουχοῦσης, ὡς καὶ ἡ ἄκρα χεῖρ τῆς καθημένης γυναικός, διότι ὡς φαίνεται ὁ κεραμογράφος ἀντιγράφας τὴν παράστασιν ἐξ ἐκτενεστέρης εἰκόνος δὲν κατώρθωσεν ἐξ ἀδεξιότητος νὰ ἐξοικονομήσῃ ἐν τῷ πίνακι τὸν πρὸς πλήρη ἀπεικόνισιν τῶν μορφῶν ὑπαίτιον κῶρον. Εἰς τὴν αὐτὴν αἰτίαν ἀναμφιβόλως ὀφείλεται καὶ ἡ ὑπὲρ τὸ προσῆκον διαστολὴ τῶν σκελῶν τῆς παρὰ τὸν κίονα ἀνδρική μορφῆς. Καὶ τὰ πρόσωπα δὲ τῶν μορφῶν καίπερ ἐνίοτε μὴ στεροῦμενα ζωῆς φαίνονται λίαν μονότονα καὶ ἐκ προχείρου τινὸς προτύπου ἀντιγεγραμμένα, πολλάκις δὲ (ιδίως τὰ ἀνδρικά) καὶ παραμορφώσεις τινὰς ὑπέστησαν ὡς ἐκ τῆς ἀμελείας περὶ τὴν προσθήκην τοῦ μέλανος χρώματος.

Ἐν τούτοις δὲν πρέπει νὰ παρίδωμεν ὅτι αἱ ἀρχαῖαι κεραμογραφίαι ἐφήμερα κοινῶν καλλιτεχνῶν οὔσαι ἔργα σπανίως εἶνε ἀπηλλαγμένοι τοιοῦτων ἀμαρτημάτων, καὶ τὰ κάλλιστα δὲ ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε γνωστῶν τοιοῦτων μνημείων τοῦ ἐλευσινιακοῦ κύκλου ὑπὲρ τὸ προσῆκον μέτρον ἐξετιμήθησαν ἄλλοτε¹. Τὸ χάσμα λοιπὸν τὸ χωρίζον τὸν ἡμέτερον πίνακα ἀπὸ τῶν τελειότερων κεραμογραφῶν δὲν εἶνε πολὺ μέγα.

Τὴν ἔλλειψιν τῆς προοπτικῆς ὁ κεραμογράφος

προσεπάθησε νὰ ἀναπληρώσῃ κατὰ τὸν συνήθη τοῖς παλαιοῖς κεραμογράφοις καὶ γλύπτταις¹ τρόπον διὰ τῆς ὑπὲρ ἀλλήλας θέσεως τῶν μορφῶν, ἀλλ' ἵνα μὴ αὐταὶ φαίνωνται μετέωροι ἢ ἐπὶ διαφόρων ἐπιπέδων εὐρισκόμεναι, παριστᾷ συμβολικῶς τὸ ἔδαφος διὰ λεπτῶν ἀκανονίστως καμπτομένων γραμμῶν λευκοῦ χρώματος, αἵτινες δι' ἄλλων ὁμοίων γραμμῶν εἰς ὕψος διευθυνομένων ἐνοῦνται πρὸς ἀλλήλας αἰ ὑπερκείμεναι πρὸς τὰς ὑποκειμένας, ὥστε ἅπαν τὸ ὑπὸ τοὺς πόδας πασῶν τῶν μορφῶν ἔδαφος ὑποδηλοῦται ὡς τι συνεχὲς καὶ ἐπίπεδον. Πρὸβλ. ιδίως τὴν ὑπὸ τοὺς πόδας τῆς ὀπισθεν τοῦ δαδουχοῦντος νεανίσκου γυναικείας μορφῆς γραμμὴν, ἥτις κατέρχεται ἐνθεν καὶ ἐνθεν μέχρι τῶν ποδῶν τῶν παρακειμένων ἀνδρικῶν μορφῶν. Ἀρχαῖαι κεραμογραφίαι ὑποδηλοῦσαι τὸ ἔδαφος καθ' ὁμοίον τρόπον διὰ λεπτῶν γραμμῶν ἢ στιγμῶν ὑπὸ τοὺς πόδας τῶν μορφῶν ἐκτεινομένων ὑπάρχουσι πολλάι, ὧν ὁμοιότεραι πρὸς τὸν ἡμέτερον πίνακα εἶνε ἡ τοῦ παρὰ Brunn, Supplement zu den Studien über den Bilderkreis von Eleusis πίν. II ἐκδομένου ἰταλιωτικοῦ κρατῆρος, εἶτα δὲ ἡ τῆς ἐν Monumenti dell' Inst. IX πίν. XXXVIII ἐπίσης ἰταλιωτικῆς ὑρίας μετὰ παραστάσεως Περσέως καὶ Ἀνδρομέδας καὶ ἄλλαι². Ἄλλ' ἐν ταύταις αἰ ὑπερκείμεναι γραμμαὶ δὲν ἐνοῦνται πρὸς τὰς ὑποκειμένας, ὡς ἐν τῷ ἡμετέρῳ πίνακι. Στιγμᾶς ἀντὶ γραμμῶν πρὸς δήλωσιν τοῦ ἔδαφους οὐδέποτε μετεχειρίσθη ὁ ἡμέτερος κεραμογράφος, ὡς οἱ τῶν ἄρτι μνημονευθέντων ἰταλιωτικῶν ἀγγείων, ἀλλ' ὑποκάτω τοῦ ἔμπροσθεν τοῦ δαδουχοῦντος νεανίσκου ὑπάρχοντος ὀμφαλοῦ καὶ ἐν τῇ ἀπὸ τοῦ ἐδράνου τῆς ἄνω καθημένης γυναικείας μορφῆς πρὸς τὸ ἔδρανον τῆς ἐτέρας καθημένης μορφῆς κατερχομένη γραμμῇ προσέθηκε καὶ στιγμὰς ὑποκάτω τῶν γραμμῶν. Παραδόξως ἢ ἐν τῇ κάτω σειρᾷ τῶν μορφῶν καθημένη σκηπτοῦχος γυνὴ δὲν παρίσταται καθημένη ἐπ' αὐτοῦ τοῦ ὑποκάτω αὐτῆς ὑπάρχοντος ἐδράνου, ἀλλ' ὑπεράνω αὐτοῦ ἐπὶ τῆς δηλούσης τὸ ἔδαφος κατωφεροῦς καμπύλης γραμμῆς τῆς κατερχομένης πρὸς τὴν ἐτέραν ὁμοίαν γραμμὴν τὴν ὑπὸ τοὺς πόδας τῆς μορφῆς ταύτης εὐρισκο-

¹ Πρὸβλ. Strube, Studien über den Bilderkreis von Eleusis σελ. 99. Brunn, Supplement zu den Studien über den Bilderkr. σελ. 9 ἐξ.

¹ Πρὸβλ. Brückner ἐν Mittheil. d. d. arch. Inst. Athen XIV σελ. 404.

² Πρὸβλ. π. γ. Gerhard, Ges. akad. Abh. πίν. I. II. XIII.

μένην. Τὸ παράδοξον τοῦτο, ὡς μοι φαίνεται τοῦ-
λάχιστον, οὐδὲν ἄλλο εἶνε ἢ δεῖγμα τῆς καλλιτε-
χνικῆς ἀδυναμίας τοῦ ἡμετέρου κεραμογράφου,
ὅστις τὴν γυναικείαν ταύτην μορφήν ἀντέγραψεν
ἐξ ἄλλης παραστάσεως¹, ἐν ἣ αὐτὴ παρίστατο κα-
θημένη ἐπὶ ἀλλοίου ἐδράνου, θελήσας δὲ νὰ ἀντι-
καταστήσῃ τὸ ἐδρανὸν ἐκεῖνο δι' ἑτέρου ὁμοίου πρὸς
τὸ τῆς ἐν τῇ ἄνω σειρᾷ μορφῆς δὲν κατώρθωσε νὰ
προσαρμόσῃ αὐτὸ πρὸς τὸ σῶμα τῆς μορφῆς, καί
ἵνα μὴ αὕτη φαίνεται μετέωρος προσέθηκεν ὑπο-
κάτω τὴν δηλοῦσαν τὸ ἔδαφος κατωφερῆ γραμμὴν.
Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον νομίζω ὅτι πρέπει νὰ ἐξηγηθῇ
καὶ ἡ γνωστὴ ἐλευσινιακὴ παράστασις τοῦ ἀγγείου
τοῦ Pourtalés (Overbeck, Kunstmythol. Atlas
Taf. XVIII, 19, Gerhard, Ges. akad. Abh. πίν.
LXXI, 1), ἐν ᾗ ἡ Δημήτηρ παρίσταται καθήμενη
μετέωρος ὑπεράνω τοῦ ὑπ' αὐτὴν μεμονωμένου
ὑπάρχοντος ἐδράνου, ὅπερ ἄλλοι ἄλλως ἐξηγοῦσιν
(ἴδε Overbeck, Kunstmythol. II σελ. 673).

Τὸ ἔδαφος ὡσαύτως δηλοῖ καὶ ἡ καμπύλη
γραμμὴ ἢ παρὰ τὸν δεξιὸν βραχίονα τῆς ἐν τῇ
κάτω σειρᾷ καθήμενης γυναικείας μορφῆς, ὡσαύ-
τως δὲ καὶ ἡ ὀπισθεν τῆς κεφαλῆς τοῦ δαδουχοῦν-
τος νεανίσκου κατωφερῆς καμπύλη καὶ ἡ ἑτέρα
καμπύλη ἢ παρὰ τὴν ἀριστερὰν κνήμην τοῦ αὐτοῦ
νεανίσκου, ἣτις οὐδαμῶς πρέπει νὰ ἐκληφθῇ ὡς πο-
δίσκος τοῦ αὐτόθι μικροῦ ἄνθους². Τὸ ἔδαφος δη-
λοῦται διὰ γραμμῆς καὶ ὑποκάτω τοῦ κατὰ τὴν
πρὸς ἀριστερὰν ἄνω γωνίαν παρισταμένου κίονος,
ἑτέρα δὲ καμπύλη γραμμὴ ἄγει παρὰ τὸν κίονα
ἀποτόμως πρὸς τὰ ἄνω. Αὕτη μοι φαίνεται ὅτι δὲν
δύναται ἄλλως νὰ ἐξηγηθῇ ἢ ὡς δηλοῦσα ὅτι καὶ
αἱ ἐν τῷ ἀετώματι μορφαὶ εὐρίσκονται ἐπὶ τοῦ αὐ-
τοῦ δαπέδου πρὸς τὰς λοιπάς. Τοῦτο ὅμως δὲν
δηλοῖ ὅτι καὶ αἱ ἐν τῷ ἀετώματι μορφαὶ μετέχουσι
τῆς αὐτῆς πράξεως ὁμοίως πρὸς τὰς ἄλλας, ὡς θὰ
ἐκτεθῇ κατωτέρω.

Ἡ χρῆσις τοῦ λευκοῦ χρώματος ἐν τῷ ἡμετέρῳ
πίνακι ἀκολουθεῖ καθόλου εἰπεῖν τὰς παραδόσεις

τῆς ἀρχαϊκῆς κεραμογραφίας¹ ἐφαρμοζομένη κυ-
ρίως εἰς τὰ γυμνά μέλη τῶν γυναικείων μορφῶν
κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὰς ἀνδρικές, εἶτα δὲ καὶ εἰς
τοὺς χιτῶνας τινῶν ἐκ τῶν γυναικείων μορφῶν,
ἐπεκτεινομένη κατὰ τὸν τρόπον τῆς ἐρυθρομόρφου
κεραμογραφίας καὶ εἰς τὰ ἐπικοσμήματα πασῶν
τῶν μορφῶν, οἷον στεφάνους, ὄρμους, ψέλλια καὶ
τὰ τοιαῦτα. Λευκὰ ὡσαύτως παρίστανται ὁ ὄμφα-
λὸς καὶ ἡ φιάλη τῆς παρ' αὐτὸν καθήμενης γυναι-
κείας μορφῆς, αἱ φλόγες τῶν δάδων, αἱ δηλοῦσαι
τὸ ἔδαφος καμπύλαι γραμμαὶ καὶ τὰ μικρὰ ἐπὶ τοῦ
ἐδάφους ἄνθη, ὡς καὶ τὰ ἄνωθεν κρεμάμενα στεφα-
νώματα. Περὶ τῶν ἐπὶ τοῦ λευκοῦ ἐπιτεθειμένων ἄλ-
λων χρωμάτων ἐγένετο λόγος ἀνωτέρω (σελ. 6).
Ἐκ πασῶν ὅμως τῶν γυναικείων μορφῶν μόνης
τῆς ἐν τῇ ἄνω σειρᾷ καθήμενης γυναικός, ἣτοι τῆς
Δήμητρος, οὔτε τὸ πρόσωπον οὔτε τὰ ἄλλα γυμνά
μέλη εἶνε λευκὰ, δὲν δύναται δὲ νὰ ὑποτεθῇ ὅτι
κατὰ παραδρομὴν δὲν ἐπέθηκε τὸ λευκὸν χρῶμα ὁ
τεχνίτης, ἀφοῦ διὰ λευκοῦ χρώματος παρέστησε
τὸ ἐνώπιον αὐτῆς, τὸ ἐν τῇ δεξιᾷ χειρὶ ψέλλιον καὶ
τὸν ἐν τῇ καμψῷ ὄρμον. Ἀδύνατον βεβαίως δὲν
εἶνε νὰ παρεξέκλινεν ὁ τεχνίτης ἅπαξ ἀθαιρέτως
ἀπὸ τοῦ ἐν τῇ αἰσθητικῇ ἀπορρομῆς αὐτοῦ κα-
νόνος, ὡστε ἡ τοιαύτη διαφορά μηδεμίαν νὰ ἔχη
σημασίαν ἄλλ' ὅμως δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς
ὄλως ἀπίθανος καὶ ἡ ὑποψία, μήτοι ὁ τεχνίτης
ἤθελε διὰ τούτου νὰ δηλώσῃ τὴν *Mélainan*
Δημήτρα (ὑφ' ὃ ἐπίθετον ἐλατρεύετο ἐν Φιγαλίᾳ)²
τὴν βύψασαν μέλαν καὶ τὸ ὕδωρ τῆς Στυγός³.

Ταῦτα περὶ τῆς τέχνης τοῦ ἡμετέρου πίνακος.
Ὅσον δ' ἀφορᾷ τὴν παράστασιν τοσοῦτον εἶνε εὐθύς
ἐξ ἀρχῆς φανερόν ὅτι ὁ πίναξ οὗτος ἀνήκει εἰς τὰ
μνημεῖα τοῦ Ἐλευσινιακοῦ κύκλου, διότι καὶ ἐν
Ἐλευσίνι εὐρέθη καὶ ἀνάθημα τοῖν θεοῖν εἶνε, ὡς
δηλοῖ ἡ ἐπιγραφή, καὶ τὰ σύμβολα τῆς ἐλευσινια-
κῆς λατρείας ἀφθονοῦσιν ἐν αὐτῷ. Ἐκ τῶν τοιού-
των συμβόλων τὸ μάλιστα ἀξιοπαρατήρητον εἶνε

¹ Ἴσως ἐκ πηλίνου εἰδωλίου. Πρὸλ. Strube, Studien über den
Bilderkreis von Eleusis σελ. 99.

² Τοῦτο καταφαίνεται ἰδίως ἐκ τῆς ὀπισθεν τῆς κεφαλῆς τοῦ δαδου-
χοῦντος νεανίσκου γραμμῆς, ἐν ἣ ὡσαύτως ὑπάρχει τὸ αὐτὸ ἄνθος
κατὰ τὸ κάτω ἄκρον τῆς γραμμῆς, ὡστε αὕτη κατ' οὐδένα τρόπον δύ-
ναται νὰ ὑποτεθῇ ὡς ἀνήκουσα εἰς αὐτό.

¹ Ἴδε P. J. Meier, Mittheil. d. d. arch. Inst. Athen X σελ.
328 ἐξ. Pottier, Revue des ét. Gr. XI (1898) σελ. 381 ἐξ.

² Πausan. VIII 5, 8. 42, 1 ἐξ. Πρὸλ. Ὅμηρ. Ὑμν. εἰς Δήμ.
42: *κυνέων δὲ κάλυμμα κατ' ἀμφοτέρων βά.λετ' ὤμων*. Roscher,
Mythol. Lex. II σελ. 1300.

³ Πτολεμ. Ἡφαίστ. πρὸς Westermann, Mythogr. σελ. 186.

τὸ ἰδιόσχημον ἐκεῖνο μικρὸν ἀγγεῖον, ὅπερ φοροῦσιν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς προσδεδεμένον διὰ μηρίνων τινῶν ἢ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ἀετώματος γυναικεῖα μορφή καὶ ἕτεραι δύο γυναικεῖαι μορφαὶ ἐν τῇ ὑποκάτω παραστάσει, τοιαῦτα δ' ἀγγεῖα εὐρέθησαν ἐν Ἐλευσίνι πολυαριθμώτατα καὶ ἐκ διαφόρου ὕλης, ἐξηγουῦνται δὲ διαφόρως ὑπὸ τῶν περὶ αὐτῶν πραγματευσαμένων, ἤτοι Φιλίου ('Εφημ. Ἀρχ. 1885 σελ. 171 ἐξ. πίν. 9, 5-9), H. von Fritze ('Εφημ. Ἀρχ. 1897 σελ. 163 ἐξ.), Κουρουνιώτου ('Εφημ. Ἀρχ. 1898 σελ. 21 ἐξ.) καὶ Rubensohn (Mittheil. d. d. arch. Inst. Athen. XXIII σελ. 271-306), ὧν οἱ τρεῖς τελευταῖοι εἶχον ὑπ' ὄψιν καὶ τὸν ἡμέτερον πίνακα. Ὅτι δὲ τὸ τοιοῦτον ἀγγεῖον ἦτο σκεῦος κατ' ἐξοχὴν χαρακτηριστικὸν τῆς ἐν Ἐλευσίνι λατρείας μαρτυροῦσιν ὄχι μόνον ἡ ἀνεύρεσις τοσοῦτου πλήθους ἐξ αὐτῶν ἐν Ἐλευσίνι, ἐνῶ ἀλλαχοῦ εὐρίσκεται σπανιώτατα ἢ μᾶλλον (καθ' ὅσον ἐμοὶ γνωστὸν) μόνον ἐν ταῖς τελευταίαις μεταξὺ Ἀρείου Πάγου καὶ Πνυκὸς ἀνασκαφαῖς τοῦ Dörpfeld, ἐνθα οὗτος ἀνεζήτησε τὸ ἐν ἄστει Ἐλευσίνιον¹, ἀλλὰ καὶ ἡ ἀπεικόνισις αὐτοῦ ἐπὶ ἀθηναϊκῶν καὶ ἐλευσινιακῶν νομισμάτων καὶ νομισματοειδῶν συμβόλων, ἐπὶ τοῦ ἐπιστυλίου τῶν Μικρῶν Προπυλαίων τοῦ ἐν Ἐλευσίνι τερροῦ καὶ ἐπὶ ἐτέρου ἐπιστυλίου ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῆς Γοργοπήκου ἐνφοκοδομημένου, ὡσαύτως δὲ καὶ ἐπὶ τῆς κίστης, ἣν φέρουσιν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αἱ δύο κολοσιαῖαι μαρμαρίναι γυναικεῖαι μορφαί, ἐφ' ὧν ἐστηρίζετο ἡ στέγη τῆς ἐσωτερικῆς στοᾶς τῶν Μικρῶν Προπυλαίων², κατὰ δὲ τὸν Rubensohn (ἐ. ἀν. σελ. 291 καὶ 301) προσέτι καὶ ἐπὶ τῆς ἀναγλύφου παραστάσεως τῆς περιφήμου ἐκ Κύμης ὕδρας τοῦ ἐν Πετροπολίει μουσείου³. Τί ὄνομα ἔφερε τὸ ἀγγεῖον τοῦτο καὶ κατὰ τίνα τρόπον ἐγί-

¹ Πρὸς Rubensohn, ἐ. ἀν. σελ. 280.

² Ἴδε τὰς παραπομπὰς παρὰ Κουρουνιώτη (ἐ. ἀν. σελ. 22 ἐξ.) καὶ Rubensohn (ἐν. ἀν. σελ. 290).

³ Stephani, Comptes-Rendu de la Commission imper. 1862 πίν. III. Gerhard, Ges. akad. Abh. πίν. LXXVIII, Overbeck, Kunstmythol. Atlas πίν. XVIII, 20. Τὸ ἐπ' ἐμοὶ ἡ γνώμη τοῦ Rubensohn δὲν εἶνε ὀρθή, διότι ἡ φαινομένη φλόξ δὲν εἶνε οἷα λόγνου, οὔτε θὰ εἶχε λόγον τινὰ ἢ θέσις λόγνου ἐν τοιοῦτῳ ἀγγεῖῳ. Νομίζω λοιπὸν ὅτι ὀρθῶς ἠρμήνευσε τοῦτο ὁ Stephani (ἐν. ἀν. σελ. 37 καὶ 41) ὡς φορητὸν βωμόν ἢ ἐσχάραν, ἐπικαλούμενος ἀνάγλυφόν τι παρὰ Visconti, Mus. Pio-Clem. IV, πίν. XXI καὶ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ξενοφῶντος (Κυρ. Παιδ. VIII, 3, 12) καὶ τοῦ Ἀθηναίου (V, 202 B), ἐφ' ὧν μνημονεύονται φορητοὶ βωμοὶ καὶ ἐσχάραι, καὶ δὴ καὶ ἐπιχρῆσαι, ὡς ἐν τῇ ὕδρᾳ τῆς Κύμης. Πρὸς καὶ Pauly-Wissowa, Realencycl. ἐν λ. Altar σελ. 1685.

νετο χρῆσις αὐτοῦ ἐν τῇ ἐλευσινιακῇ λατρείᾳ εἶνε ζήτημα δευτερεύον καὶ ὄχι καίριον διὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ ἡμετέρου πίνακος, ἀλλ' οὐδὲν ἥττον δὲν εἶνε ἄτοπον νὰ διαλάβωμεν καὶ ἡμεῖς περὶ αὐτοῦ συμπληροῦντες μόνον καὶ διορθοῦντες τὰ ὑπὸ ἄλλων εἰρημένα, παραπέμποντες δὲ τοὺς βουλομένους νὰ γνωρίζωσι πλείονα εἰς τὰς ἀνωτέρω ἀναγραφείσας τέσσαρας πραγματείας, ἐν αἷς καὶ ἀπεικονίσεις ἱκαναὶ τῶν τοιοῦτου εἶδους ἀγγείων ὑπάρχουσιν. Ὁ Φίλιος (σελ. 173 ἐξ.) καὶ ὁ v. Fritze (σελ. 164 ἐξ.) νομίζουσιν ὅτι ταῦτα εἶνε θυμιατήρια, καὶ δὴ κατὰ τὴν γνώμην τοῦ δευτέρου (σελ. 167) αἱ φέρουσαι αὐτὰ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς γυναικεῖς ἐν τῷ ἡμετέρῳ πίνακι τελοῦσιν ὄρχησιν θρησκευτικῆν, οἷαν παρίσταται τελοῦσα γυναικεῖα τις μορφή ἐν τῇ ὑπ' αὐτοῦ παρατιθεμένη ἐτρουσικῇ τοιχογραφίᾳ. Ἀλλ' ὅτι ταῦτα δὲν εἶνε θυμιατήρια ἀποδεικνύουσι νομίζω τὰ ἐξῆς γεγονότα: α) ὅτι οὐδὲν ἐξ αὐτῶν, καίπερ πολυαριθμοτάτων ευρεθέντων ἐν τῇ ἀνασκαφῇ φέρει ἴχνη πυρὸς ἢ καπνοῦ, ὡς ἀπεδείχθη κατὰ τὰς ἐπανειλημμένας παρατηρήσεις μου μετὰ τῶν κκ. Κουρουνιώτου καὶ Rubensohn¹.

β) ὅτι ἐάν ἔδοτεθῇ ὅτι εἶνε θυμιατήρια, μέγα ἴσως ἀνεζήτητα τὰ ἐπὶ πολλῶν ἐξ αὐτῶν ὑπάρχοντα κοτύληρόνῳδη προσφύματα.

γ) ὅτι ἐν Ἐλευσίνι εὐρέθησαν θυμιατήρια ἀσφαλῶς ὡσαύτα τοιαῦτα καὶ ἐκ διαφόρων χρόνων προερχόμενα, ἅτινα ἔχουσιν ὅλως διάφορον σχῆμα τῶν ἐν τῷ ἡμετέρῳ πίνακι παρισταμένων, ὁμοιώτατα δὲ τοῖς ἄλλοθεν γνωστοῖς ἀρχαίοις θυμιατηρίοις, ἤτοι ἐν χαλκοῦν μετ' ἀναθηματικῆς ἐπιγραφῆς², ἐν παριστάμενον ἐπὶ ἀναγλύφου νεκροδείπνου καὶ τρίτον ἐν πηλίνῳ ὀστράκῳ ἐκδοθέντι ἐσχάτως ὑπὸ Rubensohn³, ἀλλ' ὅμως μόνον τῶν ἐν τῷ ἡμετέρῳ πίνακι παρισταμένων ἀγγείων τὸ σχῆμα ἐπαναλαμβάνεται ἀπανταχοῦ ἐν τοῖς νομίσμασι καὶ ἐν τοῖς ἀναγλύφοις, ὁπόταν πρόκειται νὰ παρασταθῇ ὡς σύμβολον τῆς ἐλευσινιακῆς λατρείας, οὐδέποτε ἄλλο σχῆμα.

Ἐπιπλέον οὐδὲ ὄρχησις παρίσταται τελοῦμένη ἐν τῷ

¹ Πρὸς Κουρουνιώτην σελ. 25, Rubensohn, ἐ. ἀν. σελ. 286 ἐξ.

² Αὕτη ἐξεδόθη ὑπ' ἐμοῦ ἐν Ἐφημ. Ἀρχ. 1895 σελ. 103 ἀριθ. 16. Ἐπειτα καθαρῶς ἀναγινώσκειται νῦν πληρέστερον

³ Mittheil. d. d. arch. Inst. XXIV (1899) πίν. VIII, 3.

ἡμετέρῳ πίνακι, ὡς νομίζει ὁ v. Fritze, θὰ πεισθῆ πᾶς τις ἀποβλέπων εἰς τὴν ἡρεμωτάτην στάσιν τῆς δαδουχοῦσης, τοῦ δαδουχοῦντος νεανίσκου καὶ τοῦ παρ' αὐτὸν πωγωνοφόρου ἀνδρός, ἐνῶ οὐδεμία ἄλλη μορφή (οὐδ' αὐταὶ αἱ ἐν τῷ ἀετώματι) παρίσταται λίαν ζωηρῶς κινουμένη. Καὶ ὁ τρόπος δὲ καθ' ὃν φέρουσι τὸ ἱμάτιον ἢ δαδουχοῦσα καὶ πᾶσαι αἱ ὀπισθεν αὐτῆς μορφαὶ καὶ αἱ δύο ἀνδρικαὶ μορφαὶ τῆς κάτω σειρᾶς, εἶνε ὅλως ἀσυμβίβαστος πρὸς ὄρχησιν¹.

Ἀφ' ἑτέρου ὁ Κουρουνιώτης (σελ. 26 ἐξ.) καὶ ὁ Rubensohn (σελ. 280 ἐξ.) ὑποστηρίζουσιν ὅτι τὰ τοιαῦτα ἀγγεῖα ἔφερον τὸ ἐκ διαφόρων συγγραφεῶν ἐγνωσμένον ὄνομα κέρνος (ὁ κέρνος, τὸ κέρνος καὶ τὸ κέρνον), ὅπερ ἐρμηνεύεται παρὰ τῷ Ἀθηναίῳ (XI 478 C. πρβλ. XI 476 E) ὡς «ἀγγεῖον κεραμεῶν ἔχον ἐν αὐτῷ πολλοὺς κοτυλίσκους κεκολλημένους· ἐνεῖσι δ' ἐν αὐτοῖς ὄρμινοι, μήκωνες λευκοί, πυροί, κριθαί, πισοί, λάθυροι, ὄχροι, φακοί, κύαμοι, ζεαί, βρόμος, παλίθιον, μέλι, ἔλαιον, οἶκος, γάλα, ὄιον ἔριον ἄπλυτον, ὁ δὲ τοῦτο βασιτάσας οἶον λικνοφορήσας τούτων γεύεται». Τὸ κέρνο φορεῖν ἀνήκεν εἰς τὰς μυστηριώδεις τελετὰς τῆς λατρείας τῆς Μητρὸς τῶν θεῶν Ρέας, ἀλλ' ὁ Rubensohn (ἐ. ἀν. σελ. 273-278) ἀπέδειξεν ὅτι καὶ τῆς ἐλευσινιακῆς λατρείας δὲν ἦτο ἀλλότριον, στηριζόμενος (πλὴν ἄλλων τινῶν τεκμηρίων) κυρίως εἰς τοῦτο ὅτι ἐν τῇ ἀξιολογωτάτῃ ταμιακῇ ἐπιγραφῇ τῶν Ἐλευσινόθεν ἐπιστατῶν τῇ ἐκδεδομένη τὸ τελευταῖον ὑπὸ Φιλίου ἐν Mittheil. d. d. arch. Inst. Athen 1894 σελ. 192 ἐξ. καὶ ὑπὸ Δραγούμη ἐν Ἐφημ. Ἀρχ. 1895 σελ. 61 ἐξ. ἀναγράφονται (A στ. 16. B στ. 22) χρυσοῦ κέρχνοι Γ, παρετήρησε δ' ὀρθῶς ὅτι καίτοι κατὰ τὰς μαρτυρίας τῶν ἀρχαίων τὸ ὄνομα κέρχνος σημαίνει τραχύ τι ἀνώμαλον² δὲν ἀναφέρεται δὲ ὡς ὄνομα ἀγγείου, ὅμως δὲν δύναται νὰ εἶνε διάφορον τοῦ κέρνος, διότι καὶ περὶ τραχυτήτων τινῶν ὁ Πολυδεύκης τὴν λέξιν κέρνος μεταχειρίζεται. Ἡ ἀνωτέρω παρατεθεῖσα περιγραφή τοῦ κέρνου παρ'

¹ Πρὸλ. προσέτι καὶ τὰ ὑπὸ Κουρουνιώτου παρατηρούμενα (σελ. 24). Ἐν τούτοις καὶ νῦν ἔτι ὁ v. Fritze ἐμμένει εἰς τὴν πρώτην γνῶμην αὐτοῦ (ἴδε Wochenschr. für kl. Philol. 1899 σελ. 448).

² Πρὸλ. Στεφάνου Θεσαυρὸν ἐν λ. κέρχω καὶ Ἡσύχιον ἐν λ. κερχάνεια καὶ ἐξῆς.

Ἀθηναίῳ ἀνταποκρίνεται ἀληθῶς κάλλιστα πρὸς τὰ τοιαῦτα ἐλευσινιακὰ ἀγγεῖα ὅσα φέρουσι κοτυληδόνας, αἵτινες ὡς εἶνε ἤδη ἀποδεδειγμένον¹, ὑποδηλοῦσι πραγματικούς κοτυλίσκους, οἵτινες καὶ ὑπάρχουσιν ἀληθῶς ἐν πολλοῖς ἀγγείοις ἀντὶ τῶν κοτυληδόνων.

Ἡ τοιαύτη συμφωνία τοῦ σχήματος τῶν ἡμετέρων ἀγγείων πρὸς τὴν παρ' Ἀθηναίῳ περιγραφὴν καὶ ἡ μεγάλη χρῆσις αὐτῶν ἐν τῇ ἐλευσινιακῇ λατρείᾳ ἀνάλογος οὕσα πρὸς τὰ περὶ κέρνον ὑπὸ τῶν ἀρχαίων παραδιδόμενα πείθουσι καὶ ἐμὲ ὅτι ἀληθῶς κέρνοι εἶνε τὰ ἀγγεῖα ταῦτα, καίτοι οὔτε τὰς συγκεχυμένας καὶ ἀντιφατικὰς περὶ κέρνων μαρτυρίας τῶν ἀρχαίων κατώρθωσαν νὰ διευκρινήσωσιν οἱ περὶ τούτων γράψαντες, οὔτε τὸ σχῆμα ὑφ' ὃ παρίστανται τὰ τοιαῦτα ἀγγεῖα ἐν τῷ ἡμετέρῳ πίνακι καὶ ἐν τοῖς ἀναγλύφοις καὶ τοῖς νομίσμασι, δύναται νὰ παρήχθῃ ἐκ τῶν πραγματικῶν κοτυλίσκων φερόντων ἀγγείων, ὡς ὑποστηρίζει ὁ Rubensohn (ἐ. ἀν. σελ. 283-285). Τούναντιον ὁ πολὺ μεγαλύτερος ἀριθμὸς τῶν ἀνευ κοτυλίσκων οὐδὲ κοτυληδόνων εὑρεθέντων ἀγγείων καὶ ἡ ἀποκλειστικὴ παράστασις τούτων μόνων ἐν τῷ ἡμετέρῳ πίνακι καὶ ἐν τοῖς ἀναγλύφοις καὶ τοῖς νομίσμασι νομίζω ὅτι ἀποδεικνύει τρανῶς ὅτι τὸ ἀρχικὸν καὶ κύριον σχῆμα αὐτῶν ἦτο τοῦτο τὸ οὔτε κοτυλίσκους οὔτε κοτυληδόνας ἔχον. Ἡ εἰς τοῦτο προσθήκη τῶν κοτυλίσκων καὶ ἔπειτα τῶν πῶν ὑποδηλουσῶν τοὺς κοτυλίσκους κοτυληδόνων ἐξηγεῖται εὐκολώτατα, ἀφοῦ εἶνε γνωστὰ ἀρχαῖα ἀγγεῖα συνιστάμενα μόνον ἐκ πολλῶν κοτυλίσκων ἐπικεκολλημένων ἐπὶ ἀπλῆς στεφάνης, καὶ δὴ ἐξ αὐτῆς τῆς Ἐλευσίνος τεμάχια ἀπεικονισθέντα παρὰ Rubensohn (σελ. 304)². Τοιοῦτον σχῆμα ὑπο-

¹ Πρὸλ. Rubensohn ἐ. ἀν. σελ. 282 ἐξ. πίν. XIII.

² Τὰ τεμάχια ταῦτα δὲν γνωρίζω ποῦ καὶ πῶς εὑρέθησαν, ἀλλ' ἐκ τῆς κατασκευῆς αὐτῶν κρίνω νομίζω ὅτι εἶνε προμυκηναϊκῶν χρόνων. Ἡ μεγάλη παλαιότης αὐτῶν δὲν καθιστᾷ ἀμφίβολον τὴν ὑποτιθεμένην χρῆσιν αὐτῶν, διότι οὐδεὶς λόγος ὑπάρχει νὰ ἀναχθῇ εἰς νεωτέρους χρόνους ἢ εἰσαγωγὴ τῆς χρήσεως αὐτῶν. Πρὸλ. Rubensohn (ἐ. ἀν. σελ. 305 ἐξ.). Καὶ οἱ ἐκ τῶν Κυκλάδων γνωστοὶ κέρνοι ἀνήκουσιν ἐπίσης εἰς προϊστορικούς χρόνους. Στεφανοειδῆ κοτυλισκοφόρα ἀγγεῖα μετὰ μικροῦ κυπέλλου ἐν τῷ κέντρῳ εὑρέθησαν καὶ πρὸ μικροῦ ἐν ταῖς ἀνασκαφαῖς τῆς Ἀγγλικῆς σχολῆς ἐν Μήλω, ἅτινα εἶδον ἐν τῷ Ἐθνικῷ μουσεῖῳ. Περὶ τῶν πρότερον γνωστῶν τοιούτων ἀγγείων διελάθεν ὁ Löschke (ἴδε Berliner philol. Woch. 1898 σελ. 222). Τοιοῦτον παρέστησε τὸ σχῆμα τοῦ κέρνου ἐξ εἰκασίας ὁ Panofka (Recherches sur les vrais noms des vases grecs, Pl. V, 53).

δηλοῖ βεβαίως καὶ τὸ ὄνομα στεφανίς, ὅπερ ὡς συνώνυμον τοῦ κέρνου ἀναγράφει ὁ Ἡσύχιος¹. Ταῦτα λοιπὸν τὰ στεφανοειδῆ κοτυλισκοφόρα ἀγγεῖα συνενωθέντα μετὰ ἄλλου ἀγγείου ἔχοντος σχῆμα κυπελλοειδῆς ἢ μᾶλλον κρατηροειδῆς ἀπετέλεσαν τὸ σχῆμα τῶν ἐν Ἐλευσίνι εὐρεθέντων κοτυλισκοφόρων ἢ κοτυληδοφόρων κέρνων, ὡς ὀρθῶς ποιῶν ἀποδέχεται καὶ αὐτὸς ὁ Rubensohn (σελ. 305)². Ἄλλ' ἢ τοιαύτη συνένωσις δύο ὄλων διαφόρου σχήματος ἀγγείων ἀποδεικνύει ὅτι ἀμφότερα ἐχρησίμευον εἰς τὴν αὐτὴν χρῆσιν. Τίς δ' ἦτο ἡ χρῆσις αὕτη εὐκόλως ἐννοεῖται, ὅταν ἀναγινώσκων τις τὸ ἀνωτέρω (σελ. 13) παρατεθὲν περὶ τοῦ κέρνου καὶ τῶν κοτυλίσκων χωρίον τοῦ Ἀθηναίου ἐνθυμηθῆ ὅτι κατα τὸν μῦθον ἡ Δημήτηρ ἔπιε τὸν κυκεῶνα³, ἐπεβάλλετο δὲ ἀπαραιτήτως νὰ πίνωσιν αὐτὸν καὶ οἱ μύσται, ὡς ἀποδεικνύει τὸ γνωστὸν σύνθημα τῶν Ἐλευσινίων: ἐνήστευσα, ἔπιον τὸν κυκεῶνα, ἔλαβον ἐκ κίστης, ἐγγευσάμενος ἀπεθήμην εἰς κάλαθον καὶ ἐκ κάλαθου εἰς κίστην⁴. Ἐπειδὴ λοιπὸν τὰ παρὰ τῷ Ἀθηναίῳ ἀναφερόμενα ὑλικὰ δύνανται κάλλιστα νὰ ἀποτελέσωσι τὸν οἶνον ὁ κυκεῶν, ὡς ἔνθα δειχθῆ καὶ περαιτέρω, τὰ δὲ περὶ ὧν προκρίνεται ἀγγεῖα εἶνε κρατηροειδῆ, ἀναμειβόμεθα εὐλόγως νὰ συμπεράνωμεν ὅτι ἐκ τῶν ὑλικῶν τούτων παρεσκευάζετο ὁ μυστικὸς κυκεῶν ἐν τοῖς τοιοῦτοις ἀγγείοις. Τοῦτο συμφωνεῖ πληρέστατα πρὸς τὴν μαρτυρίαν τοῦ Σχολιαστοῦ τοῦ Νικάνδρου (Ἄλεξιφ. στ. 217): κέρνους γὰρ φασὶ τοὺς μυστικοὺς κρατῆρας⁵, ἐν οἷς βεβαίως παρεσκευάζετο σπονδῆ τις ἰδιάζουσα τῇ μυστικῇ λατρείᾳ τῆς Ῥέας.

Δυσκολίαν τινὰ παρέχει ὁ οἶνος ἀναφερόμενος ὑπὸ τοῦ Ἀθηναίου ὡς ἐμπεριεχόμενος ἐν τινι

¹ Ἡσύχ. ἐν λ. κέρνος· στεφανίς· ἀγγεῖα κεραμεῖα.

² Τὸ αὐτὸ ὑπέθεσε καὶ περὶ τῶν ἐκ τῶν Κυκλάδων γνωστῶν κέρνων ὁ Bosanquet ἐν Annual of the British school at Athens III σελ. 58.

³ Ὁμηρ. Ὑμν. εἰς Δημ. στ. 208 ἐξ. Ἐννοεῖται ὅτι ὁ κυκεῶν προσεφέρετο καὶ ὡς σπονδῆ εἰς τοὺς θεούς, ὥστε τὸ ὑπὸ Rubensohn σελ. 279 παρατιθέμενον ἀπόσπασμα τοῦ Σοφοκλέους περὶ τῆς θεοφιλοῦς θυσίας οὐδαμῶς ἀντίκειται πρὸς τὴν ἡμετέραν γνώμην. Ὡσαύτως καὶ εἰς τοὺς νεκρούς (ἤρωας) ἠδύνατο κάλλιστα νὰ προσενηχθῆ ἡ αὕτη θυσία, ὡς ὑποθέτει ὁ Bosanquet ἔ. ἀν. σελ. 59.

⁴ Κλήμ. Ἄλεξ. Προτρ. II § 21.

⁵ Τὸ κατόπιν ὑπὸ τοῦ Σχολιαστοῦ ἐπιφερόμενον «ἐφ' ὧν λέγουνος τιθείασιν» ἀναμφιβόλως δὲν ἀφορᾷ τοὺς Ἐλευσινιακοὺς κέρνους, ἀλλὰ μόνον τοὺς ἐν τῇ λατρείᾳ τῆς Ῥέας συνήθει, περὶ ὧν καὶ ὁμιλεῖ ὁ Σχολιαστής οὗτος. Περὶ τούτου πλεονα ἀκολούθως.

τῶν κοτυλίσκων, ἐνῶ κατὰ τὸν εἰς Δημήτρα ὕμνον (στ. 206 ἐξ.) ὁ κυκεῶν, ὃν ἔπιεν ἡ θεά, δὲν ἐμπεριεῖχεν οἶνον, «οὐ γὰρ θεμιτὸν οἱ ἔφασκε πίνειν». Ἄλλ' ὅμως τὸ τε σχῆμα τοῦ Ἐλευσινιακοῦ ἀγγείου καὶ ἡ μαρτυρία τοῦ Σχολιαστοῦ τοῦ Νικάνδρου βεβαιοῦσιν ὅτι κρατῆρ ἦτο ὁ κέρνος χρησιμεύων εἰς παρασκευὴν συμμίκτου τινὸς πόματος, τούτου δὲ οὕτως ἔχοντος ἀνάγκη νὰ δεχθῶμεν ἢ ὅτι τὸ χωρίον τοῦ Ἀθηναίου ἀφορᾷ ἄλλους κέρνους καὶ ὄχι Ἐλευσινιακοὺς¹, ἢ ὅτι ἐν χρόνοις νεωτέροις τοῦ εἰς Δημήτρα ὕμνου τοῦλάχιστον ὁ οἶνος δὲν ἦτό τι ὄλως ἀσυμβίβαστον τῇ τῆς Δημήτρος λατρείᾳ, ἀλλ' ὅτι εἰς μικρὰν ἴσως ποσότητα λαμβανόμενος καὶ διὰ τῆς μίξεως ὀλοσχερῶς ἀλλοιούμενος² ἀπετέλει συστατικὸν τῶν Ἐλευσινιακῶν σπονδῶν καὶ τοῦ κυκεῶνος. Τὸ δὲ οἶον ἔριον ἄπλωτον, ὅπερ καὶ αὐτὸ ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Ἀθηναίου, δὲν ἀπετέλει συστατικὸν τοῦ κυκεῶνος (ἢ τῆς σπονδῆς), οὐδ' ἀνεμεινύετο μετὰ τῶν ἄλλων, ἀλλ' ἐχρησίμευον μόνον πρὸς ἐπίστεψιν τοῦ κρατῆρος, ὡς γίνεσθαι ὀρθῶν ἐκ τοῦ ἐν Οἰδίποδι ἐπὶ Κολωνῶ (στ. 472 ἐξ.) χωρίου τοῦ Σοφοκλέους, ἐνθα ὁ Οἰδίπους προσφέρει σπονδῆν εἰς τὰς Εὐμενίδας στέφει ἀκρότα καὶ λαβὰς ἀμφοτέρωθεν τῶν κρατῆρων «ὅτι τὸ κάλαος νεοτόκῳ μαλλίῳ λαβῶν» (ἢ βαλῶν).

Ἐκ τῶν δύο ἀγγείων, ἅτινα συνενωθέντα ἀπετέλεσαν τὸν κέρνον, τὸ κυριώτερον καὶ ἀπαραίτητον πρὸς τὴν τοῦ κυκεῶνος παρασκευὴν ἦτο ὁ κρατῆρ, ὁ δὲ κοτυλισκοφόρος στέφανος ἠδύνατο καὶ νὰ ἐλλείπη προσκομιζομένων τῶν συστατικῶν ὑλικῶν τοῦ κυκεῶνος ἐν κοτυλίσκοις μὴ συνηνωμένοις. Τούτου ἕνεκα μόνος ὁ κρατῆρ ἐθεωρήθη ὡς σύμβολον τῆς Ἐλευσινιακῆς λατρείας καὶ ὡς τοιοῦτος ἀπεικονίζεται ἐν τοῖς μνημείοις τῆς τέχνης, ὅχι δὲ ὁ κοτυλισκοφόρος στέφανος, οὐδ' αὐτοὶ οἱ κοτυλισκοφόροι ἢ κοτυληδοφόροι κέρνοι. Ἐπειδὴ δὲ στεφανοειδῆ κοτυλισκοφόρα ἀγγεῖα δὲν εὐρέθησαν ἐν Ἐλευσίνι ἄλλα πλὴν τῶν ἀνωτέρω (σελ. 14) εἰρημένων προϊστορικῶν τεμαχίων, οἱ δὲ ἐπὶ τῶν κέρνων ἐπικεκολλημένοι κοτυλίσκοι εἶνε μικρότατοι

¹ Ὁ Rubensohn (ἔ. ἀν. σελ. 275 - 280) εὐλόγως ὑποστηρίζει τὸ ἐναντίον.

² Ἄν εἶνε ἀληθὴς ἡ κατωτέρω ἐκτιθεμένη ὑπόθεσις ὅτι ὁ κυκεῶν ὑφίστατο ζύμωσιν τινὰ, ὁ οἶνος ἐχρησίμευε μόνον ὡς ζύμη, ἢ δὲ γεῦσις αὐτοῦ ἠλλοιοῦτο τελείως.

καὶ συχνάκις μεταπίπτουσιν εἰς ἀπλᾶς κοτυληδόνας, ὥστε οὐδέποτε δύνανται νὰ περιλάβωσιν ἢ ἔλωσιν οὐτιδανὴν ποσότητα ἐκ τῶν ὑπὸ τοῦ Ἀθηναίου καταλεγόμενων ὑλικῶν, πιστεύω ὅτι ὁ κυκεὼν παρεσκευάζετο ἐν τῷ ἱερῷ ἐντὸς ὀλίγων μεγάλων κρατήρων ἢ καὶ ἐνὸς μόνου, ἐκεῖθεν δὲ ἤρουντο τὸ πόμα οἱ μύσται εἰς τὰ μικρὰ ἀγγεῖα, ἅτινα ἔφερον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, ὡς δεικνύει ὁ ἡμέτερος πίναξ· τοιαῦτα δὲ εἶνε τὰ πλεῖστα καὶ σχεδὸν εἰπεῖν ἅπαντα τὰ ἐν ταῖς ἀνασκαφαῖς εὑρεθέντα.

Δυσκολώτερον εἶνε νὰ συμβιβασθῶσιν αἱ λοιπαὶ περὶ τοῦ κέρνου μαρτυρίαι τῶν ἀρχαίων, ἃς οὐδεὶς τῶν πρότερον περὶ τούτου γραφάντων ἠδυνήθη νὰ διευκρινήσῃ πάσας καὶ συμβιβάσῃ πρὸς τε τὴν ἀνωτέρω παρατεθειμένην περιγραφὴν τοῦ Ἀθηναίου καὶ πρὸς τὰ περὶ ὧν πρόκειται ἐλευσινιακὰ ἀγγεῖα¹. Οὕτως ὁ μὲν Σχολιαστὴς τοῦ Νικάνδρου (Ἄλεξιφ. στ. 217 ἴδε καὶ ἀνωτ. σελ. 15 ὑποσ. 5) μαρτυρεῖ ὅτι ἐπὶ τῶν κέρνων ἦτοί τῶν μυστικῶν κρατήρων «λύχνους τιθέασιν», ὁ Σχολιαστὴς τοῦ Πλάτωνος (Γοργ. 497 C) λέγει «κέρνος δὲ τὸ λικνον ἤγουσι τὸ πύον ἐστίν» ὁ δὲ Πολυδεύκης IV, 103 ἐξηγῶν τὸ κερνοφόρον ὄρχημα βεβαίως ὅτι οἱ τοῦτο ὀρχούμενοι ἔφερον «λίκανα ἢ ἐσχαρίδας, κέρνα δὲ ταῦτα ἐκαλεῖτο». Λύχνοι ἐπὶ τῶν ἐλευσινιακῶν κέρνων εἶνε ἀδύνατον νὰ τεθῶσιν, ὁ δὲ Rubensohn (σελ. 288 ἐξ.) ἰσχυριζόμενος τὸ ἐναντίον περιπίπτει εἰς δύο φανεράς ἀντιφάσεις πρὸς τὴν παράδοσιν, διότι δέχεται ὅτι οἱ λύχνοι ἐτίθεντο ἐντὸς τῶν κέρνων, ἐνῶ ὁ Σχολιαστὴς τοῦ Νικάνδρου λέγει ἐφ' ὧν, καὶ ὅτι ἀντὶ τῶν λύχνων ἐτίθεντο καὶ κηρία· ἀλλ' ὅμως καὶ πάλιν δὲν κατορθοῖ νὰ ἀποδείξῃ τὸν λόγον τῆς τοιαύτης παραδόξου τῶν λύχνων ἢ κηρίων θέσεως. Ἐπειτα δὲ ἂν τοῦτο ἦτο ἀληθές, ἔμελλον νὰ καταλειφθῶσιν ἐπὶ τινος τῶν κέρνων ἢ τῶν πωματίων αὐτῶν ἰχνη φλογὸς ἢ καπνοῦ, ὅπερ ὅμως δὲν συμβαίνει, ὡς ἐλέχθη ἤδη. Ἀφ' ἐτέρου τοῦ μυστικοῦ λίκνου τὸ σχῆμα εἶνε γνωστὸν ἐκ τοῦ μύθου σὶν τινα ἀπεικονίζοντος ἀναγλύφου ἰταλιωτικῆς ὀστεοδόχου κάλπης², τοῦτο δὲ οὐδεμίαν ὁμοιότητα

¹ Πρὸλ. ἰδίως v. Fritze ἔ. ἀν. σελ. 172 ἐξ. Rubensohn ἔ. ἀν. σελ. 274 ὑποσημ. 3. Daremberg-Saglio Diction. λ. Kernos.

² Bullettino della commissione archeol. comunale VII πίν. I-III. Πρὸλ. καὶ Lovatelli αὐτόθι σελ. 9 ἐξ. Jahn, Sitzungsber. der kön. Sächs. Ges. der. Wiss. 1861 σελ. 324.

ἔχει πρὸς τοὺς ἐλευσινιακοὺς κέρνους, ὁμοιάζον πρὸς τὴν σήμερον παρ' ἡμῶν ἐν χρῆσει σέσουσαν. Ἀλλὰ καὶ τὸ τοιοῦτον λίκνον δὲν παρέχει θέσιν πρὸς τοποθέτησιν λύχνων, ἔλωσιν δὲ ἀδικαιολόγητον θὰ ἦτο νὰ ὑποθεθῇ ὅτι ἐτίθεντο λύχνοι ἐπ' αὐτοῦ ὅπως δὲ ἔτερον. Καὶ ὅμως δὲν ἐπιτρέπεται νὰ δεχθῶμεν ὡς ὀρθὴν μόνον τοῦ Ἀθηναίου τὴν μαρτυρίαν, ἀπορρίπτοντες ὡς ἐσφαλμένας τὰς ἄλλας μαρτυρίας ἢ τινὰς ἐξ αὐτῶν, ὡς πράττει ὁ Rubensohn, διότι τὸ οἶον λικνοφορήσας τοῦ Ἀθηναίου καὶ τὰ περὶ κερνοφόρου ὄρχήματος ὑπὸ τοῦ Πολυδεύκου μαρτυρούμενα ὁμοίως σαφῶς ὁμοιότητα ἢ ταυτότητα κέρνου καὶ λίκνου.

Τούτων οὕτως ἐχόντων νομίζω ὅτι τότε μόνον δύναμεθα νὰ συμβιβάσωμεν τὰς περὶ τοῦ κέρνου μαρτυρίας τῶν ἀρχαίων, ὅταν δεχθῶμεν ὅτι ἡ λέξις κέρνος δὲν ἐσήμαινε μόνον τὰ περὶ ὧν πρόκειται ἐλευσινιακὰ ἀγγεῖα, ἀλλ' εἶχε καὶ γενικωτέραν σημασίαν· δηλαδὴ διαφόρου εἶδους ἀγγεῖα καὶ σκευὴ χρησιμεύοντα πάντα εἰς τὴν αὐτὴν θρησκευτικὴν τελετὴν, ἢ τὴν περιφορὰν τοῦ κέρνου (πρὸλ. τὸ κέρνα περιειρηνοχότες) ἢ τὴν κερνοφορίαν. Ἐπομένως ἄλλο σχῆμα εἶχεν ὁ κατὰ τὸν Σχολιαστὴν τοῦ Νικάνδρου ἐν ταῖς μυστηρίαις τῆς Πέας χρησιμεύων κέρνος, συνιστάμενος ἐκ κρατήρος καὶ λύχνου ἢ θυμιατηρίου προσηρητημένου εἰς τὸν κρατήρα, ἄλλο σχῆμα ὁ γνωστὸς ἡμῶν ἐλευσινιακὸς κέρνος, ἄλλο τὸ λίκνον περὶ οὗ ὁμιλεῖ ὁ Πολυδεύκης καὶ ὁ Σχολιαστὴς τοῦ Πλάτωνος, καὶ ἄλλο ἢ κοτυλισκοφόρος στέφανος. Τὸ χωρίον τοῦ Ἀθηναίου δὲν εἶνε δῆλον ἂν ἀναφέρεται εἰς τὸν ἐλευσινιακὸν κοτυλισκοφόρον κέρνον ἢ εἰς τὸν κοτυλισκοφόρον στέφανον, ὅπερ πιθανώτερον. Ὁ δὲ Πολυδεύκης λέγων ὅτι οἱ ὀρχούμενοι τὸ κερνοφόρον ὄρχημα ἔφερον λίκανα ἢ ἐσχαρίδας δὲν ἔννοεῖ ὅτι τὸ λίκνον ἐλέγετο καὶ ἐσχαρίς, ἀλλ' ὅτι οἱ ὀρχούμενοι ἔφερον εἴτε λίκανα εἴτε ἐσχαρίδας, ἢτοι κρατήρας μετὰ λύχνου ἢ θυμιατηρίου ἐκ τῶν εἰς τὰς τελετὰς τῆς Πέας χρησιμευόντων, ἀμφοτέρω δὲ τὰ ἱερὰ ταῦτα σκευὴ ἔφερον κοινὸν ὄνομα προσεπιλεγόμενα κέρνα. Τὴν περιληπτικὴν ταύτην σημασίαν τῆς λέξεως ἀποδεικνύει καὶ ἡ παρ' Ἡσυχίου λέξις κέρνα, ἐξηγουμένη: τὰ τῆ μητρὶ τῶν θεῶν ἐπιθυόμενα. Καὶ τοῦ Ἀθηναίου δὲ τὸ οἶον λικνοφορήσας παραβαλλόμενον πρὸς τὸ κέρ-

ρος δὲ τὸ λίκνον ἦτοι τὸ πτύον ἐστὶ τοῦ Σχολιαστοῦ τοῦ Πλάτωνος ἐξηγεῖται κάλλιστα, ἐὰν δεχθῶμεν ὅτι τὸ λίκνον μὲν ἐλέγετο κέρνος, ἀλλ' ὁ ἐλευσινιακὸς κέρνος ἦτο διάφορος τοῦ λίκνου καίτοι ἀμφότερα εἰς τὴν αὐτὴν θρησκευτικὴν τελετὴν ἐχρησίμευον· ἐπομένως ἦσαν ἰσοδύναμα μὲν, ἀλλ' ἀνόμοια τὸ σχῆμα. Ὁ Ἀθηναῖος λοιπὸν ἐπιμαρτυρεῖ τὴν ταυτότητα τῆς χρήσεως τοῦ τε κέρνου καὶ τοῦ λίκνου, οὐδαμῶς δὲ ταυτότητα οὐδ' ὁμοιότητα τοῦ σχήματος. Καὶ ἡ γένεσις τῶν διαφόρων γλωσσικῶν τύπων κέρχνος, ὁ κέρνος, τὸ κέρνος, τὸ κέρνον, ὑφ' οὓς δηλοῦνται τὰ περὶ ὧν πρόκειται ἀγγεῖα, δύναται νὰ ἐξηγηθῆ κάλλιστα κατὰ τὰ ἀνωτέρω ἐκτεθέντα¹. Ἐν πρώτοις τὰ οὐδέτερα τὸ κέρνον καὶ τὸ κέρνος ἐναλλασσόμενα πρὸς τὸ ἀρσενικὸν ὁ κέρνος δηλοῦσι, νομίζω, καὶ αὐτὰ καθ' ἑαυτὰ ὅτι ἡ λέξις ὅτε μὲν παριστᾷ ὠρισμένον εἶδος ἀγγείου, ὅτε δὲ ἔχει σημασίαν γενικωτέραν περιλαμβάνουσα καὶ ἄλλα ἰσοδύναμα (πρβλ. ὁ λύχνος — οἱ λύχνοι καὶ τὸ λύχνον — τὰ λύχνα = Leuchtmittel κατὰ Passow)². Τὰ δὲ κέρχνος καὶ κέρνος δὲν δύναται (τὸ ἐπ' ἐμοὶ τοῦλάχιστον) νὰ ἐξηγηθῶσιν ὡς διὰ ορθογολογικῆς ἀλλοιώσεως παραχθέντα τὰ ἑξῆς ἐκ τοῦ κέρνου, ἀλλ' ἀναμφιβόλως τὸ δεύτερον εἶναι πρῶτον συνεκδομῆς πρὸς τὸ κεράννυμι — κρατήρ. Ὁ κοτυλίσκοφορος στέφανος βεβαίως ὠνομαζέτο κέρχνος ὡς τραχύ τι καὶ ἀνώμαλον σκεῦος, ἀλλ' ὅτε οἱ κοτυλίσκοι προσετέθησαν εἰς τὸν κρατήρα, τὸ ὄνομα κέρχνος μετεδόθη καὶ εἰς αὐτόν, ἐπειδὴ δὲ οὗτος δὲν ἔπαυσε ὦν καὶ πάλιν κρατήρ, μετεβλήθη τὸ νέον ὄνομα κέρχνος εἰς κέρνος κατὰ συνεκδομὴν πρὸς τὸ ἀρχικὸν ὄνομα τοῦ ἀγγείου.

Ἵπολείπεται νὰ ἐξηγηθῶσιν τὰ διάτρητα ἐπιπίσματα τῶν ἐλευσινιακῶν κέρνων, ἅτινα δικαίως φρονεῖ ὁ Rubensohn (σελ. 288) ὅτι διὰ λόγον τινὰ ἦσαν οὕτω κατεσκευασμένα. Τὸν λόγον τοῦ-

¹ Ἡ γνώμη ὅτι μόνον τὸ ἐπιγραφικῶς μεμαρτυρημένον κέρχνος εἶναι τὸ ἀληθές, τὰ δ' ἄλλα εἶναι σφάλματα τῶν χειρογράφων, ὡς φαίνεται ὅτι ὑποπέυει ὁ Rubensohn (ἔ. ἀν. σελ. 274), εἶναι ἀδικαιολόγητος.

² Κάλλιστα καταφαίνεται ἡ γενικωτέρα σημασία τοῦ οὐδετέρου τὰ λύχνα ἐκ τοῦ Ἡροδότου II, 62, ὅπου τὰ ἐπιφερόμενα τὰ δὲ λύχνα ἐστὶ ἐμβῆθια ἔμπλεα ἀλός καὶ ἐλαίου, ἐπιπολῆς δ' ἔπεισι αὐτὸ τὸ ἐλλύχνιον δηλοῦσιν ὅτι εἰς τὴν περὶ ἧς πρόκειται λυχνοκαίαν ἐχρησιμοποιούντο ὅχι οἱ καθ' αὐτὸ λεγόμενοι λύχνοι, ἀλλ' ἄλλα ἀγγεῖα (ἐμβῆθια) πρὸς ἄλλον σκοπὸν προωρισμένα, ὅπως καὶ σήμερον παρ' ἡμῶν χρησιμοποιοῦσιν εἰς τὰς λυχνοκαίας κοινὰ ποτήρια. Περὶ τοῦ ἐνικοῦ τὸ λίκνον ἴδε Kühner-Blass Ausf. Gramm. II σελ. 583.

τον ἐξηγεῖ αὐτὴ ἡ σύνθεσις τοῦ κυκεῶνος ἐκ τῶν ὑλικῶν, ὅσα καταλέγονται ἐν τῷ ἀνωτέρω παρατεθέντι χωρίῳ τοῦ Ἀθηναίου. Τὸ οὕτως ἐκ παντοίων ξηρῶν καρπῶν παρασκευαζόμενον σύμφυρμα ἀδύνατον ἦτο νὰ ἀποτελέσῃ εὐθύς ἅμα τῇ ἀναμίξει πόσιμον τι καὶ εἰς σπονδὴν χρήσιμον μίγμα, ὡς ὁ παρ' Ὀμήρῳ κυκεῶν (Ἰλ. Α 624 ἐξ. Ὀδ. Κ 234), ἀλλ' ἀναμφιβόλως ἔπρεπε νὰ ἀφεθῆ ἡρεμον ἐπὶ ἱκανὸν χρόνον μέχρις ὅτου τὰ ἐν τῷ κρατῆρι ὑγρά ἐμποτίσωσι τοὺς ξηροὺς καρποὺς καὶ ἀναμιχθέντα μετ' αὐτῶν ἀποτελέσωσι μίγμα τι ὁμοειδές. Ἐπειδὴ δὲ τὰ τε στερεὰ καὶ τὰ ὑγρά, ὅσα ἐνεβάλλοντο εἰς τὸν κρατήρα εἶνε οὐσίαι ἀμυλοῦχοι καὶ σακχαροῦχοι, ὁ δὲ οἶνος (ἂν μὴ εἶνε πολὺ παλαιός, ὅπερ δὲν ὑπάρχει λόγος νὰ ὑποτεθῆ) ἐμπεριέχει πάντοτε ἱκανὴν ζύμην ἀρκοῦσαν νὰ παραγάγῃ ἐν ταῖς οὐσίαις ταύταις νέαν οἶνοπνευματώδη ζύμωσιν¹, οἱ κρατῆρες οἱ ἐμπεριέχοντες τὸ τοιοῦτον ὑγρὸν ἔπρεπε κατ' ἀνάγκην νὰ ἔχωσι πώματα διάτρητα, ἵνα μὴ ὁ ἐκ τῆς ζύμωσης παραγόμενος βρασμὸς ἐκχέῃ τὸ ὑγρὸν ἔξω. Ἐὰν λοιπὸν ἡ παρασκευὴ τοῦ κυκεῶνος ὀρθῶς ὑπετέθη ὅτι ἦτο τοιαύτη, ἡ ἐξήγησις τοῦ διατρήτου τῶν πομάτων τῶν κέρνων οὐδέποτε παρέχει δυσκολίαν. Πρὸς βεβαίωσιν τούτων ἐδοκιμάσθησαν κατ' ἐμὴν παράκλησιν ὑπὸ τῶν φίλων μου Ν. Κανελλοπούλου χημικοῦ καὶ Ἐπαμ. Χαριλάου ἐργασαστῆρος οἶνοπνευματοποιοῦ τὰ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων παραδιδόμενα ὑλικά καὶ πειραματικῶς, τὸ δ' ἀποτέλεσμα τῆς δοκιμασίας ταύτης μοὶ ἀνεκοίνωσεν ὁ κ. Χαρίλαος ὡς ἐξῆς· Ἀμέσως ἀπὸ τῆς ἐπομένης ἡμέρας τῆς ἀναμίξεως ἤρξατο ζωηρὰ ζύμωσις, ἧς παρετήρησα πάντα τὰ φαινόμενα, ἦτοι διαρκῆ ἐκπομπὴν φουσαλίδων, παραγωγὴν ἀνθρακικοῦ ὀξέος καὶ ὑψωσιν τῆς θερμοκρασίας τοῦ ὑγροῦ. Ἡ ζύμωσις διήρκεσεν ἐπὶ πέντε ἡμέρας ἐπιταθεῖσα τὴν τρίτην, τὴν δὲ ἕκτην ἡμέραν πᾶν ἔχρος ζύμωσης ἔπαυσε καὶ τὸ ὑγρὸν ἐπανέκτησε τὴν προτέραν θερμοκρασίαν. Ἡ γεῦσις αὐτοῦ καίπερ

¹ Πλὴν τοῦ οἴνου ἠδύνατο νὰ προξενήσῃ τοιαύτην ζύμωσιν καὶ ἡ κριθή, ἐὰν ὑποτεθῆ ὅτι ἐτίθετο ἀρτίπλαστος καὶ πεφυγμένη, ὡς ἐν τῇ ζυθοποιᾷ, ἀλλὰ τοῦτο δὲν μαρτυρεῖται. Συντελεστικά εἰς τὴν ζύμωσιν εἶνε ὡσαύτως τὸ γάλα καὶ τὸ μέλι, ἐξ ὧν ὡς γνωστὸν παράγονται οἶνοπνευματώδη ποτά, ὡς τὸ kumiss τῶν Ταρτάρων καὶ τὸ mel τῶν Πολωνῶν. Σημειωτέον δ' ὅτι ἐν μηνὶ Βοηδρομιῶνι, ὅτε ἐτελοῦντο τὰ μεγάλα Ἐλευσίνια, ὁ οἶνος δὲν εἶνε παλαιός.

ἐλαφρῶς γλυκίζουσα ἦτο ὄξυνος, ἢ φασκομηλέα (οἱ ὄρμυνοι) δὲ καὶ οἱ σπόροι τοῦ μήκωνος εἶχον μεταδώσει αὐτῷ τὸ ἄρωμά των, τὸ δὲ ἔλαιον ἐπέδρασεν εἰς τὴν γεῦσιν. Πιστεύω δ' ὅτι διὰ τινῶν πειραμάτων (ὡς πρὸς τὰς ἀναλογίας τῶν διαφόρων ὑλικῶν) θὰ κατωρθοῦτο νὰ ἐγίνετο μίαν εὐάρεστον καὶ εἰς ἡμᾶς τοὺς τελείως μὴ ἐξοικειωμένους πρὸς τὸ ποτὸν τοῦτο. Ἡ ζύμωσις δὲ γίνεται κατὰ τὸν ἀκόλουθον τρόπον: ὁ ὄρος τοῦ γάλακτος μεταβάλλει τὸ σάκχαρον τῶν τε καρπῶν καὶ τῶν ὀσπρίων εἰς ζύμωσιμον (καίτοι αἱ ἀμυλώδεις οὐσίαι συντελοῦσι μᾶλλον εἰς τὴν γεῦσιν ἢ εἰς τὴν ζύμωσιν), ὁ δὲ ἐν τῷ οἴνῳ περιεχόμενος μύκης τῆς ζύμωσης, ὅστις ἐν νέοις οἴνοις ὑπάρχει ἐν ἀρκετῇ ποσότητι, προξενεῖ τὴν ζύμωσιν. Τοσαῦτα ὁ κ. Χαρίλαος περὶ τοῦ ἐκτελεσθέντος πειράματος. Ἀκολουθῶς ἐγνώσθη μοι καὶ χωρίον τοῦ Ἀριστοτέλους (Προβλ. III, 12), ἐν ᾧ οὗτος ζητεῖ τὴν ἐξήγησιν τοῦ διὰ τί ὁ γλυκὺς καὶ ὁ ἄκρατος καὶ ὁ κυκεὼν μεταξὺ διαπινώμενοι ἐν τοῖς πότοις κήφειν ποιοῦσιν, ἐξ οὗ πρόδηλον ὅτι καὶ ὁ κυκεὼν ἦτο μεθυστικός.

Ἐτερον πλὴν τῶν κέρων σύμβολον, μόνη τῆς Ἐλευσινιακῆ λατρείας προσήκουσα, εἶνε τὰ ἐν τῷ ἡμέτερῳ πίνακι κατωθὲν τοῦ ὀμφαλοῦ ὑπάρχοντα διασταυρωμένα ἀντικείμενα, ἅτινα ὡς γνωστὸν ἐπίσης διασταυρωμένα ἀπεικονίζονται ἐν τῇ παραστάσει τῆς ἀνωτέρω (σελ. 11) μνημονευθείσης περιφήμου Κυμαίας ὑδρίας, ὡσαύτως δὲ καὶ ἐν τῷ αὐτόθι ἐπίσης μνημονευθέντι ἀναγλύφῳ τῆς ἐκκλησίας τῆς Γοργοπήκου. Ταῦτα παρίστανται φέροντες ὡς μεμνημένοι οἱ Διόσκουροι καὶ ὁ Ἡρακλῆς ἐν ἐτέραις δύο ἐπιφανεστάταις κεραμογραφίαις τοῦ Ἐλευσινιακοῦ κύκλου, ἧτοι ἐν τῷ λεγομένῳ ἀγγείῳ τοῦ Pourtalés¹ καὶ ἐν τῇ πελίκῃ τοῦ Παντικαπαίου², προσέτι δὲ καὶ νεανίσκος τις ἄλλος ὑπ' ἄλλων νομιζόμενος ἐν τῇ αὐτῇ Κυμαίᾳ ὑδρίᾳ³, ὡσαύτως

¹ Overbeck, Kunstmythol. Atlas XVIII, 19. Gerhard. Ges. akad. Abh. πίν. LXXI, 1.

² Stephani ἐν Compte-Rendu de la comm. Imp. 1856 πίν. I-II, Overbeck, Kunstmythol. Atlas XVIII, 18. Gerhard, Ges. akad. Abh. πίν. LXXVII.

³ Τὸν νεανίαν τοῦτον ὁ μὲν Stephani καὶ ὁ Heydemann (Marmorkopf Riccardi σελ. 15) νομίζουσιν Εὐβουλέα, ὁ Strube (Studien über den Bilderkreis von El. σελ. 40), ὡς τὸν ἐπὶ βωμῶν ἱερέα. Τελευταίον διελάσας περὶ αὐτοῦ ὁ Rubensohn (Mittheil. Athen XXIV σελ. 57 ἐξ.) θὰ γαίην δὲ καὶ ὑφ' ἡμῶν λόγους περαιτέρω.

δὲ καὶ ἀγαλμάτιον νεανικῆς μορφῆς ὑπὸ Furtwängler¹ ἐκδεδομένον, ὃν οὗτος νομίζει ὡς Εὐβουλέα. Παρατηρήθη δὲ ἤδη ὑπὸ τοῦ Rubensohn (σελ. 298-300 καὶ πίν. XIV) ὅτι τῶν αὐτῶν ἀντικειμένων ἢ εἰκῶν εἰς ἀπλοῦν κόσμημα μεταβεβλημένη εὐρίσκεται ἐπὶ πολλῶν ἐκ τῶν ἐν τῷ μουσεῖῳ Ἐλευσίνιος ὑπαρχόντων κέρων καὶ ὅτι καὶ τὸ ὅλως ἰδιόρρυθμον κόσμημα ἐπὶ τῶν προεχουσῶν στενῶν παραστάδων, εἰς ἃς ἀπολήγει ἔνθεν καὶ ἔνθεν ὁ ἡμέτερος πίναξ, τὸ αὐτὸ τοῦτο πρᾶγμα παριστᾷ. Τὸ σχῆμα αὐτῶν ἐν τῷ ἡμέτερῳ πίνακι εἶνε τοιοῦτον, ὥστε ἀδύνατον νὰ ἐκληθῶσιν ὡς δεμάτια σταχύων ἢ ἄλλο τι τοιοῦτον, ὡς ἐνόμισαν πολλοί², φαίνεται δ' ὅτι δίκαιον εἶχεν ὁ Stephani ἀναγνωρίζων ἐν αὐτοῖς τοὺς ὑπὸ τῶν ἀρχαίων οὕτω δὴ καλουμένους βιάκχους, ἧτοι τὰ κατὰ τὰς μυστηριώδεις τελετὰς τῆς Δήμητρος καὶ τοῦ Διονύσου χρησιμεύοντα ἐκ κλάδων μύρτου δεμάτια³.

Ἦλθον τούτων δ' ὅμως ὑπάρχουσι ἐν τῷ ἡμέτερῳ πίνακι καὶ ἕτερα σύμβολα ἱερᾶς τελετῆς δηλωτικά, καίπερ ὄχι κατ' ἐξοχὴν τῇ Ἐλευσινιακῇ λατρείᾳ ἀνήκοντα. Τοιαῦτα δ' εἶνε οἱ τὰς κεφαλὰς πασῶν τῶν ἐν τῷ πίνακι μορφῶν πλὴν τῶν δύο πρὸς ὄξυνον καθημένων θεαινῶν χαρακτηριζέσασθαι ἐκ κλάδων μύρτου, ὡς φαίνεται, πεποιημένοι, οἱ ἄλλοι κλάδοι μύρτου ἀναμφιβόλως καὶ αὐτοί), αὗς καταποῦσιν ἐν ταῖς χερσὶ δύο ἀνδρῖκαί καὶ δύο γυναικεῖαι μορφαί, ὡς λατρεῖαν ταῖς καθημέναις θεαῖς προσφέρουσαι, καὶ οἱ ὧν εἶνε ἐπεστεμμένοι οἱ κέρνοι, προσέτι αἱ ὑπὸ δύο μορφῶν φερόμεναι δᾶδες καὶ οἱ ἐν τοῖς Ἐλευσινιακοῖς ὀργείοις συνήθεις αὐλοὶ, οὗς ἔχει ἢ κατὰ τὸ ἀριστερὸν μέρος τοῦ ἀετώματος γυνή⁴.

Σύμβολόν τι ἀναμφιβόλως παριστᾷ καὶ ἡ ὅλως ἰδιότροπος διακόσμησις τῆς ἐνούσης ἄνωθεν τὰς παραστάδας προεχούσης ταινίας, ἧτις ἀποτελεῖ τὴν

¹ Mittheil. d. d. arch. Inst. Athen XX σελ. 357 ἐξ. Πρόβλ. Rubensohn Mittheil. d. d. arch. Inst. XXIV σελ. 57 ὑπόσημ. Τεμάχια ὁμοίων ἀγαλμάτων ὑπάρχουσι καὶ ἄλλα ἐν τῷ ἐν Ἐλευσίνι μουσεῖῳ, ἐν οἷς καὶ κομὸς μεγέθους ἡμίσεως περίπου τοῦ φυσικοῦ πρό μικροῦ μῦλις προσκτεθείς.

² Δ. γ. ὁ Strube ἔ. ἀν. σελ. 39.

³ Ἰδε Overbeck, Kunstmythol. II σελ. 671 ἐξ. Rubensohn ἔ. ἀν. σελ. 291 ὑπόσημ.

⁴ Ἀριστοφ. Βάτρ. 313. Ἐν ἄλλαις Ἐλευσινιακαῖς παραστάσεσιν ἀπαντῶσι κύμβαλα, ὡς ἐν τῷ κατωτέρῳ μνημονευμένῳ ἀγγείῳ τῆς συλλογῆς Castellani.

βάσιν τοῦ ἀετώματος. Αὕτη εἶνε διηρημένη κατὰ τὸν τρόπον τοῦ θριγκοῦ τῶν δωρίου ῥυθμοῦ οἰκοδομημάτων εἰς τριγλύφους τινάς (μᾶλλον διγλύφους) καὶ μετόπας, ἐν ἐκάστη δὲ τῶν μετοπῶν ὑπάρχει κυκλικόν τι σχῆμα διηρημένον διὰ τοξοειδοῦς μελαίνης γραμμῆς εἰς δύο μέρη, ὧν τὸ μὲν ἔχει σχῆμα μηνίσκου καὶ πληροῦται ὑπὸ σκιερῶν λεπτῶν γραμμῶν τοξοειδῶν συγκεντρικῶν τῆ πρώτῃ, τὸ δ' ἕτερον εἶνε ἐλλειψοειδὲς καὶ οὐδεμίαν γραμμὴν οὐδὲ σκιάν ἐμπεριέχει. Ἐκάστου μηνίσκου τὰ κέρατα ἀντικρύζουσι πρὸς τὰ τοῦ ἐν τῇ παρακειμένη μετόπῃ μηνίσκου, οὕτως ὥστε πάντα τὰ ἐν ταῖς μετόπαις κυκλικὰ σχήματα ἀποτελοῦσιν ἀντιστοιχὰ ζεύγη, ἐξαιρουμένων μόνον δύο¹, μακρὰ δὲ σκιερὰ γραμμὴ διὰ πασῶν τῶν μετοπῶν διήκουσα συνδέει ἅπαντα τὰ κυκλικὰ σχήματα διὰ τοῦ μέσου πάντων διερχομένη. Τὰ παράδοξα κοσμήματα ταῦτα μοὶ φαίνονται ὅτι εἶνε ὁμοιώματα τῆς σελήνης περὶ τὴν φάσιν τῆς πανσελήνου εὐρισκομένης, διότι περὶ τὴν πανσέληνον ἀκριβῶς ἐτελοῦντο τὰ μεγάλα Ἐλευσίνα, καὶ ἄλλως δὲ πολλὴ εἶνε ἡ σχέσις τῆς σελήνης πρὸς τὰς Ἐλευσινίας θεάς². Γνωστὸν δ' ὅτι ἐν ἑλευσινιακαῖς ἀγγειογραφταῖς συχνάκις ἀπαντῶσιν ἄστρες (Fürster, Raub und Rückkehr der Persephone σελ. 245. Overbeck Kunstmythol. Atlas XVII 26 καὶ 26α). Ἡ διὰ πασῶν τῶν μετοπῶν διήκουσα σκιερὰ γραμμὴ φαίνεται ὅτι δηλοῖ τὸν οὐρανὸν ἐπὶ τὸ συμβολικώτερον.

Καὶ αὐτὰ τὰ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους παριστάμενα ἄνθη, τὰ τε δύο μεγάλα παρὰ τὸν ὀμφαλὸν καὶ τὰ ἀλλαχοῦ ἐγκατεσπαρμένα μικρὰ τὰ διὰ κυκλοειδῶς διατεταγμένων λευκῶν στιγμῶν δεδλωμένα, καίπερ πάντα κατὰ τυπικὸν τρόπον καὶ ὄχι πιστῶς κατὰ φύσιν ἀπεικονισμένα, νομίζω ὅτι δὲν δηλοῦσιν ἀπλῶς ἄνθη οἰαδῆποτε, ἀλλὰ τινὰ τῶν ἐν τοῖς ἑλευσινιακοῖς μύθοις παραδεδομένων ἢ τῶν ἐν τῇ ἑλευσινιακῇ λατρείᾳ χρησίμων ἀνθέων, οἷα λ. χ. εἶνε τὰ ἐν τῷ εἰς Δήμητρα ὕμνῳ ἀναφερόμενα (στ. 5 ἐξ. καὶ 426 ἐξ: ῥόδα, κρόκος, ἴα, ἀγαλλιίδες, ὑάκινθος, νάρκισσος, λείρια) καὶ προσέτι ὁ μή-

¹ Ἄνωθι τῆς παιδικῆς μορφῆς. Τοῦτο ἀναμφιβόλως ὁρεῖται εἰς ἀπλὴν παραδρομὴν τοῦ κεραμογράφου.

² Μαρτυρία περὶ τοῦ χρόνου τῆς τελέσεως τῶν Ἐλευσινίων ἴδε παρὰ Mommsen, Feste der Stadt Athen, σελ. 205. Περὶ τῆς σχέσεως τῆς σελήνης πρὸς τὰς Ἐλευσινίας θεάς Roseher, Selene und Verwandtes σελ. 124. Kern ἐν Ἐφημ. Ἄρχ. 1892 σελ. 131 ἐξ.

κων, ὁ μίλαξ, ὁ ἀσφρόδελος καὶ ἄλλα¹. Τοῦλάχιστον δὲν μοὶ φαίνεται ὅλως ἀπίθανος τοιαύτη τις εἰκασία ἕνεκα τῆς ὄλως ἀσυμμέτρου καὶ οὐδαμῶς εἰς διακόσμησιν συντεινούσης θέσεως τῶν ἐν τῷ ἡμετέρῳ πίνακι ἀνθέων καὶ ἐπειδὴ ἄνθος ὁμοιάζον πρὸς τὰ μικρὰ τοῦ ἡμετέρου πίνακος ἀπαντᾷ ἐν τε τῇ κατὰ τὴν κοιλίαν ζώνῃ τῆς ἀνωτέρω (σελ. 11) μνημονευθείσης περιφῆμου Κυμαίας ὕδριας², καὶ ἐν τῷ ὑπὸ Brunn ἐκδεδομένῳ μετὰ παραστάσεως ἀνόδου τῆς Κόρης ἰταλιωτικῷ κρατῆρι³, ἐν τῷ αὐτῷ κρατῆρι δὲ ἀπαντᾷ καὶ ἄνθος ὁμοιάζον πρὸς τὸ μέγα ἄνθος τοῦ ἡμετέρου πίνακος τὸ παρὰ τὸν ὀμφαλόν⁴. Ὡσαύτως καὶ ἐν παραστάσει ἀρπαγῆς τῆς Κόρης (Monum. dell' Inst. VI πίν. XLII, A) παρίστανται ἐπὶ τοῦ ἐδάφους πολλὰ ἄνθη ὁμοιάζοντα λίαν πρὸς τὰ μικρὰ τοῦ ἡμετέρου πίνακος. Ἐκ τῶν καρπῶν τοῦ αὐτοῦ φυτοῦ μεμεστωμένων φαίνεται ὅτι συνίστανται καὶ οἱ ἄνωθεν ἀντὶ στεφανωμάτων κρεμάμενοι ὄρμοι. Καὶ αὐτὸ τὸ ἐπὶ τοῦ σκήπτρου τῆς Κόρης ἀνθέμιον ἔχει σχῆμα λειρίου, ὡς μοὶ εἶπεν ὁ γνωστὸς παρ' ἡμῖν βοτανικὸς κ. Heldreich, ὥστε ἴσως οὐδὲ τοῦτο εἶνε ἄνευ συμβολικῆς τινος ἐννοίας οὕτω πεποιημένον, καίτοι ἀληθῶς ὄχι τῶν Ἐλευσινίων οὐδὲ τῶν χθονίων θεῶν μόνον τὰ σκήπτρα φέρουσι τοιοῦτον ἀνθέμιον, ἀλλὰ καὶ ἄλλων μυθικῶν προσώπων⁵.

¹ Περὶ τοῦ νάρκισσου πρβλ. καὶ Σοφοκλ. Οἶδ. Κολ. 682. ὁ κατ' ἀλιότερος - - νάρκισσος μεγάλην θεατὴν ἀρχαίον στεφάνωμα. Ἐνοεῖται ὅτι ἡ γνώμη τοῦ Hehn (Kulturpflanzen und Haustiere⁶ σελ. 243 ἐξ.) ὅτι ὁ ποιητὴς τοῦ εἰς Δήμητρα ὕμνου δὲν ἐγνώριζεν ἀκόμη τὰ λείρια οὐδὲ τὸν νάρκισσον οὐδὲ τὰ ῥόδα, ἀλλὰ μόνον τὰ ἐξ αὐτῶν παρεσκευασμένα ἀρώματα, ἐμεγαλοποίησε δὲ ἐπὶ τὸ μυθωδέστερον τὸ κάλλος καὶ τὴν εὐωδίαν τῶν ἀγνώστων αὐτῶ ἀνθέων τούτων, οὐδεμίαν σημασίαν ἔχει διὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ ἡμετέρου πίνακος καὶ ἂν ἤθελεν ὑποτεθῆ ἀληθής, διότι καθ' ὃν χρόνον ἐποιήθη ὁ ἡμέτερος πίναξ ταῦτα πάντα βεβαίως ἦσαν γνωστά. — Περὶ τοῦ ἀσφροδέλου ὡς ἱεροῦ φυτοῦ τῆς Περσεφόνης ἴδε Σουίδαν ἐν λ. ἀσφρόδελος, περὶ τοῦ μίλακος Διον. Ἄλ. Opuscula ed. Usener et Radermacher τόμ. I σελ. 314. Πρβλ. προσέτι Ovid. Fast. IV, 435 ἐξ.

² Ἴδε Comptes-Rendu de la comm. Imp. arch. 1862 πίν. III 1 καὶ 3-4.

³ Supplement zu den Studien über den Bilderkreis von Eleusis πίν. III. — Overbeck, Kunstmythol. Atlas XVIII, 15.

⁴ Ὑποκάτω τοῦ Τριπτολέμου. Ὁ κ. Heldreich ἰδὼν τὴν τε ἀπεικόνισιν τοῦ ἡμετέρου πίνακος καὶ τὴν τοῦ ὑπὸ Brunn ἐκδεδομένου κρατῆρος εἶπεν ὅτι μετὰ ἱκανῆς πιθανότητος δύναται νὰ ἀναγνωρίσῃ ἀπ' ἀμφοτέρων τὸν νάρκισσον.

⁵ Πρβλ. λ. χ. Overbeck, Kunstmythol. Atlas XV καὶ XVI. Τὸ λείριον ἀπαντᾷ καὶ ἐν ἐπιτυμβίοις μνημείοις, π. χ. Mittheil. d. d. arch. Inst. Athen IV πίν. VIII.

Ὅ,τε τόπος τῆς εὐρέσεως λοιπὸν καὶ ἡ ἀναθηματικὴ ἐπιγραφή καὶ ἡ παρουσία τῶν τοιούτων συμβόλων ἀποδεικνύουσιν ἀσφαλῶς ὅτι ἡ παράστασις τοῦ ἡμετέρου πίνακος ἀνήκει εἰς τὰς τοῦ ἑλευσινιακοῦ λεγομένου κύκλου, τουτέστιν ὅτι ἀναφέρεται εἰς τινὰ τῶν περὶ τὴν Ἐλευσίνα καὶ τὰς ἑλευσινιακὰς θεότητας μύθων ἢ εἰς τὴν ἰδιαίτεράν αὐτόθι τελουμένην λατρείαν. Οὐδεμία λοιπὸν δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἀμφισβήτησις ὅτι αἱ κατὰ τὸ πρὸς δεξιὰν μέρος τοῦ ἡμετέρου πίνακος ὑπάρχουσαι δύο καθήμεναι γυναικεῖαι μορφαὶ εἶνε αἱ Ἐλευσίνια θεαί, καίτοι παρίστανται μετὰ σκήπτρου μόνον καὶ διαδήματος, οὐδὲν δὲ ἄλλο ἐκ τῶν χαρακτηριζόντων αὐτὰς συμβόλων φέρουσι ἤτοι σταχύων, δάδων, κίστης, μοδίου καὶ τῶν τοιούτων¹. Μόνον τὰ ἔδρανα, ἐφ' ὧν κάθηνται, δύνανται ἴσως νὰ ἐκληφθῶσιν ὡς μυστικαὶ κίσται, ἀλλὰ τὸ σχῆμα αὐτῶν δὲν ἐπιτρέπει νὰ θεωρήσωμεν τοῦτο ὅχι μόνον ὡς βέβαιον, ἀλλ' οὐδ' ὡς πολὺ πιθανόν. Καὶ ἡ ἐνδυμασία δ' αὐτῶν εἶνε κοινὴ, ἀπηλλαγμένη τοῦ ἱερατικοῦ σχήματος, ὑφ' ἧς παρίστανται ἐν τῷ γνωστῷ μεγάλῳ ἑλευσινιακῷ ἀναγλύφῳ, ὁμοία δὲ ὡς ἐν τῷ ἐκ Νεαπόλεως ἀμφορεῖ τῷ παρὰ Overbeck *Kunstmythol. Atlas XVI, 16* ἐκδομένῳ. Ἡ Κορη χαρακτηρίζεται κατὰ τὰ σύνηθες νεανικωτέρα τῆς Δήμητρος ἕξωμον φοροῦσα χιτῶνα καὶ ἱμάτιον ἐλαφρότερον καὶ πῶς λιτοτέραν φέρουσα κόμμωσιν².

Πρὸς τὰς θεὰς ταύτας προσέρχονται σεβίζουσαι αὐτὰς δι' ὧν φέρουσιν ὀργάνων λατρείας (κέρνων, δάδων, θαλλῶν, οἰνοχόης) πᾶσαι αἱ ἄλλαι μορφαὶ πλὴν τῶν ἐν τῷ ἀετώματι, αἵτινες ἀποτελοῦσιν ἴδιον σύμπλεγμα καθ' ἑαυτὰς οὐδαμῶς πρὸς τὰς σεβίζομένας θεὰς ἀποβλέπουσαι μία δὲ καὶ κατακεκλιμένη. Ἡ ἐν τῷ ἡμετέρῳ πίνακι λοιπὸν παρίσταμένη πρᾶξις εἶνε πρόσσδος, ὡς ἔλεγον τὴν τοιαύτην τῆς λατρείας προσφορὰν οἱ ἀρχαῖοι, αἱ δὲ ἐν τῷ ἀετώματι μορφαὶ καίπερ ὡς ἐν τῷ αὐτῷ δαπέδῳ βαίνουσαι θεωρούμεναι ὑπὸ τοῦ τεχνίτου³, καὶ ἄλλως ἐμπεφορημέναί τῆς ἑλευσινιακῆς λατρείας, ὡς ἀποδεικνύει ὁ κέρνος, ὃν φορεῖ ἡ ἐν τῷ

¹ Ἀμφότεραι αἱ θεαὶ μετὰ σκήπτρων παρίστανται καὶ ἐν παραστάσει ἀποστολῆς τοῦ Τριπολέμου (Overbeck, *Kunstmythol. Atlas XV, 7, 19*).

² Περὶ τοῦ μὴ διὰ λευκοῦ χρώματος ἀπεικασμένου προσώπου τῆς Δήμητρος ἐγένετο λόγος ἀνωτέρω σελ. 10.

³ Ἴδε ἀνωτέρω σελ. 9.

μέσῳ γυναικεῖα μορφή, ὅμως προφανῶς δὲν μετέχουσιν αὐτῆς ταύτης τῆς προσόδου, ἀλλὰ μόνον παρίστανται εἰς αὐτὴν ἀναλόγως πρὸς τὰς κατὰ ἄκρα τῶν ἐν τοῖς ἀετώμασι τῶν ναῶν συμπλεγμάτων μορφάς. Ὁ πρὸς ἀριστερὰν τοῦ πίνακος ἀπεικονισμένος κίων μεμονωμένος ὡς εἶνε καὶ ὑπὲρ τὸ προσῆκον μικρὸς ἔχει προφανῶς συμβολικὴν ἔννοιαν καὶ ὅχι διακοσμητικὴν, δηλοῖ δὲ, ὡς εἶνε γνωστὸν ἐκ πολυαριθμῶν ἀναλόγων παραδειγμάτων κεραμογραφιῶν τε καὶ ἀναθηματικῶν ἀναγλύφων¹, ὅτι ἡ παρίσταμένη πρᾶξις τελεῖται ἔμπροσθεν οἰκοδομήματός τινος, ὅπερ οὐδὲν ἄλλο δύναται νὰ εἶνε ἢ αὐτὸ τὸ ἐν Ἐλευσίνι ἱερὸν τῶν σεβιζομένων θεῶν. Τὰ ἄνωθεν κρεμάμενα στεφανώματα παριστῶσι τὸν τόπον τοῦτον ἑορτασίμως διακεκοσμημένον. Ἐπίσης ἐστεμμένος διὰ διπλοῦ στεφανώματος εἶνε καὶ ὁ ὀμφαλός, ὅχι ὅμως ἐκ δάφνης ἢ μύρτου κατὰ τὸ σύνηθες, ἀλλὰ δι' ἄλλου ἀδήλου φυτοῦ.

Καίριος ἤδη νὰ ἐξετασθῇ τίνα εἶνε τὰ τὴν πρόσσδον παρούμενα πρόσωπα καὶ ἐπὶ τίνι αἰτίᾳ τελουμένη αὐτήν. Ἐπειδὴ δὲ τὰ πλεῖστα τῶν προσώπων τούτων οὐδὲν φέρουσι χαρακτηριστικὸν σύμβολον, μόνος δὲ ὁ ὀμφαλὸς νεανίσκος ὁ τὴν τοιαύτην στολήν φορῶν καὶ τὰς ἐνδρυμίδας ὑπόσεσθαι παρίσταται ὑπὸ τὴν αὐτὴν μορφήν καὶ ἐν ἄλλοις μνημείοις τοῦ ἑλευσινιακοῦ κύκλου, οὗτος πρέπει κατὰ πρῶτον νὰ ἐξετασθῇ τίς εἶνε. Τὰ κυριώτατα τῶν μνημείων, ἐφ' ὧν παρίσταται ὁ εἰρημένος νεανίσκος εἶνε ἡ ἐκ Παντικαπαίου πελίκης, τὸ ἀγγεῖον Pourtalés καὶ ἡ ἐκ Κύμης ὕδρια, ἔπειτα τὸ ἐν Ἐλευσίνι ἀνάγλυφον τοῦ Λακρατείδου (*Festschrift für Otto Benndorf* σελ. 111 ἐξ. πίν. IV)· τὰ λοιπὰ ἀπαριθμεῖ ὁ Furtwängler, *Meisterw.* σελ. 565, ὑποσημ. 2 καὶ ἐκτενέστερον ἐν τῇ ἀγγλικῇ ἐκδόσει τοῦ αὐτοῦ πονήματος σελ. 332. Πρβλ. καὶ Rubensohn ἐν *Mittheil. d. d. arch. Inst. Athen XXIV* σελ. 57 ἐξ. Διὰ τῆς ἐπιγραφῆς τοῦ ἀναγλύφου τοῦ Λακρατείδου ἐβεβαιώθη ὅτι ἐν ἐκείνῳ τοῦλάχιστον ἡ μορφή αὕτη εἶνε ὁ *Eὐβουλεύς*, ὡς δέχεται ὁ τε ἐκδοὺς τὸ ἀνάγλυφον Heberdey (σελ. 115) καὶ ὁ Rubensohn (σελ. 58), εἶχασε δὲ καὶ πρότερον ὁ Furtwängler (*ἔνθ. ἀν. καὶ Mittheil.* 1895 σελ. 357 ἐξ.). Ἄλλ' ἂν

¹ Πρβλ. λ.χ. τὸ ἀνωτέρω μνημονευθὲν ἀγγεῖον τοῦ Pourtalés.

ετέρου ὁ Εὐβουλεύς ῥητῶς εἶνε παραδεδομένος ὡς *συνώτης*¹, ἐν δὲ τῇ προειρημένῃ Κυμαία ὑδρία παρίσταται ἀληθῶς νεανίσκος χοῖρον ἀπὸ τοῦ ποδῶς κρατῶν καὶ συνώτη ἀρμύζουσαν στολὴν φέρων, ὅστις ἐπίσης δικαιοτάτα δύναται νὰ ὀνομασθῆ Εὐβουλεύς, ἐνῶ ἐν τῇ αὐτῇ ὑδρία ὑπάρχει καὶ ὁ τὴν αὐτὴν στολὴν πρὸς τὸν δαδούχον τοῦ ἡμετέρου πίνακος φορῶν νεανίσκος². Ἐν ταύτῃ λοιπὸν τῇ ὑδρία τοῦλάχιστον δὲν δύνανται ἀμφότεροι νὰ εἶνε *Εὐβουλεύς*, καίτοι ἐκάτερος δύναται νὰ φέρῃ τὸ ὄνομα τοῦτο δικαιοτάτα κατὰ τὰ προειρημένα. Ὁ χοῖρος ὅμως, ὃν φέρει ὁ πρῶτος τῶν προειρημένων νεανίσκων εἶνε σύμβολον τοσοῦτον χαρακτηριστικόν, ὥστε κατὰ τὴν ἐμὴν γνώμην τοῦλάχιστον οὐδαμῶς ἐπιτρέπεται νὰ ἀμφισβητηθῆ ὅτι οὗτος ἀληθῶς εἶνε ὁ Εὐβουλεύς, ὁ δὲ τὰς δαδὰς φέρων εἶνε ἄλλο πρόσωπον³. Τὸ γεγονός τοῦτο δηλοῖ ὅτι ὁ Εὐβουλεύς δὲν ἦτο πρόσωπον κατέχον θέτιν μόνιμον καὶ πάντοτε τὴν αὐτὴν ἐν τῇ ἐλευσινιακῇ λατρείᾳ, ἀλλ' ὅτι ἐν τῇ αὐτῇ χρονικῇ περιόδῳ παρίστατο ἄλλοτε ὑπὸ ἄλλο σχῆμα, καὶ ὅτι καὶ ἄλλο πρόσωπον ὑπὸ τὸ αὐτὸ σχῆμα ἀπεικονίζετο ἐπίστε. Ὁμοίως καὶ ἐν ταῖς μαρτυρίαις τῶν ἀρχαίων ὁ Εὐβουλεύς ὅτε μὲν εἶνε ἀπλοῦς συνώτης, ὅτε δὲ θεὸς ὁμοιωτῶν πρὸς τὸν Πλούτωνα καὶ τὸν Ἄδην, ἢ τὸν Διόνυσον, ἢ καὶ συγγεόμενος πρὸς τινὰ τούτων (ἴδε τὸ ἄρθρον *Εὐβουλεύς* ἐν τοῖς λεξικοῖς τοῦ

¹ Σχολ. Λουκιαν. ἐν Rhein. Museum XXV σελ. 549. "Ὅτε ἀνθολογοῦσα ἠρπάξαιτο ἡ Κορὴ ὑπὸ τοῦ Ἰλουτωνος, τότε κατ' ἐκείνον τὸν τόπον Εὐβουλεύς τις συνώτης ἐνεμεν ὄς. Κλήμης Ἀλεξ. Προτρ. II 20 σελ. 17: βουκόλος ὁ Τριπτόλεμος ἦν, ποιμὴν δὲ ὁ Εὐμολπος, συνώτης δὲ ὁ Εὐβουλεύς.

² Οὐδεμίαν σημασίαν ἔχουσι σήμερον αἱ παλαιότεραι γνώμαι περὶ τῆς μορφῆς ταύτης, ὡς τοῦ Stephani (Compte-Rendu de la comiss. imp. arch. 1862 σελ. 33) ὅτι εἶνε Ἄρτεμις, καὶ τοῦ Strube (Studien über den Bilderkreis von Eleusis σελ. 44), Overbeck (Kunstmyth. III σελ. 678) καὶ Heydemann (Marmorkopf Riccardi Winkelmannsprogrammi σελ. 15) ὅτι εἶνε θνητὸς (ἀνὴρ ἢ γυνὴ) ἔχων τὸ ἀξίωμα τοῦ δαδούχου. Ἴδε καὶ ὅσα περὶ τούτου παρατηρεῖ ὁ Furtwängler ἐνθ. ἀνωτ. περὶ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2382 σκύφου τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας ὑπάρχοντος νῦν ἐν τῷ Ἐθνικῷ Μουσείῳ ὑπ' ἀριθ. 1341 καὶ τὰ κατωτέρω σελ. 29 ὑποσημ. 3 ῥηθησόμενα.

³ Τὸ ὑπὸ Rubensohn ἐν Mittheil. Athen XXIV πίν. VIII, 2, 3 ἐκδοσόμενον τεμάχιον ἀγγείου μετ' ἀναγλύφου παραστάσεως δὲν ἔχει τὴν σημασίαν, ἣν ἀποδίδει αὐτῷ ὁ ἐκδότης (σελ. 58), διότι ἀληθῶς μὲν δὲν φέρει χοῖρον ὁ ἐν αὐτῷ παριστάμενος νεανίσκος, ἀλλ' εἶνε ὅλως ἀδελφὸν ἂν εἶνε τὸ αὐτὸ πρόσωπον πρὸς τὸν ἐν τῇ Κυμαία ὑδρία. Ταῦτα γράφω ἐξετάσας ἐπὶ τούτῳ αὐτὸ τὸ πρωτότυπον ἄλλο δὲ ἐλευσινιακὸν μνημεῖον παριστῶν τὸν περὶ οὗ πρόκειται νεανίσκον μετὰ ἄλλου ζώου πλήν τοῦ χοῖρου δὲν ὑπάρχει.

Roscher καὶ τοῦ Daremberg et Saglio). Ὑπὸ τινων μὲν λοιπὸν τῶν μετεχόντων τῆς λατρείας ταύτης ἐπιστεύετο ὡς πρόσωπον ἀθυπόστατον ἰδίαν ἔχον ἀτομικότητα, ὑπ' ἄλλων δὲ ὡς ἀπλοῦν ἐπίθετον ἄλλης θεότητος, ἢ ὡς δαίμων παραπλησίαν σημαντικωτέρῳ τινὶ θεῷ ἔχων ὑπόστασιν, ἐστερημένος μόνον τῆς ἀτομικότητος ἐκείνου¹. ὥστε ἡ διαφορὰ τοῦ σχήματος, ὑπὸ τὸ ὅποιον παρίσταται ὁ Εὐβουλεύς ἐν τῷ ἀναγλύφῳ τοῦ Λακρατείδου καὶ ἐν τῇ Κυμαία ὑδρία, εἶνε φυσικὴ συνέπεια τῆς διαφορᾶς τῶν θρησκευτικῶν παραδόσεων, ὅχι ἀυθαίρετος ἀστάθεια περὶ τὴν χρῆσιν τοῦ σχήματος ἐν τοῖς μνημείοις τῆς τέχνης. Πρέπει λοιπὸν νὰ ἐξετασθῆ τίνα τῶν παραδόσεων ἠκολούθησεν ὁ τὸν ἡμέτερον πίνακα γράψας, ἢτοι ἂν ὁ δαδούχων νεανίσκος εἶνε Εὐβουλεύς, ὡς ἐν τῷ ἀναγλύφῳ τοῦ Λακρατείδου, ἢ ἄλλος τις θεὸς πλήν τοῦ Εὐβουλεύς, ὡς ἐν τῇ Κυμαία ὑδρία. Τὸ ζήτημα τοῦτο νομίζω ὅτι λύει ἀσφαλῶς τὸ προσκείμενον τῷ νεανίσκῳ σύμβολον, ἢτοι ὁ ὄμφαλος, ὅστις ἐκ τῶν τῶν ἐλευσινιακῶν θεοτήτων κατ' ἐξοχὴν προσήκει τῷ Ἰάκχῳ τῷ ἐν λέβητι ἐπὶ τοῦ τρίποδος ἐψηθέντι καὶ ὑπὸ τοῦ Ἀπόλλωνος ἐν τῷ Πανασσῷ ταφέντι ὥστε Ἰάκχος εἶνε θεδαίως ὁ τοῦ ἡμετέρου πίνακος δαδούχων νεανίσκος. Τοῦτο ἐπικυροῦσαι προσέτι αἱ ἐλευσινιακαὶ παραστάσεις ὅσῳ ἀρχαίων κατωτέρω μνημονευθησομένων, ἢτοι τῆς ὑπ' ἀριθ. 1443 ὑδρίας τοῦ ἡμετέρου Ἐθνικοῦ Μουσείου καὶ τοῦ ἀγγείου τῆς συλλογῆς Castellani, ἐν οἷς παρίσταται ὁ Διόνυσος καθήμενος ἐπὶ τοῦ ὄμφαλου, ὁ δὲ Διόνυσος πρὸς τὸν Ἰάκχον μάλιστα ταυτίζεται ἐκ πάντων τῶν ἐλευσινιακῶν θεῶν². Τῷ Ἰάκχῳ ἀνήκουσιν αἱ παρακείμεναι ὑπὸ τὸν ὄμφαλὸν δέσμαι τῆς ἱερᾶς αὐτῷ μύρτου³, αἵτινες καὶ *ιάκχαι* ἐπεκαλοῦντο⁴.

Ἀλλὰ τότε πῶς πρέπει νὰ κληθῆ ὁ τὸ αὐτὸ σχῆμα ἔχων νεανίσκος ἐν τῇ Κυμαία ὑδρία, ἀφοῦ

¹ Φορεῖς τῶν ἀσυμφώνων τούτων δοξαστῶν ἴσως ἦσαν τὰ διάφορα γένη, ὅσα μετεῖχον τῆς ἐν Ἐλευσίνι λατρείας.

² Τὸ ἐν τῷ ἐν Ἐλευσίνι μουσεῖῳ ὑπάρχον ἔγαλμα τοῦ Ἀντινόου (πρόλ. Conze καὶ Michaelis, Bullettino dell'Inst. 1860 σελ. 179) ὅπερ ἔχει καὶ τὸν ὄμφαλὸν παρακείμενον, μοι φαίνεται ὅτι παριστᾷ αὐτὸν ὑπὸ μορφήν Ἰάκχου, πλανᾶται δὲ ὁ Wernicke (Pauly-Wissowa Realencyclopädie I σελ. 2441).

³ Ἀριστοφ. Βάτρ. 325 Ἰάκχ', ὃ Ἰάκχε, ἐλθὲ - - - πολὺκαρπον μὲν τιάσων περὶ κραίει σφ' βρύοντα στέφανον μύρτων.

⁴ Roscher, Mythol. Lex. τόμ. II¹ σελ. 10.

ἐν αὐτῇ ὁ τρίπους πρόσκειται ἐτέρα νεανικῇ μορφῇ ποδῆρη χιτῶνα ἐνδεδυμένη καὶ μακρὸν φερύσση θύρσον, οἱ δὲ βάκχοι ἐπίσης ἀπομεμακρυσμένοι τοῦ πρώτου παράκεινται πλησίον τῷ δευτέρῳ διεσταυρωμένοι ἐπὶ τοῦ μεταξὺ Δήμητρος καὶ Κόρης μικροῦ βωμοῦ; Καὶ τοῦτο νομίζω ὅτι ἐξηγεῖται ἐκ τῆς ἀσυμφωνίας τῆς παραδόσεως, καθ' ἣν ὁ Ἰακχος ὅτε μὲν ταυτίζεται τῷ Διονύσῳ, ὅτε δὲ διαστέλλεται ἀπ' αὐτοῦ, γνωστὴ δὲ ἡ τοῦ Διονύσου πρὸς τὸν ὀμφαλὸν καὶ τὸν τρίποδα σχέσις³. Ὁ μὲν ἡμέτερος πίναξ λοιπὸν ἀπονέμων τῷ Ἰακχῷ τὸν ὀμφαλὸν καὶ τοὺς βάκχους οὐδεμίαν καταλείπει τῷ Διονύσῳ θέσιν ἐν τῇ ἐλευσινιακῇ λατρείᾳ, ἐνῶ τούναντίον ἐν τῷ ἀγγεῖῳ τῷ ἄλλοτε τῇ συλλογῇ Castellani ἀνήκοντι καὶ ἐν τῷ καταλόγῳ αὐτῆς (pl. II) ἀπεικονισμένῳ ἐλλείπει μὲν ὁ Ἰακχος, παρίσταται δὲ μόνος ὁ Διόνυσος ἐπὶ τοῦ ὀμφαλοῦ καθήμενος ἀπληρῶν τὸν Ἰακχον², ὡς ἀναπληροῖ ἐν τῷ ἡμέτερῳ πίνακι ὁ Ἰακχος τὸν Διόνυσον. Ἐν τῇ Κυμαίᾳ ὑδρίᾳ συμμιθάζονται ἀμφότεραι αἱ ἀντιθεταὶ αὗται παραδόσεις, ἀλλὰ μόνος ὁ Διόνυσος παρίσταται ὡς ὁμότιμος καὶ πάρεδρος τῇ Δήμητρὶ καὶ τῇ Κόρῃ θεός, ὁ δὲ Ἰακχος ὡς ἀπλόως δαίμων δευτερευούσαν θέσιν κατέχων, ὡς καὶ ὁ Εὐβουλεύς¹.

¹ Middleton, Journal of Hell. Studies IX σελ. 302. Harrison αὐτόθι XIX σελ. 225 ἔξ. Hiller v. Gaertringen ἐν Pauly-Wissowa Realencycl. ἐν ἄρθρῳ Delphi, Geschichte σελ. 6.

² Πρὸς δεξιάν τοῦ Διονύσου ἵσταται γυναικεία μορφή, ἣν νομίζω Ἀφροδίτην, αὕτη ὅμως δὲν παρίσταται ἐγκαλυπτομένη, ὡς ἐν τῇ Κυμαίᾳ ὑδρίᾳ, ἀλλ' ὡς ἔστι ἀναβεβλημένη τὸ ἱμάτιον καὶ ὑφούσα τὸν ἀριστερὸν ὦμον, ἵνα ὠθήσῃ τὸ ἄκρον αὐτοῦ πρὸς τὰ ὀπίσω καὶ στερεώσῃ τὴν ἀναβολὴν. Ἡ ἐτέρα γυνὴ ἡ πρὸς ἀριστεράν ἵσταμένη παρὰ τὴν Δήμητρα εἶνε ἀναμφιβόλως Ἀθηνᾶ.

³ Τὸ Διόνυσον ἐν τῇ Κυμαίᾳ ὑδρίᾳ ἀνεγνώρισεν ἤδη ἐξ ἀρχῆς ὁ Stephani καὶ ἔπειτα ὁ Heydemann, Marmorkopf Riccardi (XIII Winkelmannsprogramm) σελ. 15. Ὁ Strube (ἔ. ἀν. σελ. 41) καὶ τοῦτον νομίζει ἱερέα, ὡς καὶ τοὺς δύο προσηρημένους νεανίσκους καὶ τὸν ἕτερον δαδουχοῦντα νεανίσκον τὸν παρὰ τὸν Τριπτόλεμον, συμφωνοῦσι δ' αὐτῷ καὶ ἄλλοι. Ἀλλὰ πλὴν ἄλλων δυσχερειῶν ἅς γεννᾷ ἡ ὑπόθεσις αὕτη, μοι φαίνεται ὅλως ἀσυμβίβαστος πρὸς αὐτὴν ἡ τε νεανικὴ ἡλικία κοινὴ οὕσα πᾶσι τούτοις, καὶ ἡ οικειότης, μεθ' ἧς συμπεριφέρονται πρὸς τοὺς θεοὺς καὶ τὸ ὅλως ἀνάρμοστον ἱερεῖ σχῆμα τοῦ φέροντος τὸν χοῖρον. Ἀλλ' οὐδὲ θεράπων ὑπηρετῶν κατὰ τὴν θυσίαν δύναται νὰ εἶνε οὗτος ὁ τὸν χοῖρον φέρων (ὡς νομίζει ὁ Kern ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 17 καὶ ἄλλοι), ἀφοῦ ὑπάρχουσιν αὐθιπόστατα μόνον αὐτὸν ἀπεικονίζοντα ἀγάλματα, οἷον τὸ ὑπὸ Furtwängler (Mittheil. Athen XX σελ. 357) ἐκδοθὲν καὶ ἄλλα ἰκανά.

⁴ Ἀνάλογος πρὸς τὸν ἐν τῇ Κυμαίᾳ ὑδρίᾳ διχασμὸν τῆς αὐτῆς θεότητος εἰς Διόνυσον καὶ Ἰακχον νομίζω ὅτι ἀπαντᾷ ἐν τῇ παραστάσει τοῦ ἀμφορέως τῆς συλλογῆς Fittipaldi (Monum. dell' Inst. VI σελ. XLII A), ἐν ἣ ὁ Πλούτων ἀρπάσας τὴν Κόρην κατάγει αὐτὴν ἐπὶ τεθρίππου εἰς τὸν Ἄδην, ἐν τῷ Ἄδῃ δὲ ὁ ἰσοδύναμος τῷ Πλού-

Ἰακχος λοιπὸν εἶνε καὶ ἐν τῇ Κυμαίᾳ ὑδρίᾳ ὁ δαδουχοῦν νεανίσκος, ἀλλ' ὑποδεέστερος τὴν ὑπόστασιν ἢ ἐν τῷ ἡμέτερῳ πίνακι¹.

Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ὡς ἐν τῇ Κυμαίᾳ ὑδρίᾳ παρίστανται ὁμοῦ ὁ Διόνυσος καὶ ὁ ἡμέτερος μετὰ τῆς ποικίλης στολῆς νεανίσκος ἐν τῇ ὑπ' ἀριθ. 1443 ἐκ Κρήτης προερχομένη ὑδρίᾳ τοῦ ἡμέτερου Ἐθνικοῦ μουσείου, ἧς τὴν παράστασιν περιέγραψα διὰ βραχέων ἐν τῷ ἔτι ὑπὸ τὰ πιεστήρια εὕρισκομένῳ τεύχει τῶν Monuments Piot (πρόβλ. καὶ Furtwängler, Meisterwerke σελ. 565 ὑπόσημ. 2, 3). Ὁ μὲν Διόνυσος κάθηται πρὸς δεξιάν τῶν ἐλευσινίων θεαινῶν ἰσοτίμως παρεδρεύων αὐταῖς καὶ ὑποκάτω αὐτοῦ ὑπάρχει ὁ ὀμφαλός, ὁ δὲ ἡμέτερος νεανίσκος τὴν αὐτὴν φέρων ὡς ἐν τῇ Κυμαίᾳ ὑδρίᾳ στολῆν, ἀλλ' ἀντὶ δαδῶν κρατῶν σκηπτρον ἵσταται ὀπισθεν τῆς Δήμητρος συνεσταλμένος ὡς πρόσωπον ὄλως ἑυτερεῶν². Ἡ τὸ ἱμάτιον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἀναβαλλομένη γυναικεία μορφή ἧς ἐν τῇ Κυμαίᾳ ὑδρίᾳ παρίσταται καθήμενη παρὰ τὸν Ἰακχον, ὁμοίως δὲ, ὡς μοι φαίνεται, νομίζεται ὡς Ἀφροδίτη³ κάθηται ὀπισθεν τοῦ Διονύσου. Τὸ ἱμάτιον εὐτερεῶν καὶ κρατῶν σκῆπτρον καὶ κλάδου μύρτου καὶ μαστίχου ὡσαύτως φορῶν στέφανον ἀναμένει τοὺς ἐρχομένους, ἵνα ὑποδεθῇ αὐτοὺς καὶ ξενίτη ἐν τοῖς υποχθονίοις αὐτοῦ δώματι (πρόβλ. Ὁμήρ. Ἰγν. XVIII, 12). Σημειωτέον ὅτι ἱεραρχομένης τῆς καθόλου τῆς Κόρης ἐν τοῖς Θεσμοφορίοις ἐλατρεύετο καὶ ὁ Εὐβουλεύς. Ὁ Stephani (Annali dell' Inst. 1860 σελ. 311) ὁ Gerhard (Ges. Akad. Abh. 2 σελ. 423 Anm. 276) καὶ ἄλλοι νομίζουσι τοῦτον ὡς Ἀπόλλωνα, ὁ δὲ Förster (Raub und Rückkehr der Perseph. σελ. 245) Ἐρμῆν. Ἀλλ' ὁ μὲν Ἀπόλλων δὲν ἔχει θέσιν ἐν τῇ παρισταμένη σκηνῇ, εἰς δὲ τὸν Ἐρμῆν εἶνε ἀνάρμοστον τὸ σχῆμα. Ὁ ἐν ἑτέρῳ ὅμως ἀμφορεῖ (Overbeck Kunstmyth. Atlas XVII, 26) νεανίας ὁ ἐπὶ τοῦ πρέμνου στηριζόμενος καὶ τὸν πέτασον φορῶν, φαίνεται ὅτι πράγματι εἶνε ὁ Ἐρμῆς, ὡς νομίζουσιν αὐτὸν ὁ Förster (σελ. 242) καὶ ὁ Overbeck (III σελ. 604). Ὁμοίος διχασμὸς Ἰακχοῦ καὶ Διονύσου ὑπάρχει ἐν ἀγγειογραφίᾳ, ἐν ἣ ὁ Furtwängler (Jahrbuch d. d. arch. Inst. VI σελ. 120 ἔξ.) ὁρθῶς φαίνεται ὅτι εὕρισκει γέννησιν Ἰακχοῦ, ὁ Διόνυσος παρίσταται κατ' αὐτὴν μετὰ Σίληνοῦ καὶ Νύμφης. Περὶ τῆς γεννήσεως τοῦ Ἰακχοῦ ἴδε καὶ Robert, Arch. Märchen σελ. 181 ἔξ.

¹ Περὶ τοῦ ἑτέρου δαδουχοῦντος νεανίσκου τῆς Κυμαίας ὑδρίᾳ τοῦ μετὰ τὸν Τριπτόλεμον ὡς καὶ περὶ τῆς μετ' αὐτὸν γυναικείας μορφῆς δὲν δύναμαι νὰ εἶπω τι θετικόν. Πιθανόν πως μοι φαίνεται ὅτι εἶνε Εὐμολλίπος κρατῶν δαδα ὡς ἱεροφάντης καὶ φορῶν ἐνδρομίδας ὡς Θρ. ἔξ, ἡ δὲ παρ' αὐτὸν γυνὴ Ἐλευσίς, ὡς φρονεῖ καὶ ὁ Heydemann (ἐν. ἄνωτ. σελ. 15).

² Σημειωτέον ὅτι οὗτος ἔχει βραχεῖαν κόμην, ὥστε ἐπλανηθῆ ὁ Rubensohn (Mittheil. d. d. arch. Inst. Athen XXIV σελ. 58) ἰσχυριζόμενος ὅτι ἡ μακρὰ κόμη εἶνε ἀπαραίτητος τῷ Εὐβουλεῖ, ὑπὸ τοῦτο το σχῆμα μόνον παρισταμένῳ.

³ Strube σελ. 36. Overbeck, Kunstmyth. III σελ. 677. Ὁμοί-

σκήπτρον δὲ, ὅπερ φέρει ἐν τῇ ὑδρίᾳ ταύτῃ ὁ νεανίσκος ἀντὶ τῶν δάδων, δὲν ἀρμόζει τῷ Ἰακχῷ, ἀλλὰ τῷ Εὐβουλεῖ, ὅστις πρὸς τὸν Δία σχετίζεται κατ' ἐξοχὴν ἐν ταῖς παραδόσεσι τῶν ἀρχαίων. Τοῦτων ἕνεκα πιστεύω ὅτι ἐν τῇ παραστάσει ταύτῃ ὁ Ἰακχος ἐλλείπει, ὡς ἐν τῷ ἀγγείῳ Castellani, ὁ δὲ τὰς ἐνδρομίδας φορῶν καὶ τὸ σκήπτρον ἔχων νεανίας εἶνε Εὐβουλεύς, ὅστις οὕτω μετὰ τοῦ σκήπτρου παρίσταται συμφωνότερον πρὸς τὰς ἀρχαίας παραδόσεις ἢ ἐν τῷ ἀναγλύφῳ τοῦ Λακρατείδου· ἐτι δὲ συμφωνότερος πρὸς αὐτὰς θὰ ἦτο ἂν παρίστατο πρεσβυτικός, ὅπως ὑπέδειξεν ὁ Kern (Mittheil. d. d. arch. Inst. Athen XVI σελ. 20 ἐξ.).

Ἦδη ἐν τοῖς ἀρχαιοτάτοις χρόνοις φαίνεται ὅτι διτταὶ περὶ τῆς γενέσεως τῶν ὄντων θεωρίαι, ἡ μὲν ἀποβλέπουσα εἰς τὴν λεληθότως ἐνεργούσαν γενετήσιον δύναμιν τῆς φύσεως, ἡ δὲ εἰς τὴν μετὰ σοφίας δημιουργίαν τῶν ὄντων ἐπήνεγκον τὸν διχασμὸν τοῦ παναρχαίου χθονίου θεοῦ, ὅστις καὶ ἔπειτα ἐξηκολούθησεν ὑπάρχων ἀρανῆς ὢν ἐν Ἐλευσίνῃ καὶ ἀνώνυμος, ἀπλῶς θεὸς μόνον ἀποκαλούμενος. Ἡ μὲν τῶν ἐξ αὐτοῦ παραχθειςῶν θεοτήτων εἶνε μυστηριώδης, πλήρης ἐμψύρου σφρίγγου καὶ μετ' ἀκατασχέτου συνάψεως ἐμψανίζομένη, ὅθεν καὶ νεαρὰ τὴν μορφήν (ὁ Χθόνιος Διόνυσος), ἡ δὲ προνοητικὴ μετὰ σοφίας ἅμα καὶ ἀμετατρέπτου κανονικότητος τοὺς νόμους τῆς ζωτικῆς φύσεως ἐπιβάλλουσα καὶ κατὰ ταῦτα πρεσβυτικὴ (Χθόνιος Ζεὺς). Βραδύτερον οἱ δύο οὗτοι θεοὶ εἰς κύκλους ἄλλων μυθολογικῶν παραδόσεων περιληφθέντες (ὁ μὲν τοῦ Ὀλυμπίου Διός, ὁ δὲ τοῦ Θηβαίου Διόνυσου) ἀπηλλοτριώθησαν πρὸς τὰς περὶ τῶν χθονίων θεῶν δοξασίας, προῆλθον δὲ νέοι θεοὶ ὑποκαθιστῶντες ἐκείνους ἐν ταῖς περὶ τῶν

τατα παρίσταται ἡ Ἀφροδίτῃ ἐν ἀναγλύφῳ ἐκδομένῃ ὑπὸ Collignon ἐν Monuments Grecs publiés par l'association pour l'encouragement des ét. Gr. N° 10 (1881) pl. I. Ἡ στάσις αὕτη εἶνε χαρακτηριστικὴ τῶν χθονίων θεαινῶν, ὁ δὲ Collignon (σελ. 6) ἀντιλέγων δὲν παρετήρησεν ὅτι τὰ ὑπ' αὐτοῦ παρατιθέμενα παραδείγματα εἶνε προσωποποιήσεις πόλεων, αἵτινες παρίστανται ὑπὸ τὸν τύπον χθονίων θεαινῶν. Ὁ Ἰακχος παρὰ τὴν Ἀφροδίτῃν ἰστάμενος ἐν τῇ Κυμαίᾳ ὑδρίᾳ νομίζω ὅτι ἀναπληροῖ τὸν κατὰ τοὺς ὄρφικούς Ἔρωτα, τὸν ἱεροφάντην μυστηρίων καὶ λαμπρῷ φωτὶ τὴν ἀμυρανὴν νύκτα πεύσσοντα (Δουκιαν. Ἔρωτ. 32. Roscher Mythol. Lex. ἐν λ. Ἔρος σελ. 1344). Γνωστόν δὲ ὅτι ὑπὸ τὴν συνήθη μορφήν συγχάκις παρίσταται ὁ Ἔρως μετὰ τῆς Ἀφροδίτης ἐν τοῖς ἔλευσινιακοῖς μνημείοις (Πρόβλ. Overbeck, Kunstmyth. III σελ. 561). Περὶ τῆς καταχθονίας Ἀφροδίτης πρόβλ. καὶ τὰ ὑπὸ H. von Prout ἐν Mittheil. d. d. arch. Inst. Athen XXIV σελ. 258-261 γεγραμμένα.

χθονίων θεῶν παραδόσεσιν, ἤτοι ἐκ μὲν τοῦ χθονίου Διόνυσου ὁ Ἰακχος, ἐκ δὲ τοῦ χθονίου Διός ὁ Εὐβουλεύς¹ καὶ ὁ Πλούτων. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ ἀρχικὴ θεωρία ἢ προξενήσασα τὸν διχασμὸν τοῦ παναρχαίου χθονίου θεοῦ εὐκόλως ἐλησμονεῖτο ἢ παρεβλέπετο, φυσικὸν ἦτο νὰ προκύψῃ σύγχυσις τῶν ἐκ τοῦ διχασμοῦ παραχθειςῶν νέων θεοτήτων πρὸς τὸν ἀρχικὸν γεννήτορα, ἔπειτα δὲ καὶ πρὸς ἀλλήλας. Διὰ ταῦτα ἐν ταῖς παραδόσεσιν ὅ,τε Ἰακχος καὶ ὁ Εὐβουλεύς συγχέονται ἀμφοτέρω καὶ πρὸς τὸν Δία (Ἄδην) καὶ πρὸς τὸν Διόνυσον καὶ θεωροῦνται ἐπίσης ἀμφοτέρω ὅτε μὲν σύζυγοι τῆς θηλείας χθονίας θεότητος καὶ γεννήτορες, ὅτε δὲ τέκνα τοῦ Διός ἢ τοῦ Διόνυσου. Τὸ αὐτὸ πιστεύω ὅτι συνέβη καὶ ἐν ταῖς παραστάσεσι τῶν μνημείων τῆς τέχνης· ὁ μὲν Εὐβουλεύς πρεσβυτικός παριστάμενος τὸ κατ' ἀρχὰς καὶ ὁμοιάζων τῷ Διὶ καὶ τῷ Πλούτωνι προσέλαβε κατὰ πρῶτον μὲν τὸ νεανικὸν τῆς μορφῆς καὶ τὴν θρακικὴν στολὴν τοῦ Διόνυσου², διετήρησεν ὅμως τὸ σκήπτρον τοῦ Διός (ὑδρία τοῦ Ἐθν. Μουσείου), εἶτα δὲ παραλαβὼν καὶ τὰς δᾶδας ἐξωμοιωθῆτε τελείως πρὸς τὸν Ἰακχον (ἀναγλύφον Λακρατείδου)· ὁ Ἰακχος δ' ὅ,τ' ἐπέροον προσέλαβε τὴν μακρὰν κόμην καὶ τὴν σκυθρωπότητα τοῦ Εὐβουλεύς (Κυμαία ὑδρία)³. Ἐξ ἄλλου ἐπειδὴ ὁ Ἰακχος κατέλαβεν ἐν τῇ ἔλευσινιακῇ λατρείᾳ μετὰ τῆς Δημήτρος καὶ τῆς Κόρης τὴν κυρίαρχον θέσιν, ἢ τὸ πρῶτον κατεῖχεν ὁ πανάρχαιος χθόνιος θεός, ὁ

¹ Τὸ ὄνομα παρερμηνεύθη ἐν τε τῇ ἀρχαιοτάτῃ καὶ ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις νομισθὲν ὅτι σημαίνει τὸν ἀγαθὸν συμβουλευόντα (bon-consilium praestitem, Macroh. Sat. I. 18, 17), ἀλλὰ τοῦτο εἶνε ὄλως ἀσυμβίβαστον πρὸς τὸν ἀρχαιότερον τύπον Βουλεύς. Εἰς ἐμὲ φαίνεται πιθανώτερον ὅτι τὸ ὄνομα δηλοῖ τὸν θεὸν τὸν προνοοῦντα περὶ τῶν μελλόντων καὶ ἀμετατρέπτως προαποφασίζοντα τὴν ἔκβασιν αὐτῶν, τὸν διοικοῦντα τὴν εἰμαρμένην. Ὁ τύπος Εὐβουλεύς ἐσηματίσθη ἐκ τοῦ Βουλεύς ὕστερον κατ' εὐφημισμὸν. Ἐκ τούτων οὐδαμῶς εἶνε ἀναγκαῖον νὰ συμπεράνωμεν ὅτι ἦτο θεὸς μαντικός, ὡς νομίζει ὁ Rohde (Psyche² I σελ. 207, 2), καίτοι ἡ μαντικὴ οὐδαμῶς εἶνε ἀνάρμοςτος τοιοῦτω θεῷ.

² Περὶ τῆς στολῆς ταύτης ἴδε Hartwig, Bendis σελ. 7 ἐξ. Μετὰ τοῦ δερματίνου ἐπιβλήματος τῆς θρακικῆς στολῆς παρίσταται ὁ Ἰακχος μόνον ἐν τεμαχίῳ ἀναγλύφῳ ἐκδομένῳ ὑπὸ Kern (Mittheil. Athen. XVII σελ. 127 fig. 2). Ἡ ὁμοιότης τῆς στολῆς τοῦ δαδουχοῦντος νεανίσκου πρὸς τὴν τῶν δραματικῶν ὑποκριτῶν, ἣν ἐξαίρει ὁ Strube (σελ. 45) παρελήφθη πιθανώτατα καὶ αὕτη ἐκ τῶν Διονυσιακῶν πομπῶν. Ὡσαύτως καὶ τὰ ἐπιθέτα μισηφόρος καὶ θυρσοστινάκης (Ὄρφ. Ὑμν. V, 4) μετεδόθησαν ἀπὸ τοῦ Διόνυσου εἰς τὸν Εὐβουλέα.

³ Ἴσως καὶ τοῦ Θηβαίου Διόνυσου ἡ πωγωνοφόρος μορφή ἐντεῦθεν ἔχει τὴν προέλευσιν.

Εὐβουλεύς δὲν ἠδύνατο νὰ διατηρηθῆ ἐν τῇ μετὰ τῆς Δήμητρος καὶ τῆς Κόρης λατρεία ἐν τῇ αὐτῇ περιωπῇ¹. ὅθεν ὑποβιβασθεὶς εἰς ἀπλοῦν ἥρωα μάρτυν τῆς ἀρπαγῆς τῆς Κόρης μετέπεσεν εἰς συβώτην ἕνεκα τῆς παραδεδομένης λατρείας τοῦ χθονίου Διός, καθ' ἣν ἐθύοντο αὐτῷ χοῖροι². Καίπερ ὅμως εἰς τοιαύτην ὑποδεστέραν ὑποβιβασθεὶς τάξις ὁ Εὐβουλεύς κατέχει ἐν τῇ Κυμαία ὑδρία τὴν προσήκουσαν θέσιν παρὰ τῇ Ἀθηνᾶ, ἣτις μοὶ φαίνεται ὅτι δὲν παρίσταται ἀπλῶς ὡς ἀττική θεότης, ὅπως κοινῶς νομίζεται, ἀλλὰ μᾶλλον ὡς ἀντίστοιχος τῷ χθονίῳ Διὶ (Εὐβουλεῖ) θήλεια θεότης, ὅπως καὶ ἐλατρεύετο ἐν Κορωνεῖα τῆς Βοιωτίας (Στράβ. IX, 29· πρβλ. Πausan. IX, 34, 2). Μόνον ἐν τῷ ὑπὸ Lovatelli ἐν *Bullettino della comm. arch. comunale VII* πίν. I-III ἐκδεδομένῳ ἀναγλύφῳ ὁ τοιοῦτος Εὐβουλεύς παρίσταται ὡς ἀπλοῦς θεράπων ἐν τῇ ἱεροτελεστία. Κατὰ τινὰ ὀρφικὴν παράδοσιν ὅμως ἄρχων τοῦ Ἄδου καὶ ἐπομένως ἰσότημος ταῖς μεγάλας Ἐλευσινίαις θεαῖς εἶνε ὄχι ὁ Ἰαχχος, ἀλλ' ὁ Εὐβουλεύς (Ὄρφ. Ὑμν. XVIII, 12), ὥστε ἐν τῇ παραδόσει ταύτῃ δὲν ὑπῆρχε θέσις θεοῦ διὰ τὸν Ἰαχχον, ὡς δὲν ὑπῆρχεν ἐν τῇ ἑτέρᾳ διὰ τὸν Εὐβουλέα κατὰ τὰ ἀνωτέρω ἐκτεθέντα. Διὰ τοῦτο ὁ Ἰαχχος κατὰ τὴν ὀρφικὴν παράδοσιν ταύτην (Κλήμ. Ἀλ. Προτρ. 21, Roscher Mythol. Lex. II, 1 σελ. 2) δὲν εἶνε θεὸς ἐπίσημος, ἀλλὰ παιδικὸς δαίμων μάρτυς τῆς ἀσχημοσύνης τῆς Βαυβοῦς. Ὁ οὕτως ὑποβιβασθεὶς Ἰαχχος εἶνε ἀντίστοιχος πρὸς τὸν συβώτην Εὐβουλέα. Ὅσοι λοιπὸν ἐδέχοντο ὡς θεὸν ἰσότημον τῇ Δήμητρὶ καὶ τῇ Κόρῃ τὸν Εὐβουλέα, ἐνόμιζον τὸν Ἰαχχον ἀπλοῦν παιδικὸν δαίμονα, καὶ τάνάπαλιν ὅσοι ἀπένεμον τὴν θεότητα τῷ Ἰαχχῷ, ἐνόμιζον τὸν Εὐβουλέα συβώτην. Μόνος ὁ ποιήσας τὸ ἀνάγλυφον τοῦ Λακρατείδου φαίνεται ὅτι συνεδύασεν ἀμφοτέρας τὰς παραδόσεις καὶ παρέστησεν ἰσότημους τὸν τε Εὐβουλέα καὶ τὸν Ἰαχχον, ἀλλ' ἔταξεν ἐκάτερον ἐν ἰδίῳ ὁμίλῳ θεοτήτων, ἥτοι τὸν μὲν Εὐβουλέα μετὰ τοῦ θεοῦ καὶ τῆς θεᾶς, τὸν δὲ Ἰαχχον μετὰ τῆς Δήμητρος καὶ τῆς Κόρης, κατὰ

δηλον οὕτω ποιῶν τὸ ἀσυμβίβαστον τῆς ἰσοτιμίας αὐτῶν ἐν τῷ αὐτῷ θεολογικῷ συστήματι. Ἰαχχον δὲ ἐν τῷ ἀναγλύφῳ τοῦ Λακρατείδου νομίζω τὸν ὄπισθεν τῆς Δήμητρος ἰστάμενον παῖδα, ὅστις κρατεῖ ἐν τῇ ἀριστερᾷ χειρὶ θαλλοὺς μύρτου (ὄχι στάχους, ὡς ἐνόμισεν ὁ Heberdey σελ. 112). Εἰκάζω δὲ τοῦτο διὰ τε τὸ προστεθειμένον χαρακτηριστικώτατον ἐκεῖνο σύμβολον, ἥτοι τὴν μύρτον, καὶ διότι τὰ σωζόμενα λείψανα τῆς δεξιᾶς χειρὸς τῆς ὄπισθεν τοῦ παιδὸς τούτου γυναικείας μορφῆς δηλοῦσι σαφῶς ὅτι αὕτη ἐνεκαλύπτετο διὰ τοῦ ἱματίου, ὅπως ἡ ἀκροτάτη πρὸς δεξιάν μορφή τῆς Κυμαίας ὑδρίας, καὶ ἡ παρὰ τὸν Διόνυσον γυναικεία μορφή τῆς ὑπ' ἀριθ. 1443 ὑδρίας τοῦ Ἐθνικοῦ Μουσείου. Καὶ ἐν τῷ ἀναγλύφῳ τοῦ Λακρατείδου λοιπὸν ὁ Ἰαχχος παρίσταται ὁμοῦ μετὰ τῆς χθονίας Ἀφροδίτης, ὅπως ἐν τῇ Κυμαία ὑδρία. Ἐκ τούτου πάλιν νομίζω ὅτι ἀντιστρόφως ἀποδεικνύεται ὅτι ὀρθῶς ἐνομίσθη ὡς Ἰαχχος ὁ τὰς δύο δάδας κρατῶν νεανίσκος τῆς Κυμαίας ὑδρίας, διότι ὑποτιθεμένου ὅτι τὰ εἰρημένα δύο ἀκρότατα πρόσωπα τοῦ Λακρατείδου ἀναγλύφου εἶνε τὰ αὐτὰ πρὸς τὰ δύο πρὸς δεξιάν ἀκρότατα πρόσωπα τῆς Κυμαίας ὑδρίας, ἐπειδὴ ὁ παῖς τοῦ ἀναγλύφου δὲν δύναται νὰ εἶνε Εὐβουλεύς, εἰς ἅπαντος δὲ εἶνε Ἰαχχος κατὰ τὰ εἰρημένα, ἔπεται ὅτι καὶ ἡ ἀντίστοιχος μορφή τῆς Κυμαίας ὑδρίας Εὐβουλεύς τοῦ λαχίστου δὲν δύναται νὰ εἶνε, ἀλλὰ βεβαίως Ἰαχχος, ὡς ἡ ὁμοία αὐτῷ μορφή τοῦ ἡμετέρου πίνακος. Προσεπιμαρτυρεῖ δὲ ταῦτα καὶ ὁ ὑπ' ἀριθ. 1341 σκύφος τοῦ Ἐθνικοῦ Μουσείου (πρβλ. Furtwängler ἐν. ἀν.), ἐν ᾧ ὁ Ἰαχχος παριστάμενος μετὰ δύο δάδων καὶ ὑπὸ τὸ αὐτὸ σχῆμα, ὡς ἐν τῷ ἡμετέρῳ πίνακι καὶ ἐν τῇ Κυμαία ὑδρία, φέρει προσέτι ἐν τῇ ζώνῃ θαλλοὺς μύρτου, τὸ δ' ἀπρόσφορον τῆς θέσεως, ἐν ᾧ οἱ θαλλοὶ εἶνε προστεθειμένοι, ἀποδεικνύει νομίζω ὅτι ὁ ἀγγειογράφος ἠσθάνετο τὴν ἀνάγκην τῆς προσθήκης αὐτῶν ὡς συμβόλου διαστέλλοντος τὸν Ἰαχχον ἀπὸ τοῦ ὑπὸ τὸ αὐτὸ σχῆμα ἐνίοτε παρισταμένου Εὐβουλέως.

¹ Διὰ τοῦτο ἐν τῷ ἀναγλύφῳ τοῦ Λακρατείδου ὁ Εὐβουλεύς παρίσταται μὲν ὡς θεός, ἀλλ' εἶνε ἀπομακρυσμένος τῶν περὶ τὴν Δήμητρα θεοτήτων.

² Kern ἐν *Mitth. Athen* XVI σελ. 16.

Αἱ λοιπαὶ μορφαὶ τοῦ πίνακος στεροῦνται ἰδίων διακριτικῶν χαρακτηριστικῶν, ὥστε ἀδύνατον φαίνεται νὰ ὀρισθῇ μετὰ τίνος βεβαιότητος τίνα πρό-

σωπα παριστώσιν. Οἱ ὑπὸ τριῶν γυναικείων μορφῶν φερόμενοι μυστικοὶ κρατῆρες δηλοῦσιν ἀπλῶς μύησιν τῶν Ἐλευσινίων μυστηρίων, δὲν δύνανται δὲ νὰ θεωρηθῶσιν ὡς χαρακτηρίζοντες ὠρισμένα πρόσωπα. Ἐπειδὴ δὲ μόνον γυναῖκες καὶ δὴ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς κομίζουσι τοὺς κρατῆρας, ἡ δὲ προεξάρχουσα αὐτῶν ἢ καὶ σεμνοτέραν περιβολὴν φοροῦσα¹ ἤτοι ἡ κρατοῦσα τὰς δᾶδας δὲν φέρει κρατῆρα, νομίζω ὅτι ἡ τοιαύτη κρατηροφορία τὸ κατ' ἀρχὰς ἦτο λειτουργία ὑπηρετικὴ εἰς γυναῖκας καὶ δὴ τὰς κατωτέρας τὴν τάξιν προσήκουσα, ἀλλοτρία δὲ τῶν ἀνδρῶν καὶ τῶν δεσποινῶν. Δηλαδή οἱ τὸν μυστικὸν κυκεῶνα ἐμπεριέχοντες κρατῆρες μετεκομίζοντο εἰς τὴν τελετὴν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ὑπὸ γυναικῶν ὅπως τὸ ὕδωρ ἀπὸ τῶν κρηνῶν ἐν ταῖς ὑδροίαις, βραδύτερον δὲ μόνον ἡ τοιαύτη λειτουργία μετέπεσεν εἰς ἀπλὴν τελετουργικὴν πρᾶξιν, οἶαν παριστᾷ αὐτὴν καὶ ὁ ἡμέτερος πίναξ, ὡς δηλοῖ ἡ μικρότης τῶν κρατήρων καὶ ἡ ἐκ ταύτης ἐπιβεβλημένη πρόσδεσις αὐτῶν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς δι' ἱμάντων ἢ μηρίνων. Ἐὰν ταῦτα ἔχουσιν ὀρθῶς, αἱ κερνοφοροῦσαι γυναῖκες πρέπει νὰ θεωρηθῶσιν ὑπὸ δεέστεραι τῆς μὴ κερνοφορούσης γυναίκας, μυστικῆς τῆς κρατοῦσης τῆς δᾶδας, ὡσαύτως δὲ καὶ αἱ λοιπαὶ ἀνδρῆσαι μορφαὶ ὡς κατέχουσαι ὅπως δευτερεύουσιν θέσιν ἐν τῇ παραστάσει. Τούτων ἕνεκα φρονῶ ὅτι ἡ μὲν τὰς δᾶδας φέρουσα γυνὴ εἶνε θεὰ καὶ δὴ ἡ Ἐκάτη ὡς πρόσπολος καὶ ὀπίων τῶν Ἐλευσινίων θεαινῶν κατὰ τὸν Ὀμηρικὸν εἰς Δήμητρα ὕμνον (στίχ. 440) παρισταμένη². πᾶσαι δ' αἱ ἄλλαι μορφαὶ παριστῶσι θνητούς, ἀλλ' ἀναμφιβόλως εἰς τὸν μυθικὸν κόσμον ἀνήκοντας, ὅχι κοινούς μύστας. Αἱ ἐν ταῖς γωνίαις τοῦ ἀετώματος δύο νεανικαὶ μορφαὶ δύνανται ἴσως μᾶλλον νὰ παριστῶσι τοπικούς τινας δαίμονας, οἷον τοὺς ἐν τῷ Θριασίῳ πεδίῳ ῥέοντες δύο ποταμούς, κατὰ τὴν γνωστὴν συνήθειαν τῶν ἐν τοῖς ἀετώμασι συνταγμάτων. Μετὰ τινος πιθανότητος μόνον δύνανται νὰ ῥηθῆ ὅτι αἱ τρεῖς ἀριστερόθεν τῆς Ἐκάτης μορφαὶ εἶνε ὁ Κελεός, ὁ Δημοφῶν καὶ ἡ Μετά-

¹ Παρατηρητέον ὡσαύτως ὅτι μόνη αὕτη φέρει ἐν τῇ κεφαλῇ στεφάνην ὡς αἱ μεγάλαί θεαί.

² Μετὰ μόνων τῶν δᾶδων ἄνευ ἄλλου τινὸς διακριτικοῦ παριστάται ἡ Ἐκάτη δι' ἐπιγραφῆς ἀσφαλῶς δεδηλωμένη ὡσαύτως ἐν τῷ ἰταλιωτικῷ κρατῆρι τῷ ὑπὸ Brunn, Supplement zu den Studien über den Bilderkreis von Eleusis πίν. III ἐκδοθέντι.

νεира. Εἰκάζω δὲ τοῦτο ἐπειδὴ εἶνε φανερόν ὅτι ἡ ἀριστερόθεν τῆς Ἐκάτης γυνὴ σπεύδει νὰ προσφέρῃ τι διὰ τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς τῇ Δήμητρι, αὕτη δὲ τείνει τὴν δεξιάν, ἵνα λάβῃ τὸ προσφερόμενον. Ὁ ἡμέτερος πίνακογράφος συμπτύξας ἐν στενῷ χώρῳ τὴν παράστασιν ἐκτενεστέρας εἰκόνας ὑπέπεσε κατὰ τὰ ἀνωτέρω (σελ. 7) εἰρημένα ἕνεκα ἀδεξιότητος εἰς τὸ σφάλμα νὰ ἀποκρύψῃ ὀπίσθεν τοῦ σώματος τῆς Ἐκάτης τὸ ἄκρον τῆς χειρὸς καὶ τῆς Δήμητρος καὶ τῆς ἀριστερόθεν τῆς Ἐκάτης γυναικός, ὥστε δὲν εἶνε σαφὲς τί αὕτη κρατεῖ ἐν τῇ ἀριστερᾷ χειρὶ. Ἄλλ' ἐπειδὴ ὁ παῖς ὀπίσθεν προτείνει διὰ τῆς δεξιᾶς χειρὸς οἰνοχόην, πιστεύω ὅτι ἡ πρὸ αὐτοῦ γυνὴ ἐκράτει φιάλην, ἵνα προσφέρῃ τὸ πόμα τῇ Δήμητρι δεξιουμένη αὐτὴν¹, ἐνῶ ἀφ' ἑτέρου ἡ Κόρη κρατοῦσα καὶ αὕτη φιάλην ἀναμένει νὰ δεχθῆ τὸ πόμα κατόπιν. Ἡ τοιαύτη δεξιῶσις ἀρμόζει μάλιστα τῇ συζύγῳ τοῦ τῆς Ἐλευσίνος ἀνακτος· ἐὰν δ' αὕτη ἡ γυνὴ ὑποτεθῆ ὡς ἡ Μετάνειρα, βεβαίως οἱ κατόπιν αὐτῆς εἶνε ὁ Δημοφῶν καὶ ὁ Κελεός, ἐκτὸς ἂν προτιμᾷ τις νὰ δεχθῆ ὡς υἱὸν τοῦ Κελεοῦ καὶ τῆς Μετάνειρας τὸν Τριπτόλεμον ἀντὶ τοῦ Δημοφῶντος². Ἄνευ τινὸς βεβαιότητος, ἀλλ' ὅμως συμφῶνως πρὸς τε τὰ ἀνωτέρω εἰρημένα περὶ τῶν ἄλλων προσώπων καὶ πρὸς ἄλλας ἐλευσινιακὰς παραστάσεις δυνάμεθα νὰ εἰκάσωμεν καὶ περὶ τῶν ὑπολειπομένων προσώπων ὀρίζοντες τὸν ἐν τῇ κάτω σειρᾷ τῶν μορφῶν πωγωνοφόρον ὡς Εὐμολπον, τὴν παρ' αὐτὸν γυναῖκα ὡς θυγατέρα τοῦ Κελεοῦ, τὸν ἐν τῷ ἀετώματι πωγωνοφόρον ὡς Ἴπποθῶντα, καὶ τὰς ἐν τῷ ἀετώματι γυναῖκας εἴτε καὶ αὐτὰς ὡς θυγατέρας τοῦ Κελεοῦ εἴτε ὡς ἐπιχωρίους νύμφας, ὅπερ καὶ πιθανώτερον. Ὁ Εὐμολπος ἰδρυτὴς τῶν μυστηρίων νομιζόμενος³ καὶ γενάρχης ὢν τῶν Εὐμολπιδῶν

¹ Ἀληθῶς αἱ ἐπὶ τοῦ λευκοῦ χρώματος τῆς χειρὸς τῆς Μετάνειρας γραμμαὶ δὲν φαίνονται ἀρμόζουσαι εἰς σχῆμα φιάλης, ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἔχει πολλὴν σημασίαν προκειμένου περὶ εἰκόνας ὅχι μετὰ πολλῆς ἐπιμελείας ἐξεργασμένης. Τὸ πρῶτον ὑπέπτευσα μὴ ἡ γυνὴ παραλαμβάνει παρὰ τῆς Δήμητρος στάχυς, ὧν τὸ σχῆμα φαίνεται μᾶλλον ἀρμόζον πρὸς τὰς ἐπὶ τοῦ πίνακος γραμμάς, ἀλλὰ πρὸς τὴν ὑπόθεσιν ταύτην δὲν συμβιδάσσεται οὔτε ἡ οἰνοχόη τοῦ παιδός, οὔτε ἡ λίαν ταπεινὴ θέσις τῆς προτεταμένης χειρὸς τῆς Δήμητρος. Καὶ ἂν ὅμως ἤθελεν ὑποτεθῆ ὅτι εἶνε ὀρθὴ ἡ τοιαύτη ὑπόθεσις, πάλιν ἡ γυνὴ θὰ ἦτο ἡ Μετάνειρα.

² Ὁμοίως δεξιούται τὸν Πλούτωνα καὶ τὴν Κόρην ὁ Εὐβουλεύς ἐν τῷ ἀμφορεί Fittipaldi κατὰ τὰ ἀνωτέρω (σελ. 29 ὑπόσημ. 3) εἰρημένα, ὡς οἰκοδεσπότης τῶν καταχθονίων δωματίων.

³ Μαρτυρίας ἴδε παρὰ Roscher, Mythol. Lex. ἐν λ. Eumolpos σελ. 1403.

δὲν εἶνε σπάνιος ἐν τοῖς μνημείοις τοῦ Ἐλευσινιακοῦ κύκλου (Élite cer. III 62· πρβλ. Brunn, Supplement zu den Studien κτλ. σελ. 8), ἀρμόζει δὲ κάλλιστα καὶ ἐν τῷ ἡμετέρῳ πίνακι. Ἡ ἀπλουστάτη αὐτοῦ περιβολὴ καὶ τὸ λαγωβόλον, ὅπερ κρατεῖ, χαρακτηρίζουσιν αὐτὸν ὡς ποιμένα κατὰ τὴν παρὰ Κλήμεντι τῷ Ἀλεξανδρεῖ (Προτρ. II 20) παράδοσιν¹. Ὁμοίως ἀρμόζει νὰ ἔχη θέσιν ἐν τῷ ἡμετέρῳ πίνακι καὶ ὁ Ἴπποθῶν, ὁ ἐπώνυμος τῆς Ἴπποθωντίδος φυλῆς, εἰς ἣν ἀνήκε καὶ ἡ Ἐλευσίς, νομίζω δ' ὅτι παρίσταται ἐν τῷ ἀετώματι ὡς ἐπιχώριος ἥρωας κρατῶν τὴν οἰνοχόην, ἵνα δεξιωθῇ καὶ αὐτὸς τὰς νεωστὶ ἐγκαθιδρυθείσας ἐν τῇ ἑαυτοῦ χώρᾳ θεάς, ὡς δεξιούται αὐτὰς καὶ ἡ Μετάνειρα. Θυγατέρες τοῦ Κελεοῦ ἀναφέρονται ἢ μία μόνον (Ovid. Fast. IV 510 καὶ 543) ἢ τέσσαρες (Ὁμηρ. Ὑμν. εἰς Δημ. 107 ἐξ. πρβλ. Roscher, Mythol. Lex. II, 1 σελ. 1027), ἐπειδὴ δὲ ἐν τῷ ἡμετέρῳ πίνακι αἱ ὑπολειπόμεναι γυναικεῖαι μορφαὶ εἶνε τρεῖς, ἡ δὲ ἐν τῷ ἀετώματι θέσις ἀρμόζει μᾶλλον τοῖς ἐπιχωρίοις δαίμοσι, πιθανώτερον μὲν φαίνεται ὅτι θυγάτηρ τοῦ Κελεοῦ εἶνε μόνον ἢ παρὰ τὸν Εὐμόλιον, αἱ δ' ἐν τῷ ἀετώματι ὅτι εἶνε ἐπιχώριοι γύμνασι.

Ἐξεταστέον ἤδη ἐπὶ τίνι αἰτίᾳ τὰ προειρημένα μυθικὰ πρόσωπα ποιοῦνται τὴν πρόσδοτον ταῖς μεγάλαις Ἐλευσινίαις θεαῖς. Πρόδηλον φαίνεται ὅτι αἱ μεγάλαι θεαὶ παρίστανται ἤδη μονίμως ἐγκαθιδρυμένοι ἐν Ἐλευσίνι, ἔνθα ὑπῆρχεν ἡ ἑδρα τοῦ παναρχαίου χθονίου θεοῦ, ᾧ κυρίως ἀνήκει ὁ ὄμφαλός². Ὁ ὑποκαθιστῶν τὸν θεὸν ἐκεῖνον Ἰακχος ὡς θεράπων τῶν μεγάλων θεῶν παριστάμενος καὶ λατρείαν προσφέρων παραχωρεῖ αὐταῖς τὴν κυρίαρχον ἐν τῷ παναρχαίῳ ἱερῷ θέσιν. Ἡ Περσεφόνη δὲν παρίσταται ὅπως ἐν ἄλλοις ἐλευσινιακοῖς μνημείοις ὡς θυγάτηρ ὑποδεεστέραν θέσιν κατέχουσα τῆς μητρὸς, ἀλλ' ὡς δέσποινα καὶ αὐτὴ ἰσοτίμως παρεδρεύουσα τῇ Δήμητρι καὶ ἐξ ἴσου κυριαρχοῦσα τῆς ἱερᾶς ἐλευσινιακῆς ἑδρας· ὅθεν κρατεῖ καὶ αὐτὴ

¹ Ὅτι τὸ λαγωβόλον ἔφερον οἱ ποιμένες φαίνεται ἐκ τοῦ Θεοκρίτου IV 49. VII 128.

² Ἐν τῇ παρὰ Lenormant et De Witte, Élite de mon. cer. III πίν. LVII ἀγγειογραφίᾳ τὴν θέσιν τοῦ ἐν Ἐλευσίνι ἱεροῦ δηλοῖ ὁ ἰσοδύναμος τῷ ὄμφαλῷ τρίπους. Ἐν δὲ τῷ ἀνωτέρῳ σελ. 17 μνημονευθέντι ἀναγλύφῳ τῆς ἐν Νεαπόλει ὀστεοδόχου κάλπης ὁ βωμός, ἐφ' οὗ θύεται ὁ χοῖρος, ἔχει σχῆμα ὄμφαλου τὴν ἐν Ἐλευσίνι ἑδραν τοῦ παναρχαίου χθονίου θεοῦ δηλῶν προφανῶς καὶ αὐτός.

σκηπτρον ὡς ἡ Δημήτηρ¹. Ἡ προσφορὰ ὅμως τοῦ πόματος εἰς αὐτὰς ὑπὸ τῆς Μετάνειρας δηλοῖ, ὡς ἐλέγθη ἤδη, ὅτι αὐταὶ μὲν μόλις πρὸ μικροῦ ἐγκατεστάθησαν ἐν Ἐλευσίνι, ἡ δὲ τὸ πόμα προσφέρουσα ὑπῆρχεν ἤδη πρότερον αὐτόθι ἐγκατακημένη. Οἱ δὲ κέρνοι, οἱ αὐλοὶ, τὰ στεφανώματα καὶ τὰ ἐν τῷ θριγκῷ τοῦ πίνακος ὁμοιώματα τῆς σελήνης περὶ τὴν φάσιν τῆς πανσελήνου εὕρισκομένης δηλοῦσι τὴν ἑορτὴν τῶν μεγάλων μυστηρίων (σελ. 23). Ἐκ τούτων πάντων εὐκολον εἶνε νὰ συμπεράνωμεν ὅτι ὁ ἡμέτερος πίναξ παριστᾷ τὴν ἐν τῷ Ὀμηρικῷ εἰς Δήμητρα ὕμνῳ στίχ. 384 ἕως 482 περιγραφομένην σκηνήν, ἥτοι τὴν μετὰ τῆς Δήμητρος συνάντησιν τῆς ἐκ τοῦ Ἄδου ἀνελθούσης Κόρης νηοῦ προπάρουθε θυώθεος καὶ τὴν κατόπιν ἴδρυσιν τῶν μεγάλων μυστηρίων, καίτοι δὲν εἶνε ἀδύνατον νὰ μὴ εἶχεν ὁ κεραμογράφος ὑπ' ὄψιν αὐτὸ τὸ κείμενον τοῦ ὕμνου, γινώσκων ἄλλοθεν τὴν αὐτὴν παράδοσιν. Ὁ ἡμέτερος κεραμογράφος, ἢ μᾶλλον ὁ γράψας τὸ ἀρχετυπὸν αὐτοῦ, συνέπτυξε τὴν διεξοδικὴν περιγραφήν τοῦ ποιητοῦ εἰς ἐνιαίαν σκηνὴν παριστῶσαν ταυτοχρόνως ἀμφοτέρω τὰ γεγονότα, τὴν συνάντησιν τῆς Κόρης μετὰ τῆς μητρὸς καὶ τὴν ἴδρυσιν τῶν μυστηρίων, ἃν ἠκολούθησε δὲ τῷ ποιητῇ κατὰ πάντα, διότι παρέλιπε τὴν κάθοδον τῆς Ῥέας, ἵνα ἐπαναγάγῃ τὴν Δήμητρα εἰς τὸν Ὀλυμπον², καὶ ὡς δευτερεύοντα πρόσωπα ἐξέλεξεν ἐν μέρει ἄλλα ἢ τὰ ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ ἀναφερόμενα, προτιμήσας ἄλλας μικρὸν παραλλασσοῦσας μυθολογικὰς παραδόσεις. Ἀνάλογοι παραστάσεις εἶνε ἡ τοῦ κρατῆρος τοῦ Pourtalés ἢ εἰκονίζουσα τὴν ἴδρυσιν τῶν μικρῶν λεγομένων ἐν Ἄργας μυστηρίων, ἔνθα ἐμυήθησαν οἱ Διόσκουροι καὶ ὁ Ἡρακλῆς³, καὶ τὸ ἀνάγλυφον τῆς ἐν τῷ Bulletin della commiss. arch. comunale τῆς Νεαπόλεως VII πίν. II-III ἐκδομένης ὀστεοδόχου κάλπης, ὅπερ νομίζω ὅτι παριστᾷ τὴν πρώτην ὑπὸ τὴν ἄμεσον ἐπι-

¹ Σκηπτρον κρατεῖ ἡ Περσεφόνη καὶ ἐν ἄλλοις μνημείοις (Ἴδε Φίλιον ἐν Mittheil. Athen XX σελ. 253 ὑποσημ.), Furtwängler, Meisterwerke σελ. 562 ἐξ. Preller-Robert, Griech. Mythol. I σελ. 802 σημ. 1).

² Ἡ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ἀετώματος γυναικεῖα μορφή σπεύδουσα πρὸς τὸ δεξιὸν μέρος τοῦ πίνακος, ἔνθα κάθηται ἡ Δημήτηρ, καὶ κρατοῦσα βᾶδον ἠδύνατο κάλλιστα νὰ ἐκληφθῇ ὡς ἄγγελος, ἀλλ' οὔτε ἡ μορφή αὐτῆς εἶνε οἷα τῆς Ῥέας, οὔτε ὁ κέρνος ἔχει σχέσιν πρὸς τὴν ἀποστολὴν ἀγγέλου παρὰ τοῦ Διὸς ἐρχομένης.

³ Strube ἐν. ἀν. σελ. 54, Overbeck Kunstmyth. III σελ. 669 ἐξ.

στασίαν τῶν μεγάλων Ἐλευσινίων θεαινῶν τελουμένην μύησιν¹. Ἀμφοτέρων ὅμως τούτων ὡς καὶ πάντων τῶν ἐκτενεῖς παραστάσεις φερόντων μνημείων τοῦ ἐλευσινιακοῦ κύκλου ὑπερέχει ὁ ἡμέτερος πίναξ κατὰ τὴν ἐνότητα καὶ τὴν ἐνάργειαν τῆς συνθέσεως, διότι σχεδὸν εἶπειν ἅπαντα τὰ πρόσωπα αὐτοῦ εἶνε ἀμεσώτερον συνημμένα πρὸς τὴν παρασταμένην πράξιν, ἐνῶ ἐν ἐκείνοις οὐκ ὀλίγα πρόσωπα καὶ ἐκ τῶν πρωτευόντων μάλιστα εἶνε μόνον ἀπλῶς συμπαρεταγαμμένα μετὰ τῶν λοιπῶν. Τὸ πρότυπον λοιπὸν τοῦ ἡμέτερου κεραμογράφου ἦτο καλλιτέχνημα ὑπέροχον, ὅθεν καὶ ὁ ἡμέτερος πίναξ καίπερ κατὰ τὴν τέχνην τῆς ἐκτελέσεως ὑστερῶν δύναται νὰ θεωρηθῆ ὡς τὸ ἄριστον ἅπαντων τῶν ὑπαρχόντων μνημείων τοῦ ἐλευσινιακοῦ κύκλου.

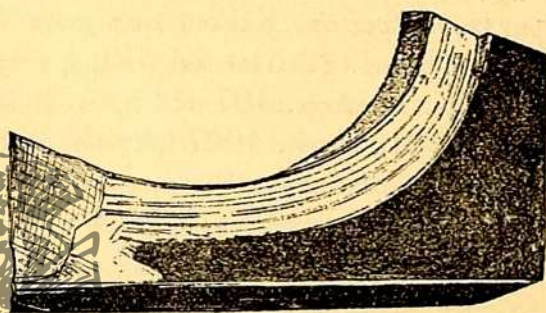
Πίναξ δεύτερος.

Ὁ δεύτερος πίναξ εἶνε ἑλλειπής, καὶ τὰ εὐρεθέντα τεμάχια αὐτοῦ δὲν συναρμόζονται πάντα πρὸς ἀλληλα, περὶ τινῶν δὲ δύναται νὰ ὑπάρξῃ καὶ ἀμειβολία, ὅν ὄντως ἀνήκουσιν εἰς αὐτόν, ἢ εἶνε τεμάχια ἄλλου πίνακος². Το μεγαλύτερον τμήμα αὐτοῦ εἶνε συγκεκολλημένον ἐκ δέκα τεμαχίων, σφίζεται δὲ μέχρι τοῦ ἄκρου μόνον κάτωθεν καὶ ἐν τῷ κατωτάτῳ μέρει τῆς πρὸς δεξιὰν πλευρᾶς. Τὸ πρὸς ἀριστερὰν ἡμισυ μέρος τῆς ἄνω πλευρᾶς εἶνε ὀμαλὸν καὶ δὲν ἀπολήγει εἰς ῥήγμα, φανερόν δὲ ὡς ἐλλείπον αὐτόθι εἶνε μόνον λεπτόν περιθώριον ἐπικεκολλημένον κατὰ τὴν προσθίαν ἐπιφάνειαν, ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ τεμάχιον Δ τῆς δεξιᾶς γωνίας ἀετώματος ὄχι μόνον κατὰ τὴν τέχνην καὶ τὸ πάχος συμφωνεῖ πρὸς τὸν πίνακα, ἀλλὰ καὶ προφανῶς ἦτο ἐπικεκολλημένον πού, μοὶ φαίνεται βέβαιον ὅτι ἄνωθεν ὁ πίναξ ἀπέληγεν εἰς ἀέτωμα ἰδιαιτέρως κατεσκευασμένον καὶ ἐπικεκολλημένον εἰς αὐτόν, οὗ σφίζεται ἢ πρὸς δεξιὰν γωνία. Ἐν τῷ τεμαχίῳ Δ ὑποκάτω τοῦ ἀετώματος ὑπάρχει ζώνη ὅλως ἀνεπεξέργαστος, ἥτις

¹ Ὁ ἐκδοὺς τὸ ἀνάγλυφον τοῦτο Lovatelli καὶ ἄλλοι μετ' αὐτόν νομίζουσιν ὅτι πρόκειται περὶ συνήθους μῆσεως, ἐπομένως πολλὰ τῶν παρισταμένων προσώπων νομίζουσιν ὡς θνητούς, ἀλλ' ἡ παρουσία τῆς Δήμητρος, τῆς Κόρης καὶ τοῦ Εὐδουλέως πείθει ὅτι καὶ τὰ λοιπὰ πρόσωπα εἶνε μυθικά, οὐδεὶς δὲ λόγος ὑπάρχει νὰ ὑποτεθῆ τὸ ἐναντίον.

² Ἐκ τρίτου τινὸς ἐρυθρομόρφου πίνακος εὐρέθη ταυτοχρόνως μικρόν καὶ ὅλως ἀσήμαντον τεμάχιον, ἔχον πάχος 0,01, ἀλλὰ πρὸς τοῦτο οὐδὲν τῶν ἄλλων τεμαχίων ὁμοιάζει.

βεβαίως ἐκαλύπτετο ἔμπροσθεν ὑπὸ ἰδίας ἐπικεκολλημένης ταινίας, τὰ δὲ ἐν τῷ ἄνω μέρει τοῦ πίνακος σωζόμενα ἴχνη ἐπικολλήσεως (περὶ ὧν ἀνωτέρω) πρὸς στερέωσιν ταύτης τῆς ταινίας ἐχρησίμευον ὥστε μεταξὺ ἀετώματος καὶ πίνακος παρενέπιπτε ζώνη τις ὡς διάζωμα τρόπον τινὰ τοῦ πίνακος. Τὸ διάζωμα τοῦτο ἔφερε πιθανῶς καὶ διάκοσμόν τινα ἀνάγλυφον ἢ γραπτόν. Τὸ μέγιστον πλάτος τοῦ μεγάλου τεμαχίου εἶνε 0,27, τὸ ἐλάχιστον 0,15, τὸ ὕψος 0,30, τὸ δὲ πάχος περίπου 0,024. Τὸ αὐτὸ πάχος ἔχουσι πλὴν τοῦ ἀετώματος καὶ τὰ τεμάχια Β καὶ Γ προσέτι δὲ καὶ τὸ ἐν εἰκ. 3 εἰς τὸ πραγματικὸν αὐτοῦ μέγεθος

Εἰκ. 3.

ἀπεικονιζόμενον μικρὸν τεμάχιον ἐκ τοῦ περιθωρίου κυκλικῆς τινος ὀπῆς ἀρκετὰ μεγάλης. Καὶ ταῦτα λοιπὸν τὰ τεμάχια ἐξ ἅπαντος εἰς τὸν αὐτὸν πίνακα ἀνήκουσιν, ὄντα ἄλλως καὶ κατὰ τὴν τέχνην ὁμοιώτατα.

Ἐν τῷ ἀκροτάτῳ πρὸς δεξιὰν μέρει τοῦ τεμαχίου Δ ὑπάρχει ἐν τῇ ὑποκάτω τοῦ ἀετώματος ζώνη τμημά τι ἀποκεχωρισμένον, ἐν ᾧ ἀναμφιβόλως ὑπῆρχε προσκεκολλημένη ἔκτυπός τις κεφαλή, οἷα ἢ ἐν τῷ τεμαχίῳ Γ σωζομένη. Ἐν τῷ τεμαχίῳ Γ τὸ ὑπεράνω τῆς ἐκτύπου κεφαλῆς ὑπάρχον σωζόμενον μέρος τοῦ τυμπάνου τοῦ ἀετώματος ἔχει τοιοῦτον ὕψος, ὥστε ἀδύνατον εἶνε νὰ ἀνήκῃ εἰς γωνίαν ἀετώματος τὸ τεμάχιον τοῦτο, κατ' ἀνάγκην δὲ πρέπει νὰ δεχθῶμεν ὅτι τὸ τὴν κεφαλὴν ταύτην φέρον τεμάχιον ὑπῆρχεν ἐν τῷ μέσῳ τοῦ πίνακος. Φαίνεται λοιπὸν ὅτι ὁ πίναξ ἦτο μέγας καὶ διηρημένος εἰς δύο τμήματα καὶ δύο παραστάσεις¹ χωριζόμενας ἴσως ἀπ' ἀλλήλων διὰ προεχούσης

¹ Ἀνάλογος εἶνε ἡ διάταξις τῆς παραστάσεως τοῦ ἀναγλύφου τοῦ Λακρατείδου καὶ τοῦ τοῦ Λυσιμαχίδου (Ἐφημ. Ἀρχ. 1886 πίν. 3,1)

παραστάδος είτε άπλης είτε ανθρωπομόρφου μετά τής έκτύπου κεφαλής άνωθεν· τὸ άέτωμα όμως αὐτοῦ ἦτο ένιαϊόν καθ' άπαν τὸ πλάτος. Σημειώ- τέον δ' ότι έν τῷ φέροντι τήν ύπάρχουσαν έκτυπον κεφαλὴν τεμαχίῳ Γ ὄχι μόνον τὸ σωζόμενον τεμά- χιον τοῦ γείσου τοῦ άετώματος ἔχει άκριβῶς τὸ αὐτὸ πάχος πρὸς τὸ τεμάχιον Δ, αλλά και τὸ υπο- κάτω διάζωμα μετά τής έκτύπου κεφαλής ἔχει τὸ αὐτὸ ὕψος (0,035). Τὸ μέγιστον πλάτος τοῦ τεμαχίου Δ εἶνε 0,215 τοῦ δὲ τεμαχίου Γ 0,05.

Ὁ πίναξ ἔχει προσέτι κάτωθεν και δεξιόθεν περι- θώριον προέχον 0,01-0,015 τής επιφανείας τής προσόψεως αὐτοῦ, τὸ περιθώριον δὲ τοῦτο (τὸ κά- τωθεν τοῦλάχιστον) εἶνε φανερόν ότι επεκολλήθη, ένῶ ὁ πίναξ ἦτο ἤδη έτοιμος και βεβαμμένος, διότι μέρος τής βαφῆς διακρίνεται υποκάτω τεθραυσμέ- νου μέρους τοῦ επικεκολλημένου κάτω περιθωρίου. Ἐπειδὴ δὲ τὸ μὲν πρὸς δεξιάν περιθώριον εἶνε ἔμ- προσθεν βεβαμμένο, τὸ δὲ πρὸς τὰ κάτω ἄβαφον, και ἡ κάτωθεν στενὴ πλευρὰ εἶνε ανώμαλος, ει- κάζω ότι ὁ πίναξ εἶχε και βάσιν τινὰ ἐξ επικεκολλ- ημένων τεμαχίων άπαρτιζομένην, και ότι ταύ- τής μέρος εἶνε τὸ ἔχον τήν κυκλικήν ὀπήν (διαμέ- τρου 0,05 περίπου) τεμαχίου (εἰκ. 3) και δύο άλλα άσήμαντα τεμάχια προσέτι, αλλά τὸ σχῆμα τής βάσεως ταύτης δὲν μοι εἶνε σαφές, εἰμὴ μόνον κατα- τοῦτο, ότι εἶχε προεξέχοντά τινά ἄκρα μετά ὀπῶν, δι' ὧν ὁ πίναξ προσηλοῦτο πρὸς τινά τοίχον. Τὸ φέρον τήν ἡμικυκλικήν ὀπήν τεμάχιον ἔχει ἐπὶ τής προσ- θίας μελανοβαφοῦς επιφανείας¹ ἔχνη δηλοῦντα ότι περίξ τής κυκλικῆς ὀπῆς ἦτό τι επικεκολλημέ- νον, ἴσως χειλός τι κυματιοειδές. Ἐν τῇ πρὸς δε- ξιάν παραστάσει, εἰς ἣν ανήκει και τὸ σωζόμενον μεγαλύτερον τμήμα Α, εἶνε βέβαιον ἔκ τε τής συμ- μετρίας και ἔκ τοῦ παρὰ τὸν λαιμόν τής ἴσταμένης ὀρθίας γυναικειάς μορφῆς μικροῦ τμήματος κέρα- τος Ἀμαλθείας ότι ὑπῆρχε και ἄλλη μορφή, ὡστε αἱ δύο σωζόμεναι γυναικεῖαι μορφαὶ εύρίσκοντο έν τῷ μέσῳ. Κατὰ ταῦτα τὸ ὅλον πλάτος τής πρὸς δε- ξιάν παραστάσεως δύναται νὰ ὑπολογισθῆ εἰς 0,50 περίπου, τὸ δὲ ὅλον πλάτος τοῦ πίνακος εἰς 1 μ. περίπου. Τὸ ὀλικὸν ὕψος δ' αὐτοῦ (πλὴν τής προσ-

¹ Ἡ ὀπισθία επιφάνεια αὐτοῦ εἶνε τὸ πλείστον ἄβαφος. Μῆκος τοῦ τεμαχίου τούτου 0,072, πλάτος 0,05, πάχος 0,024 (ὡς και τοῦ πί- νακος, ἴδε ανώτέρῳ).

θέτου βάσεως, ἥτις δὲν δύναται νὰ ὑπολογισθῆ) κατ' αναλογίαν πρὸς τήν σωζομένην γωνίαν τοῦ άετώματος θὰ ἦτο σχεδόν 0,60, ἐξ ὧν 0,25 περί- που θὰ εἶχε τὸ τύμπανον τοῦ άετώματος, ὅπερ αναμφιβόλως θὰ ἐκοσμεῖτο ὑπὸ ἰδίας πολυπροσώ- που παραστάσεως.

Τὸ τεμάχιον Β δὲν εἶνε άμέσως φανερόν ἔκ τίνος μέρους τοῦ πίνακος εἶνε άποκεκομμένο, ἀλλ' οὐδὲν ἦττον ὑπάρχουσιν έν αὐτῷ ασφαλῆ τεκμήρια, ἀρ- κοῦντα νὰ δηλώσωσι τήν θέσιν αὐτοῦ αναμφισβη- τήτως. Ἐν πρώτοις τὸ τεμάχιον τοῦτο ανῶθεν τής πρὸς ἀριστερὰν ὑπαρχούσης κεφαλῆς άπολήγει εἰς εὐθύγραμμον τομήν, ὑπεράνω τής ὁποίας ἦτο επι- κεκολλημένο ἴδιον περιθώριον, ἐξ οὗ ὑπελείφθη ἔχνος τι ἔκ τής επικολλήσεως κατὰ τήν προσθίαν πρόσοψιν. Ἡ εὐθεῖα αὕτη γραμμὴ ἠδύνατο νὰ ἐκ- ληφθῆ ὡς τὸ ανώ πέρας τοῦ πίνακος, έπομένως νὰ θεωρηθῆ τὸ τεμάχιον τοῦτο ὡς ανῆκον πρὸς τὰ ἀρι- στερὰ ἢ πρὸς τὰ δεξιὰ τοῦ μεγάλου τεμαχίου Α, ἀλλ' αν τοῦτο νομισθῆ ὡς ἀληθές, ἡ έν αὐτῷ πρὸς δεξιάν καθήμενη μορφή, ἥς ἐλλείπει ἡ κεφαλὴ, αναστρέπεται, τὸ δὲ ἐδώλιον ἐφ' οὗ αὕτη κάθηται, παρίσταται ὡς άπολήγον ανῶ εἰς ὄξύ, και ἡ ανῶ επιφάνεια αὐτοῦ άποκλίνει τοσοῦτον πρὸς τὰ ὀπίσθ, ὡστε τὸ ἐπ' αὐτῆς κάθισμα νὰ εἶνε σχεδόν εἰπεῖν ἄδύνατον· πλὴν τούτου δὲ και αἱ πτυχαὶ τοῦ ἱμα- τισμοῦ τής καθήμενης μορφῆς ἰδίως πρὸς δεξιάν φαίνονται ὅλως ασυμβίβασται πρὸς τοιαύτην στά- σιν. Ἐάν ὅμως ἡ καθήμενη αὕτη μορφή τεθῆ εἰς τήν ὀρθὴν στάσιν, ἡ γραμμὴ, εἰς ἣν άπολήγει τὸ τεμάχιον ὑπεράνω τής πρὸς ἀριστερὰν κεφαλῆς, άποκλίνει πολὺ ἀπὸ τής ὀριζοντίας διευθύνσεως, ὡστε καταφαίνεται ότι τὸ τεμάχιον τοῦτο ανῆ- κεν εἰς τὸ δεξιὸν μέρος τοῦ ὑπεράνω τοῦ πίνακος άετώματος, πιθανῶς πρὸς ἀριστερὰν τοῦ τεμα- χίου Γ. Διὰ τοῦτο και τὸ μέγεθος τῶν έν αὐτῷ δύο μορφῶν εἶνε μικρότερον τῶν έν τῷ τεμαχίῳ Α.

Ἰπὸ τήν ἔποψιν τής τέχνης ὁ δεύτερος οὗτος πίναξ εἶνε λεπτότερον και επιμελέστερον εἰργασμέ- νος ἢ ὁ πρῶτος, ἀλλ' ὄχι και μετά πολλῆς καλλι- τεχνικῆς δεξιότητος, ὡς ἀρκεῖ νὰ δεῖξη άπλουστάτη σύγκρισις τής βαρείας και ἀκόμψου περιβολῆς τής Κόρης πρὸς τήν χαριεστάτην μορφήν αὐτῆς έν τῷ γνωστῷ μεγάλῳ ἐλευσινιακῷ αναγλύφῳ. Δὲν ἐλ- λείπουσιν ὅμως και ὅλως άμελῶς ἐξεργασμένα

μέρη, ὅσον ἢ περωτὴ μορφή τοῦ ἀετώματος καὶ οἱ πόδες τοῦ κατὰ τὸ δεξιὸν ἄκρον καθημένου Τριπολέμου. Τὸ λευκὸν χρῶμα μεταχειρίζεται ὁ κεραμογράφος τοῦ δευτέρου πίνακος μόνον ἐν τοῖς μικροῖς ἐπικοσμήμασι τῶν μορφῶν, ὅσον ψελλίοις, ἐνωτίοις, ὄρμοις καὶ τοῖς τοιοῦτοις, ἐνθα ἴσως ὑπῆρχε καὶ ἐπιχρύσωσης, προσέτι δὲ ἐν τῷ ὀμφαλῷ καὶ τῷ κέρατι τῆς Ἀμαλθείας. Μόνον ἐν τῷ τεμαχίῳ Β ἢ πρὸς δεξιὰν μορφή ἔχει διὰ λευκοῦ χρώματος δεδηλωμένα τὴν χεῖρα καὶ τὰ κατὰ τὸ στῆθος μέρη, ἤτοι τὸν περιβάλλοντα τὸν κορμὸν χιτῶνα, ὅχι βεβαίως αὐτὸ τὸ στῆθος γυμνόν. Ἐπὶ τοῦ λευκοῦ τούτου μέρους ὁμοῦς οὐδεμία ἐπιτεθειμένη δι' ἄλλου χρώματος γραμμὴ διεσώθη. Τὸ κάτωθι τοῦ δεξιοῦ ποδὸς τῆς Δήμητρος μικρὸν λευκὸν στίγμα μοι φαίνεται ὅτι δηλοῖ πλατυτέραν τινὰ βᾶσιν, οἷον κρηπίδωμα τοῦ ὀμφαλοῦ. Ὁ διὰ λευκοῦ χρώματος δεδηλωμένος ὀμφαλὸς φέρει τι ἐν τῇ κορυφῇ ὅσον ἐπικάλυμμα διὰ ὑποξάνθου χρώματος, δι' οὗ εἶνε πεποιημένος καὶ ὁ περιβάλλον τὸν ὀμφαλὸν στέφανος ἐκ θαλλῶν πιθανῶς μύρτου καὶ ἄλλαι τινὲς γραμμαὶ διακοσμητικαὶ κατὰ τὴν βᾶσιν ταῦτα πάντα ἐδηλώθησαν ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ἀπεικονίσαν διὰ μελανοῦ χρώματος. Ἄξιον παρατηρήσεως τεχνικὴ λεπτομέρεια εἶνε ὅτι αἱ κόραι τῶν ὀφθαλμῶν τῆς ἐκτύπου κεφαλῆς εἶνε δεδηλωμένα πλαστικῶς.

Ἡ παράστασις τοῦ δευτέρου πίνακος εἶνε πολὺ μᾶλλον τοῦ πρώτου εὐδιαγνωστοτέρα ὡς ἀνήκουσα τῷ ἐλευσινιακῷ κύκλῳ, διότι παραστάσεις Δήμητρος καθημένης καὶ Κόρης ἰσταμένης καὶ κρατούσης δᾶδας εἶνε συχναί¹, ἐπίσης δ' εὐδιάγνωστος καίπερ τὸ πλεῖστον ἐλλιπὴς εἶνε ἡ μορφή τοῦ Τριπολέμου κατὰ τὸ πρὸς δεξιὰν ἄκρον τοῦ πίνακος. Τοιοῦτου πίνακος εὐαρμωστότατον κόσμημα εἶνε ὁ πολύκαρπος θαλλὸς μύρτου ἐν τῇ ὑποκάτω ταινίᾳ. Τὸ κέντρον τῆς παραστάσεως ἀποτελοῦσι τρεῖς μορφαί, ἢ ἐν τῷ μέσῳ καθημένη Δημήτηρ, ἢ δεξιόθεν αὐτῆς ἰσταμένη Κόρη κρατοῦσα δύο δᾶδας, ὧν μόνον τὰ κάτω ἄκρα διεσώθησαν, καὶ ἡ ἀριστέρθεν τῆς Δήμητρος ἀνδρική μορφή, ἣς διεσώθησαν μόνον οἱ πόδες ὑψηλὰ ὑποδήματα (ἐνδρομίδας)

¹ Πρὸς ἰδίως τὸ ἀνάγλυφον τοῦ εἰς Σικυθίωνα ψηφίσματος ἐν Mittheil. Athen XVII, σελ. 131, ἕτερον ἀνάγλυφον ἐν τῷ αὐτῷ περιοδικῷ XX πίν. V, Roscher, Mythol. Lex. I σελ. 1356.

φέροντες, ἐξ ὧν εὐκόλως ἀναγνωρίζεται ἡ μορφή τοῦ Ἰάκχου, περὶ ἧς διὰ μακρῶν διελάβομεν ἐν τοῖς περὶ τοῦ πρώτου πίνακος. Αἱ τρεῖς αὗται μορφαὶ κατὰ τὸν αὐτὸν περίπου τρόπον παρίστανται ἐν τεμαχίῳ ἀναγλύφου ἐκδεδομένῳ ὑπὸ Kern ἐν Mittheil. Athen XVII σελ. 127 fig. 2, περὶ οὗ ἐγένετο λόγος καὶ ἀνωτέρω (σελ. 32 ὑποσημ. 2). Ὁ ὀμφαλὸς δηλοῖ τὴν ἐν Ἐλευσίνι ἔδραν τοῦ παναρχαίου χθονίου θεοῦ, ὃν ὑποκατέστησεν ὁ Ἰάκχος κατὰ τὰ ἀνωτέρω εἰρημένα (σελ. 28 ἐξ.), ἀλλ' ἐν τῷ ἡμετέρῳ πίνακι αἱ μεγάλαι θεαὶ κατέχουσιν ἐγγυτέραν θέσιν πρὸς τὸν ὀμφαλὸν ἢ ὁ Ἰάκχος, διότι αὐταῖς κατ' ἐξοχὴν ἀνήκει ἡ Ἐλευσίς.

Ἡ Κόρη, ὡς ἐλέχθη ἤδη καὶ ἀνωτέρω, ἔχει τὴν αὐτὴν περιβολήν, ὡς ἐν τῷ περιφῆμῳ μεγάλῳ ἐλευσινιακῷ ἀναγλύφῳ, πρὸς τὸ ὅποιον ὁμοιάζει περισσότερο πάντων τῶν ἐμοὶ γνωστῶν ἀρχαίων μνημείων, ἐν οἷς ἡ Κόρη παρίσταται μετὰ τῆς αὐτῆς περιβολῆς¹. Ἡ ὁμοιότης τῆς περιβολῆς, ἢ κλίσις τῆς κεφαλῆς καὶ ἰδίως οἱ ἀτεχνότατα ὡς πλαδαροὶ ὄγκοι ἀπεικονιζόμενοι μαστοί, δι' ὧν ὁ ἡμέτερος κεραμογράφος ἐπειράθη νὰ παραστήσῃ τὸ ὑπερόχου πλαστικῷ κάλλους σφριγῶν νεανικὸν στῆθος τῆς ἐν τῷ μεγάλῳ ἐλευσινιακῷ ἀναγλύφῳ μορφῆς αὐτῆς ἀποδείχνουσιν ἀναμφισβητήτως, ὡς νομίζω, ὅτι ἡ μορφή τῆς Κόρης τοῦ ἡμετέρου πίνακος εἶνε ἀντίγραφον ἐπιτεθειμένη εἴτε ἐξ αὐτοῦ τοῦ μεγάλου ἐλευσινιακοῦ ἀναγλύφου, εἴτε ἐξ ἄλλου, ὅπερ ἀπειμῆθη ὁ ποιήσας τὸ ἀνάγλυφον ἐκεῖνο. Ὁ ὄγκος τοῦ ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ ὤμου ἱματίου καὶ αἱ ἄνευ αἰτίας ὑπερμέτρως καὶ πρὸς τὸ δεξιὸν αὐτῆς πλευρὸν κεκλιμένα δᾶδες νομίζω ὅτι κάλλιστα ἐξηγοῦνται, ὅταν δεχθῶμεν ὅτι τὸ πρότυπον, ὅπερ ἀντέγραψεν ὁ ἡμέτερος κεραμογράφος, δὲν εἶχε τὴν κατ' ἐνώπιον στάσιν, ἀλλὰ τὴν κατὰ πλευρόν, αἱ δὲ εἰρημένα ἀτέλεια τοῦ ἡμετέρου πίνακος προῆλθον, διότι ὁ κεραμογράφος ἠθέλησε νὰ μετατρέψῃ τὴν πλευρικὴν στάσιν εἰς τὴν κατ' ἐνώπιον. Ὡσαύτως καὶ ὁ

¹ Overbeck, Kunstmyth. Atlas XIV, 6. XV, 23. Mittheil. Athen XVII σελ. 130 fig. 6. Ἐσημ. Ἀρχαιολ. 1893 πίν. 8 (=Schöne, Griech. Rel. XI, 57). Πρὸς Kekule von Stradonitz, Siebenundfünfzigstes Winkelmannsprogramm σελ. 26. R. von Schneider, Antike Bronzen (Jahrbuch der Kunsthistorischen Sammlungen des allerh. Kaiserhauses XII σελ. 72 καὶ 137. Pallat, Jahrbuch d. d. arch. Inst. 1894 σελ. 3 σημ. 4. Furtwängler, Meisterwerke σελ. 39. Φίλιον, Mittheil. Athen XX σελ. 251 ἐξ. Roscher, Myth. Lex. II, 1 σελ. 1351 ἐξ.

δρμος καὶ τὰ ἐνώτια, ὧν ὑπολείπονται αἱ ὀπαὶ ἐν τῷ μεγάλῳ ἐλευσινιακῷ ἀναγλύφῳ, φαίνονται ὅτι πιστῶς ἀντεγράφησαν. Μόνον ἐν τῇ κομμώσει τῆς Κόρης ἐκαινοτόμησεν ὁ ἡμέτερος κεραμογράφος, διότι ἂν ἀπεμιμεῖτο πιστῶς τὸ πρότυπον αὐτοῦ, δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ ἀποδώσῃ τὴν ἐν τῇ ἀπλότῃ θυμασίαν χάριν αὐτοῦ, ἢ δὲ κόμμωσις τῆς ἐν τῷ πίνακι μορφῆς θὰ ἐφαίνετο ὡς ἄμορφος ἡμισφαιρικὸς ὄγκος· διὰ τοῦτο προσέθηκε τὸν ἐν τῇ κορυφῇ κόσσυμβον. Ἀφοῦ λοιπὸν ἡ μορφή τῆς Κόρης τοῦ μεγάλου ἐλευσινιακοῦ ἀναγλύφου ἀποδεικνύεται ὅτι ὑπῆρξε τὸ πρότυπον τοῦ ἡμετέρου κεραμογράφου, ὅστις σαφῶς παρέστησεν αὐτὴν ὡς τὴν Κόρην, δὲν δύναται πλέον νὰ ὑπάρχῃ ἀμφισβήτησις περὶ τοῦ τίς ἐκ τῶν δύο γυναικείων μορφῶν τοῦ μεγάλου ἐλευσινιακοῦ ἀναγλύφου εἶνε Δημήτηρ καὶ τίς Κόρη, περὶ οὗ καὶ μέχρις ἐσχάτων ὑπῆρχεν ἀμφιβολία¹.

Ὡσαύτως καὶ τῆς Δήμητρος ἡ μορφή μοι φαίνεται ὅτι ἀντεγράφη ἐκ προτύπου, ἐν ᾧ αὕτη εἶχε στάσιν πλευρικὴν, ὡς ἀποδεικνύουσιν οἱ ἐπίσης ὡς τῆς Κόρης ἀτεχνοὶ μαστοὶ καὶ ἐτι μᾶλλον ἢ παρὰ φύσιν θέσις τοῦ δεξιοῦ σκέλους αὐτῆς. Ἐπειδὴ δὲ ἡ Δημήτηρ τοῦ ἡμετέρου πίνακος ἔχει μορφήν εὐαρμοστοτέραν τῇ τῆς Κόρης, ἐνῶ ἡ τοῦ μεγάλου ἐλευσινιακοῦ ἀναγλύφου Δημήτηρ παρίσταται ὑπὸ μορφήν ἀρχαϊκωτέραν καὶ ἱερατικωτέραν, πιστεύω ὅτι ἀμφότεραι αἱ θεαὶ τοῦ ἡμετέρου πίνακος ἀντεγράφησαν ἐκ τοῦ αὐτοῦ προτύπου, ὅπερ ὁ ποιήσας τὸ μέγα ἀνάγλυφον ἀπεμιμήθη μόνον ὡς πρὸς τὴν μορφήν τῆς Κόρης, ὅχι δὲ καὶ ὡς πρὸς τὴν τῆς Δήμητρος, ἐν ἣ ἐξέλεξεν ἄλλο πρότυπον ἀρχαϊκώτερον παριστῶν αὐτὴν ἰσταμένην. Συμφώνως πρὸς τὰ εἰρημένα τὸ πρότυπον, ἐξ οὗ ἀντεγράφησαν αἱ μορφαὶ τῶν δύο θεαινῶν τοῦ ἡμετέρου πίνακος καὶ ἡ τῆς Κόρης τοῦ μεγάλου ἐλευσινιακοῦ ἀναγλύφου πρέπει νὰ ὑποτεθῇ ὅτι παρίστα αὐτὰς ἀμφοτέρας ἐν πλευρικῇ στάσει, τὴν δὲ Κόρην κρατοῦσαν δύο δᾶδας. Ἴσως ὁμοῦ μετ' αὐτῶν παρίστατο καὶ ὁ Ἴαχος, ὡς ἐν τῷ ἀνωτέρῳ μνημονευθέντι (σελ. 44) τεμαχίῳ ἐλευσινιακοῦ ἀναγλύφου, καίτοι ἐκεῖνο διαφέρει κατὰ τοῦτο ὅτι παριστᾷ τὰ πρόσωπα ταῦτα βλέποντα πρὸς δεξιάν, ἐνῶ τὸ πρότυπον τοῦ ἡμετέρου

¹ Πρὸς Pallat ἐν. ἀν. Φίλιον ἐν. ἀν.

πίνακος βεβαίως παρίστα αὐτὰ ἐκ τῆς ἀντιθέτου πλευρᾶς. Ἡ μορφή καὶ ἡ στολή τῆς Δήμητρος τοῦ ἡμετέρου πίνακος διαστέλλεται πρὸς τὴν τῆς Κόρης ὡς μᾶλλον ὠρίμῳ τὴν ἡλικίαν δεσποσύνη προσήκουσα, ἢ δὲ κόμη αὐτῆς κατέρχεται λυτὴ ἐπὶ τῶν ὤμων συμφώνως πρὸς τὰς μυθολογικὰς παραδόσεις, καθ' ἃς εὐπλόκαμος ('Οδύσ. Ε. 125) καὶ ἠόκομος ('Ομηρ. ὕμν. εἰς Δήμ. 297. 315) ἐνομιζέτο. Πρὸς καὶ 'Ομηρ. ὕμν. εἰς Δήμ. 279: ξανθαὶ δὲ κόμαι κατενήθοθεν ὤμουσ. Τῇ ἡλικίᾳ αὐτῆς προσήκει καὶ ὁ ἀπὸ τῶν ὤμων εἰς τὰ πλευρὰ καθειμένος καὶ ἔμπροσθεν τοῦ στήθους διεσταυρωμένος τελαμών, ὅστις συνημμένος ὢν μετὰ τῆς χαλαρῶς μόνον ἐσφιγμένης ζώνης ἐχρησίμευε νὰ παρακωλύῃ αὐτὴν τε καὶ τὸν χιτῶνα νὰ διολισθήσωσι πρὸς τὰ κάτω. Τὸ ἱμάτιον αὐτῆς περιβάλλει μόνον τὰ σκέλη ἀφειμένον ἐκ τοῦ κορμοῦ. Τὸ ἕτερον ἱμάτιον τὸ δι' ἰδίων ποικιλμάτων διακρινόμενον καὶ ἐπικαλύπτον τὸ ἐδῶλιον, ἐφ' οὗ κάθηται ἡ Δημήτηρ, νομίζω ὅτι δὲν ἀνήκει εἰς τὴν στολὴν αὐτῆς, ἀλλ' εἶνε ἐξάρτημα αὐτοῦ τούτου τοῦ ἐδῶλιου, ὅπερ ἀναμφιβόλως εἶνε ἢ ἐκ πλείστων ἐλευσινιακῶν μνημείων γνωστὴ μυστικὴ κίστη¹. Ὁμοίως δι' ὀριζοντίων στεφανῶν ὀρηκτὴν παρίσταται ἡ μυστικὴ κίστη καὶ ἐν ἄλλοις μνημείοις, ὡς ἐν τῷ ἀναγλύφῳ τοῦ Λυσιμαχίδου (ἴδε Φίλιον ἐν Mittheil. Athen XX σελ. 250), καὶ ἐν τῷ ἐπιτύλιῳ καὶ παρὰ ταῖς κιστοφόροις τῶν Μικρῶν Προφυλαίων τοῦ ἐν Ἐλευσίνι ἱεροῦ, τοῦτο δὲ ὅχι διότι ὑποδιηρεῖτο εἰς χωριστὰ ἀπ' ἀλλήλων τμήματα, ὡς φρονεῖ ὁ Furtwängler (Sammlung Sabouroff εἰς πίν. XXXII), ἀλλὰ διότι ἦτο πλεκτὴ, τοιοῦτον δὲ εἶνε ἐνίοτε τὸ εἶδος τοῦ πλέγματος². Ἀληθῶς ἐν τῷ ἡμετέρῳ πίνακι τὸ πλέγμα δὲν εἶνε σαφῶς δεδηλωμένον, διότι δὲν διασταυροῦνται οἱ

¹ Πρὸς Jahn, Hermes III σελ. 317, Kern, Mittheil. Athen XVII σελ. 136 ἐξ. Furtwängler, Sammlung Sabouroff εἰς πίν. XXXII. Θεσαυρὸν Στεφάνου ἐν λ. κίστη, Pauly-Wissowa, Real-encycl. III σελ. 2591 ἐξ. Περὶ τοῦ σχήματος τῆς κίστης δὲν δύναται νὰ ὑπάρχῃ νῦν οὐδεμία ἀμφιβολία, ἀφοῦ εὐρέθη ἡ κρατοῦσα τὴν κίστην χεὶρ τοῦ ἐν Λυκοσούρα ἀγάλματος τῆς Δεσποίνης τοῦ γνωστοῦ ἐκ τοῦ Πausanίου (VIII, 37, 4). Πρὸς Cavvadias, Fouilles de Lycosoura σελ. 9.

² Πλεκτὴ, ἀλλὰ κατὰ τὸν συνηθέστερον τρόπον παρίσταται σαφῶς ἡ κίστη ἐν τῷ ἰταλιωτικῷ πηλίνῳ ἀναγλύφῳ τῷ παρὰ Overbeck Kunstmyth. Atlas XVI, 10 ἐκδομένῳ· ὡσαύτως δὲ καὶ ἡ τοῦ ἐν Λυκοσούρα ἀγάλματος, καίτοι αὕτη εἶνε λίαν ἐφθαρμένη.

ράβδισκοι¹, ἀλλὰ παρ' ἀνθρώπου ἐμπείρου τῆς τέχνης ἔμαθον ὅτι ὑπάρχει καὶ τοιοῦτον πλέγμα, ἐν ᾧ ἐν ἐκάστη ὀριζοντίᾳ ζώνῃ οἱ μὲν τὴν μίαν διεύθυνσιν ἔχοντες ράβδισκοι φαίνονται ἅπαντες, κρύπτονται δὲ ὀπισθεν αὐτῶν ἐπίσης ἅπαντες οἱ πρὸς αὐτοὺς διασταυρούμενοι ράβδισκοι, οὗτοι δὲ πάλιν ἀναφαίνονται ὡς πρόσθιοι ἐν τῇ ἀνωτέρᾳ ζώνῃ, ἐνῶ κρύπτονται οἱ ἐν τῇ κατωτέρᾳ ὄντες πρόσθιοι. Τὸ εἶδος τοῦτο τοῦ πλέγματος ἀπαιτεῖ πάντοτε τετραγώνου σχήματος κάλαθον, οἷαν ὀηλοῖ καὶ τὴν τοῦ ἡμετέρου πίνακος κίστιν ἢ γωνιαία παχεῖα ράβδος. Ἡ μυστικὴ κίστη λοιπὸν ἐν ἄλλοις μνημείοις παρίσταται φέρουσα ἴδιον ἐπικάλυμμα εἴτε δερμάτινον, ὡς παρὰ Overbeck, Kunstmyth. Atlas XVI, 10 καὶ ἐν Bulletin della commiss. arch. comunale VII, πίν. II-III, εἴτε ὑφαντόν, ὡς ἐν τῷ ἀναγλύφῳ τοῦ εἰς Σμικυθίωνα ψηφίσματος (Mittheil. Athen XVII σελ. 131 fig. 7). Τοιοῦτον ἴδιον ἐπίβλημα τῆς μυστικῆς κίστης νομίζω ὅτι εἶνε τὸ πεποικιλμένον ἱμάτιον, ἐφ' οὗ κἀθηται ἡ Δημήτηρ ἐν τῷ ἡμετέρῳ πίνακι².

Πῶς παρίστατο ὁ Ἰακχος ἐν τῷ ἡμετέρῳ πίνακι δὲν εἶνε σαφές, διότι ἠφανίσθη τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ σώματος αὐτοῦ. Τοσοῦτον μόνον εἶνε φανερόν, ὅτι ἐσφραῖ καὶ ἱμάτιον ὡς ἐν τῷ πρώτῳ πίνακι, οὗ διεσώθησαν αἱ ἄκραι πτυχαί.

Κατὰ τὸ πρὸς ἀριστερὰν ἄκρον τοῦ πίνακος παρ' αὐτὸν τὸν τράχηλον τῆς Κόρης διεσώθη μικρὸν τμήμα κέρατος τῆς Ἀμαλθείας, ὅπερ ἐκράτει ἄλλη μορφή ἀφανισθεῖσα. Ἡ μορφή αὕτη ἐξ ἅπαντος θὰ ἦτο ὁ πωγωνοφόρος ἀνὴρ ὁ μετὰ τοῦ κέρατος τῆς Ἀμαλθείας ἀπεικονισμένος ἐν παραστάσει ἀποστολῆς τοῦ Τριπτολέμου ἐν Monum. dell'Inst. I, 4, ὃν ὁ μὲν Stephani (Compte-Rendu de la comm. imp. arch. 1859 σελ. 110) νομίζει ὡς τὸν Ἐνι-αυτόν, ὁ δὲ Strube (Studien σελ. 18) πολὺ πιθανώτερον ὡς τὸν Πλοῦτον³.

¹ Σημειωτέον ὅτι τοῦτο δύναται ὄχι ἀπιθάνως νὰ ἀποδοθῇ καὶ εἰς ἀπλὴν ἀμέλειαν τοῦ κεραμογράφου.

² Ἀναλογιζόμενοι ὅτι ἡ κίστη ἐμπεριεῖχε πόπανα (Ἀριστοφ. Θεσμ. στ. 284 ἐξ. Πρβλ. Κλήμ. Ἀλεξ. Προτρ. II, 21), δυνάμεθα ἴσως ὄχι ὅλως ἀπιθάνως νὰ εἰκάζωμεν ὅτι τὸ ἐπίβλημα αὐτῆς ἦτο ἀρχῆθεν ὄργανον τῆς ἀρτοποιίας, ἐπικάλυμμα δηλαδὴ τοῦ ἄρτου βοηθητικὸν τῆς ζυμώσεως αὐτοῦ. Τὸ ἀνωτέρω χωρίον τοῦ Ἀριστοφάνους ἀποδεικνύει πλημμελῆ τὴν γνώμην τινῶν, ὅτι τὸ τοιοῦτον ἐδώλιον τῆς Δημήτρος εἶνε μέτρον τῶν σιτηρῶν (Kornmaass).

³ Σημειωτέον ὅτι ὁ Πλοῦτος ὡς παῖς παρίσταται ἐν ἄλλοις ἑλευσι-

Κατὰ τὸ πρὸς δεξιὰν ἄκρον τοῦ πίνακος ἐσώθη τὸ κατώτατον μέρος τῆς μορφῆς τοῦ Τριπτολέμου, εὐδιάγνωστον ἐκ τοῦ τροχοῦ τοῦ ἄρματος καὶ τῆς οὐρᾶς τοῦ δράκοντος. Τὸ μικρὸν διασωθὲν μέρος τοῦτο δεικνύει σαφῶς ὅτι ὁ Τριπτολέμος παρίστατο βλέπων πρὸς δεξιὰν καὶ εἰς οὐδεμίαν ἄμεσον ἐπικοινωνίαν εὐρισκόμενος πρὸς τὰς μεγάλας θεάς. Ταῦτα ἀρκοῦσι νὰ καταδείξωσι τὸν χαρακτήρα τῆς παραστάσεως τοῦ ἡμετέρου πίνακος, διότι φανερόν εἶνε ὅτι παρίστανται ἐν αὐτῷ πολλαὶ θεότητες, πᾶσαι ἑλευσινιακαί, ὑπὸ τὸν καθιερωμένον αὐτῶν τύπον, οὐδεμίαν πρᾶξιν τελοῦσαι οὐδ' εἰς ἄμεσον ἐπικοινωνίαν πρὸς ἀλλήλας εὐρισκόμεναι. Δὲν παρίσταται λοιπὸν οὐδεμία ὠρισμένη μυθολογικὴ σκηνὴ ἐν τῷ ἡμετέρῳ πίνακι, ἀλλὰ μόνον ὄμιλος ἑλευσινιακῶν θεοτήτων, οἷος ὁ ἐν τῷ ἀναγλύφῳ τοῦ Λυσιμαχίδου¹, ὁ μόνον τὰς πρωτίστας τῶν θεοτήτων περιλαμβάνων, καὶ ὁ πολὺ ἐκτενέστερος τοῦ ἀναγλύφου τοῦ Λακρατείδου², καίτοι ἐν αὐτῷ ἡ ὄμιλος Δημήτρος, Κόρης καὶ Τριπτολέμου παρίσταται ὑπὸ τὸν συνήθη ὠρισμένην μυθολογικὴν σκηνὴν τύπον. Ὁμοίαι εἶνε καὶ ἡ παράστασις τῆς Κυμαίας ὑδρίας, ἀναμφιδόλως δὲ καὶ ἡ τῆς ὀπισθίας ὄψεως τῆς πελίκης τοῦ Παντικαπαίου³. Ἐὰν κρίνωμεν ἐκ τοῦ εἰκαζομένου μεγέθους καὶ τοῦ σχήματος (πρβλ. σελ. 41) τοῦ ἡμετέρου πίνακος, δυνάμεθα νὰ εἰκάζωμεν ὅτι οὗτος ἦτο πλήρης ἑλευσινιακὸν πάνθεον διηρημένον εἰς δύο ὀμίλους θεοτήτων, ὡς τὸ τοῦ Λακρατείδου. Ὁ ἡμέτερος πίναξ λοιπὸν δὲν εἶνε πρωτοφανὲς μνημεῖον τοῦ ἑλευσινιακοῦ κύκλου, ἀλλὰ καὶ πάλιν τὰ ἐξ αὐτοῦ συναγόμενα συμπεράσματα περὶ τοῦ περιφήμου μεγάλου ἑλευ-

νιακοῦ μνημείου ὁμοίως κέρατος Ἀμαλθείας φέρων (Strube ἐν. ἀν. σελ. 47). Ἀρτιγέννητον προσφέρει αὐτὸν τῇ Δημήτρει ἢ Γῆ ἐν τῷ ἀνωτέρῳ σελ. 1 ὑπόσημ. 1 μνημονευόμενῳ ἐκ Ῥόδου ἀμφορεῖ, ὅστις ἐνῶ ἤδη ἦτο τετυπωμένη ἡ ἀρχὴ τοῦ παρόντος ἄρθρου εἶδον ὅτι ἐδημοσιεύθη ἤδη ὑπὸ Sal. Reinach, ἐν Revue arch. τόμ. XXXVI σελ. 87 ἐξ.

² Ἐφημ. Ἀρχ. 1886 πίν. 3 ἀριθ. 1.

³ Festschrift für O. Benndorf πίν. IV.

⁴ Περὶ τῆς παραστάσεως τῆς Κυμαίας ὑδρίας ὀρθότατα ἔκρινεν ὁ Heydemann (Marmorkopf Riccardi σελ. 15 ἐξ.): Meinem Dafürhalten nach haben wir eine Versammlung von Göttern und Heroen vor uns, welche zu Demeter und Kore, den grossen Göttinnen, sei es im heiligen Cultus sei es in der geschäftigen Sage eine engere Beziehung haben, eine Versammlung, welche etwa den «sante conversationi» der Renaissancekunst zu vergleichen ist. "Ἴδε καὶ τὰ ὑπ' ἐμοῦ γεγραμμένα ἐν τῷ ἔτι ὑπὸ τὰ πιεστήρια εὐρισκόμενῳ τεύχει τῶν Monuments Piot.

σινιακοῦ ἀναγλύφου καθιστῶσιν αὐτὸν οὐδὲν ἥττον πολυτιμότεον.

Περὶ τῆς ἐν τῷ ἀετώματι τοῦ δευτέρου πίνακος παραστάσεως οὐδὲν δύναται νὰ ῥηθῆ ἀσφαλές, διότι τὸ διασωθὲν μέρος αὐτοῦ εἶνε ἐλάχιστον πρὸς τὸ ὅλον. Ἐκ τοῦ τεμαχίου Δ δύναμεθα νὰ εἰκάσωμεν ὅτι ἐν ἑκατέρᾳ γωνίᾳ αὐτοῦ ὑπῆρχον περωταὶ μορφαί, ἀλλ' ἄδηλον τίνες (Ἐρωτες;). Ἡ ἐν τῷ τεμαχίῳ Γ μορφή φαίνεται ὡς τρέχουσα ἢ πίπτουσα. Ἐν δὲ τῷ τεμαχίῳ Β ἢ μὲν πρὸς δεξιὰν μορφή κάθεται ἐπὶ τινος καλαθοειδοῦς ἐδωλίου, ἢ

δὲ πρὸς ἀριστεράν φαίνεται ἐκ τοῦ μικροτάτου σωζομένου ὑπὸ τὸν λαιμὸν μέρος αὐτῆς ὅτι παρίστατο ἀναβαλλομένη τὸ ἱμάτιον. Ὁ τρόπος οὗτος τῆς ἀναβολῆς τοῦ ἱματίου ἀρμόζει εἰς γυναῖκας, γυναικεία δ' ὡσαύτως φαίνεται καὶ ἡ πρὸς δεξιὰν μορφή ἕνεκα τοῦ λευκοῦ χιτῶνος. Πλείονα δὲν δύναται νὰ ῥηθῶσι.

Μηνὶ Δεκεμβρίῳ 1900.

ΑΝΔΡΕΑΣ Ν. ΣΚΙΑΣ.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΚΕΡΑΜΟΓΡΑΦΤΑ ΕΛΕΥΣΙΝΙΑΚΗ

© H N N

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

ΚΕΡΑΜΟΣΓΡΑΦΙΑ ΕΛΕΥΣΙΝΙΑΚΗ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

007000018663

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

A11788

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ